

Sydämellä Sydänkuu

KIRJAN SUUNNITTELUA
GRAAFISEN SUUNNITTELIJAN
JA TAITEILIJAN SILMIN

Mari Kekäläinen

Sydämellä Sydänkuu

Kirjan suunnittelua graafisen suunnittelijan ja taiteilijan silmin

Mari Kekäläinen

Opinnäytetyö

28.10.2011 Kuopiossa

Koulutusala Valitse kohde.	
Koulutusohjelma Muotoilun koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Mari Kekäläinen	
Työn nimi Sydämellä Sydänkuu kirjan suunnittelua graafisen suunnittelijan ja taiteilijan silmin	
Päiväys 28.10.2011	Sivumäärä/Liitteet 61/1
Ohjaaja(t) Marja-Sisko Kataikko, Pirkko Tenkama	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen	
Tiivistelmä <p>Sydämellä Sydänkuu -opinnäytetyö syntyi rakkaudesta kirjoihin ja halusta tehdä kirjoja. Siitä tuli tarinan piirteitä omaava kertomus keskeneräisestä Sydänkuu -kirjahankkeesta; kuvaus valinnoista, joita graafinen suunnittelija kohtaa kirjan tekemisen matkalla ja taiteilijan henkilökohtaisista näkemyksistä kirjan fyysisen olemuksen tarkastelusta suhteessa sen henkiseen hahmoon.</p> <p>Kirjan suunnittelun matkaa tehtiin graafisen suunnittelijan, taittajan, kuvaajan ja kuvatoimittajan tehtävissä. Sen alkusysäys lähti liikkeelle kahden oman alansa ja elämänsä taiteilijan ilmaisutarpeiden kohtaamisesta ja ajatuksesta, että voidaan luoda yhdessä kertomisen arvoiselle tarinalle hahmo eli kirja. Sydänkuu-kirja kertoo elämästä Vehmersalmella sijaitsevassa vuohi- ja lammastila Kuttukuussa. Opinnäytetyössä mietittiin Sydänkuu-kirjan graafisia valintoja ja kuvavalintojen vaihtumia, sekä huomioitiin Suomen kirjataiteen komitean arvosteluperiaatteita Vuoden kauneimmille kirjoille valintojen peilinä. Yleisellä tasolla pohdittiin kirjan kehystä, toimintaympäristöä ja olemusta. Opinnäytetyössä käsiteltiin myös tekijän näkemyksiä kirjan sielusta ja kehosta.</p> <p>Tästä opinnäytetyöstä tuli eräänlainen ammatillisen kasvun todentamisen prosessi, josta löytyy useampi näkökulma sen ammatilliseen ja teoreettiseen purkamiseen: kuten esimerkiksi tekijäkeskeisesti tosielämää tarkasteleva realistisen evaluaation menetelmä ja teoskeskeinen näkökulma, kuinka teos saa ominaispiirteensä. Opinnäytetyössä pohdittiin myös graafisen suunnittelijan työn materialistisia vaatimuksia, hinnoittelua, työaikaresursseja. Lopussa yhteistyökumppanin palaute ja tekijän itsearviointi vahvistivat opinnäytetyön alussa todettua rakkautta ja halua kirjojen tekemiseen.</p>	
Avainsanat Graafinen suunnittelu, kirjan suunnittelu, valokuvaus	

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Design			
Author(s) Mari Kekäläinen			
Title of Thesis The Heartmoon in the heart, book design through the eyes of a graphic designer and an artist			
Date	28.10.2011	Pages/Appendices	61/1
Supervisor(s) Marja-Sisko Kataikko, Pirkko Tenkama			
Client Organisation /Partners Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen			
<p>Abstract</p> <p>The Heartmoon in the heart thesis was born from the love of books and desire to make books. It is like story telling about the unfinished Heartmoon book project. It includes a description on the selections which the graphic designer has to make during the journey of a book design, and the artist's own personal visions of the examination on the book's physical essence in relation to its spiritual character.</p> <p>The journey of the book design was made in the roles of a graphic designer, a layout worker, a photographer and a photo editor. It started when two artists from their own remits and lives noted that their desire for expression was suffering and they wanted to create together a book of the story which is worth telling.</p> <p>The Heartmoon book tells about living in a goat and sheep farm called Kuttukuu in Vehmersalmi. In the thesis were contemplated the selections of graphic design and photography, which had to be made in the Heartmoon book. Besides the standards of the Finnish Book Arts Committee on the selection of the year's most beautiful books had to be noted. The frame of the book, the operational environment and the essence were considered on a general level. The author's vision for the book's soul and body was also dealt with in the thesis.</p> <p>This thesis is kind of an authentication process on the professional growth, in which several viewpoints for professional and theoretical treatment can be found, for example a realistic evaluation method which is the author's tool for examination of true life and the work-centred perspective, how the work gets its features. The thesis also considered the material requirements of graphic design work, pricing and resources in working hours. In the end the feedback from the partner and the author's own self-evaluation strengthened the love and desire to make books, which was mentioned at the beginning of the thesis.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Graphic design, book design, photography</p>			

Sisästä

JOHDANTO	11
KIRJAN KEHYS JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	14
KIRJAN PERSONAN RAKENTELU JA TYYLIN MUOKKAAJAT	16
Sielu	16
Keho	17
Haptisuus	17
Ääni	19
VUODEN KAUNEIMMAT KIRJAT -KILPAILUN ARVOSTELUPERUSTEET	20
SYDÄNKUU-KIRJAN GRAAFISET VALINNAT	23
Rakenne ja formaatti	23
Fonttivalinnat	24
Materiaalivalinnat	26
KUVAVALINTOJEN VAIKUTTAMIA	30
Esteettisyys	30
Dokumentoivuus	31
Symbolisuus	31
Esimerkkejä kuvavalinnoista	32
KATSAUS AMMATIN HARJOITTAMISEN NÄKÖKULMIIN	41
Tutkiva työote	41
Työn hinnoittelu	42
Työn materiaaliset vaatimukset	45
Työn aikaresurssit	45
Kuttukuussa käynneistä	47
UUDEN TAKANA ON AINA VANHA. MIKÄÄN UUSI EI SYNNY TYHJÄSTÄ	50
Kirjailijan tuntoja ja näkökulma Sydänkuu-kirjan työstämisestä	52
Kirjan suunnittelua graafisen suunnittelijan ja taiteilijan silmin	55
ALLEVIIVAUKSIA	58
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	61
LIITTEET	
Liite 1 Esimerkki Sydänkuu-kirjan lukunäytepaketti pdf	

Lohdanto

MINÄ RAKASTAN KIRJOJA ja tahdon synnyttää kirjoja. Kirjoihin kätkeytyy monella tapaa väreilevä vaikuttamisen mahdollisuus elämysten ja oivallusten kautta. Taiteilijana tahdon luoda kosketuspintoja, joista on mahdollista ammentaa sydäntä ja sielua hiveleviä hetkiä ja nähdä tunteen tasolla liikuttavia mielenmaisemia.

Taiteilija minussa on valuvika. Olen elämäni varrella tehnyt hyvin monenlaisia töitä ja opiskellutkin ahkerasti. Kuvantekijänä taustani on vahva ja monipuolinen. ”Taiteilija - minä” on ollut lapsesta saakka hyvin vahvasti kaikessa tekemisissäni läsnä. Tapauksessani se käsittää mm. paitsi visuaalista kykyä hahmottaa ja hahmotella asioita, estetiikan tajua, luovuutta, herkkyyttä ja taitoa tuottaa erilaisilla materiaaleilla ja välineillä sekä sisältöä että konkreettista, näkyvää, kaunista jälkeä.

Kun sanat ja kuvat yhdistyvät harmoniseksi kokonaisuudeksi, näillä tavoitteilla ja taidoilla on mahdollisuus yhdistyä ja täytyä. Siksi tämä opinnäytetyö sukeltaa kirjan maailmaan graafisen suunnittelijan näkökulmasta taiteilijan silmin. Se on tarinan piirteitä omaava kertomus keskeneräisestä kirjahankkeesta; kuvaus valinnoista, joita graafinen suunnittelija kohtaa kirjan tekemisen matkalla ja taiteilijan henkilökohtaisista näkemyksistä kirjan fyysisen olemuksen tarkastelusta suhteessa henkiseen hahmoon.

VEHMERSALMELLA RIISTAKOSKENTIEN VARRELTA löytyy väkevä ja vevä, eläväinen ja toiminnaltaan rehevä vuohi- ja lammastila Kuttukuu. Kuttukuu on paikka, jonka talon voimanainen, ehtoisia emäntä Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen on aikoinaan valinnut ja uudisraivannut sydänmaakseen, juurilleen sopivaksi maaksi ja herättänyt henkiin tilan tarinoiden täyhteisine, vanhoine rakennuksineen.

Kuttukuussa Sinikan rinnalla elää aviomies Mika Kankkunen ja Sinikan poika Caius. Kuttukuusta puhuttaessa ei voi olla mainitsematta myös pesästä jo pois lentäneitä, mutta läheisessä yhteydessä olevia Sinikan vanhempia lapsia; tytär Moonaa ja poika Jimiä. Eläimiä tilalla on paljon ja monenlaisia. Sovussa pihapiiriä valloittavat suuren lammas-

vuohilauman lisäksi mm. reviiiritietoinen minisika Barbie, kanoja vokoteleva kalkkuna, komea kukko, monenkirjava joukko juoksentelevia kanoja tipuineen, ajoittain omin luvuin pihamaalla kirmaileva hevoslauma, ankkoja, kissoja ja koiria...

Tilan pääelinkeino on lammastalouso ja kesäisin Kuttukuussa keskitytään paimentamiseen. Sinikka kouluttaa paimenkoiria ja ohjaajia kursseilla, leireillä ja klinikoilla. Hän järjestää paimennustapahtumia ja farmikisoja, joissa kansainvälinen yhteistyö on merkittävässä osassa.

Puutarhuriksikin opiskellut ja sokerileipuriksi parhaillaan opiskeleva Sinikka kasvattaa perinteisesti palveluskoirina tunnettuja suursnautsereita, mutta pihaa valvoo myös sekalainen omien paimenkoirien seurakunta.

Kuttukuu on siis sangen elävä ja monipuolinen tila, jossa sattuu ja tapahtuu kaikenlaista herkullista kerrottavaa. Kun talon emäntä kaiken hullunmylläkkänsä keskellä on vielä loistava verbaaliakrobaatti ja lämminhenkinen tarinankertoja, lienee selviö, että Kuttukuusta on synnyttävä kirja. Aikaisemmin Sinikka on julkaisut omakustanteena Paimenneen -kirjan (2009), josta on jo toinen painos myynnissä.

Olen tuntenut Sinikan yli kymmenen vuotta. Ystävystyimme opiskellessamme mainosalan ammattitutkintoa vuonna 1998. Toukokuussa 2009 Sinikka sai houkuteltua minut kokeilemaan paimentamista silloin 8 kk:n ikäisen Brandy-koirani kanssa. - Sille tielle jääme ja sen jälkeen olemme säännöllisesti kaartaneet vanhan Ruusupuuksi nimetyn talon taakse auton parkkiin ja kiiruhtaneet sydän pamppaillen paimeneen. Kamera on kulkenut mukana paimennusharjoituksissa aktiivisesti, ja kesällä 2010 tulin kuvanneeksi paljon Kuttukuussa myös paimennustapahtumista kuvia. Osaksi lienee julkaisemani kuvablogi (<http://brandyndynkuvat.fi>) osasyllisenä vauhdittanut päätöstä ryhtyä Kuttukuusta kertovaan kirja-hankkeeseen.

Tehtäväni on toimia mm. graafisena suunnittelijana, taittajana, kuvaajana ja kuvatoimittajana: kirjaan tulee myös Sinikan kuva-arkistoista löytyviä ja Moonaa-tyttären ottamia valokuvia.

SYDÄNKUU-KIRJAN SUUNNITTELUN ALKUSYSÄYS lähti liikkeelle kahden oman alansa ja elämänsä taiteilijan ilmaisutarpeiden kohtaamisesta ja ajatuksesta, että voimme luoda yhdessä kertomisen arvoiselle tarinalle hahmon, eli kirjan. Yhteneväiset ajatukset ja visiot kirjan muodosta ja tarpeellisuudesta saivat meidät liikkeelle ja tarttumaan hankkeeseen, joka siis tuli osaksi opinnäytetyötäni.

Sydänkuu-kirjasta tehtiin hankesopimus, jonka osapuolina sitouduimme visiomme toteuttamiseen. Koulun puolelta hankkeessa ovat olleet vaikuttamassa ohjaavat opettajat Marja-Sisko Kataikko, Pirkko Tenkama ja myöhemmässä vaiheessa *Sydänkuu*-kirjan graafisen ilmeen kommentoijana myös graafisen viestinnän yliopettaja Heli Reinikainen. Kirjalle luotiin yhteisissä palavereissa henkistä hahmoa ja formaattia, jotka todentuivat Sinikan tekstien ja tekemieni visuaalisten valintojen yhdistyessä. Kirjan koostamisen ohella vierellä on kulkenut tämä opinnäytetyö. Molemmat ovat varmasti vaikuttaneet toistensa valmistumisen rytmiin ja määränneet tahtia.

Kirja on ilmaisun kanavana ja foorumina mielenkiintoinen, koska se voi tavoittaa hyvinkin kirjavan joukon kuulijoita, kokijoita ja lukijoita. *Sydänkuu*-kirjan ytimessä oleva selviytymistarina houkuttelee kuulijakunnakseen etenkin naisista, jotka elävät jollakin tapaa oman elämänsä murroksessa. Toisaalta se on tarina, joka voi nostaa muistoja pintaan, tarina jonka kautta voi peilata omia heikkouksiaan tai vahvuuksiaan, samaistua tai saada kokonaan uusia näkökulmia. Sinikan vahvuutena kirjoittajana on mielestäni tempaista lukija verbaaliryöpytyksellään tarinaan sisälle ja herättää samalla kysymyksiä lukijan omaan sisäiseen arvomaailmaan, kokemuksiin ja tunteisiin kohdistuen. Se on taito, joka saa kirjan tuntumaan henkilökohtaiselta ja tärkeältä, vaikka se kertookin toisen ihmisen elämäntarinaa.

Koen, että Sinikkaa ja minua yhdistää taiteilijoina samankaltainen halu tutkia elämänkerroksia ja kyky esittää niitä kauniissa valossa. Meidän molempien lähtökohdana työlle on rakkaus ja uskon, että se välittyy *Sydänkuu*-kirjan sivuillakin. Uskon sen myös olevan se kiehtova seikka, joka tekee kirjasta haluttavan.

Sydänkuu-kirjalla on olemassa jo oma kuulijakuntansa. Kirjasta on tehty ennakkotilauksia etenkin Kuttukuussa käyvien paimennusasiak-

kaiden piirissä. Parin sadan ihmisen piiristä on hyvä lähteä liikkeelle viidakkorumpuja paukuttelemaan. Tavoitteena on tietenkin myös saada lammastilan toimintaa, arvoja ja tarinoita tunnetummaksi. *Sydänkuu*-kirja tavoittelee tarinoita kaipaavien aikuisten sydämiä, lämmittää mieltä ja ravitsee tarun ja toden rajamailla olemisen nälkää. Tällaiseen tai suoraan vastaavaan muotoon tehtyyn kirjaan en ole törmännyt. Toivomme sille löytyvän kustantajan, joka on samaa mieltä kanssamme kirjan ainutlaatuisuudesta ja näkee kirjan arvon ja mahdollisuudet markkinoilla.

Olen ajatellut varsin paljon kirjojen maailmaa, niiden persoonan ole-musta ja olemuksen tekijöitä ennen tätä hanketta. *Sydänkuu*-kirjan tekemisen prosessi on laittanut minut pohtimaan syvällisemmin, mikä tekee kirjasta ainutlaatuisen ja haluttavan graafisen suunnittelun näkökulmas-ta. Toisaalta pohdinnoissani olen huomoinut, että nämä ominaisuudet ovat myös juuri niitä, jotka antavat kirjanraamit, joilla itse teos (sisältö) herää lukijalle henkiin kokonaisvaltaisesti.

TÄMÄ OPINNÄYTETYÖ ON KERTOMUS MATKASTA, jonka päämäärä saavutetaan myöhemmin. Rakenteellisesti opinnäytetyöni etenee niin, että ensin tarkastelen kirjan kehystä, toimintaympäristöä ja ole-musta yleisellä tasolla; Kuinka itse koen ja näen kirjan aseman ajassamme ja miten hahmotan kirjaa esineenä. Seuraavaksi pysähdyn *Sydänkuu*-kirjan graafisen suunnittelun peilinä toimineisiin Suomen kirjataiteen komitean käyttämiin vuoden kauneimpien kirjojen arvosteluperiaat-teisiin, jonka jälkeen kerron omista tekemistäni valinnoistani tekeillä olevan kirja hankkeen suhteen. Valintojen jälkeen esitän näkemyksiäni graafisen suunnittelijan ammatillisista näkökulmista, kommentoin hieman käyttämiäni tutkimusmenetelmiä ja puhun tämän työn arvioin-neista. Opinnäytetyöni loppupuheenvuoro voisi yhtä hyvin olla alkupuheenvuoro, koska arvostuksen ja kiitosten paikka menneille mesta-reille ja vahvoille vaikuttajille olevassa ajassa on kiistaton tämänkin työn valmistumisen kannalta. Liitteistä löytyy *Sydänkuu*-kirjan lukunäytteitä. Olen kuvittanut opinnäytetyöni kauttaaltaan Kuttukuussa ikuistetuin valokuvin. Koska uskon, että kuvat kertovat mitä parhaiten rinnakkais-tarinaa tekemistäni matkasta. Kuvat ovat omia otoksiani, ellen ole liittännyt erikseen kuvaajan nimeä kuvan yhteyteen.

Ruusupuu, talvi 2011

Kirjan kehys ja toiminta- ympäristö

*”Il y a deux sortes de temps
Y a le temps qui attend
Et le temps qui espère.*

*On kahdenlaista aikaa;
aikaa, joka odottaa
ja aikaa, joka toivoo.”*

Jacques Brel

KIRJAA KOKONAISVALTAISESTI SUUNNITELTAESSA lähtökohtana on aina teos, joka halutaan esittää lukijalle ymmärrettävässä muodossa ja mieluiten tuottaen lukijalle unohtumattoman elämyksen.

Väistämättä jokaisella aikakaudella on omat leimalliset piirteensä, jotka osin näkyvät myös kirjojen suunnittelussa. Jokainen kirja on aikakautensa tuotos ja osaltaan aikakautensa näköinen. Niin kuuluukin olla. Menneinä vuosina aatteet vaikuttivat voimallisemmin kaikkeen suunnitteluun ja esimerkiksi fonttivalinta saattoi osaltaan olla myös poliittinen kannanotto (ks. Lukkarila 2001, 34). Meidän aikakaudellemme tyyppilistä on tyylien pirstoutuminen sirpaleiksi moneen eri suuntaan, ja aatteet ovat hälventyneet suunnittelun taustalta.

Ajan nopeuden harhaa lienee se, että vaikka maailmassa aika pysyy samana, syke on kiihtynyt. Asioita tehdään nopeammin, asiat tapahtuvat nopeammin – niin myös kirjat syntyvät nopeammin. Oma isäni teki töitä liki puolivuosisataa kirjaltajana ja hänen uraansa seuratessa on itselleni hahmottunut kirjapainoalan kehitys luonnostaan. Lapsuudesta muistan käynnit isän työpaikalla jännittävinä tutkimusmatkoina kertomuksineen, kuinka latomossa työt etenevät ja kuinka töitä tehtiin ennen. Siinä missä kohopainomenetelmässä käsilatojien aikana painotyön valmistelu vaati aikaa ja malttia, kun jokainen irtokirjake aseteltiin huolellisesti latomahakaan, rivi kerrallaan ladelmalaivaan siirrettäväksi ja yhdistettäväksi painokoneeseen kiinnitettäväksi kehiöksi; on tämän päivän digipainossa yksi hujaus, kun painokuntoon valmiiksi saatettu kirja valmistuu.

Nopeus antaa myös kokeilemiselle tuulta purjeisiin; muutokset ovat tehtävissä äkkiä ja kelkka kääntyy helpommin. Nopeuden ihannointi ja malttamattomuus liittyvät paljolti aikamme kustannustehokkuusajateluun, jossa ensisijalla on maksimaalinen voitontavoittelu. Parhailtaan voitto voi olla villien ideoiden vapaasta virtauksesta syntyviä tuotoksia, mutta valitettavan usein hetkessä luotu ei saavuta koskaan hiljaa harkitun tasoa.

Maailmassa, jossa rajat vaikuttavat olevan enimmäkseen rahallisia, erikoisuuksien tavoittelu kukkii myös kirjojen visuaalisissa ilmeissä. Koska nopea ja kehittynyt tekniikka mahdollistaa myös nopean tuottamisen, toimijoita on paljon ja kilpailu on kovaa, on erottuminen välttämätöntä.

Erottamista tietenkin edesauttaa se, että ryvemme materiaalimahdollisuuksien yltäkylläisyydessä. Graafinen suunnittelija saa helposti itselleen paperiähkyn erilaisten toisten toistaan ihastuttavampien paperinäytteiden variaatioita tutkiessaan, muista valintojen mahdollisuuksista puhumattakaan.

Painopaikan valinta toki vaikuttaa mahdollisuuksiin: eettisin perustein valitseva haluaa käyttää lähikirjapainoa ehkä rajallisemmalla repertuaarilla, mutta laatuun luottaen. Materiaaleista villiintynyt haluaa kirjansa täyteen vilkkuvaa, välkkyvää, härpäkettä, lärpäkettä, karvaa ja kangasta; ja lähettää opuksensa valmistettavaksi muille maille vierahille.

Paitsi kilpailutilanne ja markkina-asema, myös arvot ja näkemyserot vaikuttavat valintoihin: mikä on toiselle tärkeää, ei toiselle sitä ole. Pohdittavaksi jää, kuinka paljon erikoisuuksien tavoittelusta tapahtuu sisällön kustannuksella? Kaupallinen hapatus ja erikoisuuksien tavoittelu ovat varmasti osaltaan vaikuttaneet esim. lastenkirjojen kohdalla surulliseen ilmiöön, jossa kirjassa on kyllä koreat kannet ja upea kuvitus, mutta tarinan sisältö on valitettavan usein kovin köykäinen.

Suuria painoseriä tuottavien yhtiöiden rinnalla on pieniä itsenäisiä kirjapainoja, joiden kirjojen painosmäärät ovat hillitymmät. Digitaalisen painon vallankumous on mahdollistanut hyvin pienien painoerien ottamisen: jopa yhden kappaleen painamisen ja osaltaan tuonut kirjan käsitettä julkaisuna uuteen valoon.

Taidehistoriassa on lukuisia esimerkkejä kiehtovista, kaikkia taidekäsityön muotoja hyväksi käyttävistä, kirjaa kunnioittavista sidontatavoista, joista voimme kääntää katseen omaan aikaamme sovelluksiin. Mielenkiintoista on pohtia myös digipainon suomia mahdollisuuksia taideteoksiksi luokiteltavien kirjojen painamiseen, kun kirjassa käyteen esimerkiksi sellaisia materiaaleja tai muotoja, joiden massatuotanto ei olisi mielekäästä. Tällaisia ratkaisuja voisivat olla vaikka kirjan sivujen painatus digitaalisesti, jonka jälkeen ne leikataan haluttuun muotoon manuaalisesti ja sidotaan käsityönä tehtyyn kansiin. Tällöin jokaisesta kirjasta tulee uniikkikappale, ja kansimateriaali- ja tekniikkavalinnoilla voidaan vaikuttaa teoksen taiteelliseen olemukseen. Mahdollisuudet ovat rajattomat, kun luovuudelle annetaan lupa lentää.

Digipainon tuomat mahdollisuudet eivät suinkaan ole ainoat kirjakäsittelyn muuttumiseen vaikuttavat tekijät. Suurta murrosta ele-

tään pohdinnassa digikirjojen vaikutuksesta perinteisen kirjan olemassa oloon. Onko kirjan graafinen suunnittelu tulevaisuudessa vain lukulaitteen olemuksen huomioivaa digitaalisessa muodossa käytettävän aineiston graafista suunnittelua? Vaikka tietyt typografian lainalaisuudet pätevät esim. luettavuuden suhteen, on kirjan hengen luominen eri tavoin hengetöntä, suljettaessa pois konkreettisen esineen mahdollistamat aistihavainnot.

Väistämättä tulee mieleen kysymys, sulauttaako lukulaitteilla tutkittava sähköinen kirja kirjakäsitettä lähemmäksi elokuvien ja ehkä myös tietokonepelien maailmaa. Tuleeko kirjoista lukijansa mielenmukaisia interaktiivisia kommunikoijia? Vai kehittyvätkö lukulaitteet lopulta virtuaalikypäriksi, joiden avulla voi matkata virtuaalitodellisuuteen, jossa kirjan sisältö syötetään meille lumekokemuksena? Tai ehkä meidän on tulevaisuudessa mahdollista asennuttaakin suoraan hermojärjestelmään tai aivoihin ohjautuva lukulaitte, johon kirjasirukortti kytketään ja voimme loikata kirjan sisällön mukaiseen kybertodellisuuteen?

Henkilökohtaisesti minun on vaikea uskoa, että lähivuosikymmeninä perinteinen kirja esineenä jäisi vain keräilijöiden hamuamaksi harvinaisuudeksi. Joskin maailmalla on tehty jo tutkimuksia paperin käytön vähentymisestä, mikä vaikuttaa myös kirjojen painamiseen paperille (Soininsuo 2008, 14).

Uskon, että kirjan rooli tulee varmasti enenevässä määrin muuttumaan monimuotoisemmaksi; mutta perusajatus siitä, että on olemassa paperille painettavaa sisältöä, joka laitetaan kansien väliin, säilynee vielä pitkään.

Kirjan persoonan rakentelu, tyylin muokkaajat

SIELU

SANAT OVAT KIRJAN SIELU, sivut sen ruumis, sanojen koti. Kirjankannet toivottavat lukijan tervetulleeksi, ohjaavat sivuille sanojen pariin. Kirjan fyysisyys on tärkeää: koko, muoto, kansien materiaali, sivujen paperilaatu, kirjan sidontatekniikka ja graafinen ulkoasu kuvituksineen. Kirjan kaikki fyysiset, käsin kosketeltavissa olevat ja visuaaliset seikat vaikuttavat kirjan lukemiseen, kiinnostavuuteen ja tunteeseen, jonka kirja herättää.

Kirjan tärkeimpiä tehtäviä lienee täyttää tunnetarpeet. Olipa kysymyksessä oppiminen, tiedonhaku, viihdyttäminen, lohduttaminen tai ilahduttaminen; kirjaan liittyy paljon tunnetta ja kirjan fyysisyys vahvistaa tuntemuksia. Kirja on otettavissa mukaan minne vain. Kirjaa voi lukea ulkona ja sisällä, vaikkapa kylpyammeessa. Kirja vie mielikuvituksen mukanaan matkoille, sallii kaiken muuttumisen mahdolliseksi, virittää ja kehittää ihmistä. Kirja voi olla jopa ystävää.

*”Pohjimmiltaan, näettekö, mestari sanoi minulle
puristaen kättäni, maailma on luotu
jotta se synnyttäisi kauniin kirjan.”*

Stéphane Mallarmé Jules Huret'n haastattelussa 1891

(Korhonen 2010)

KIRJAN SIELULLA TARKOITAN KIRJAN HENKISTÄ OLEMUSTA, josta välittyy kirjan idea, asenne, arvot, tunne, tarkoitus ja maailmankuva.

Mielestäni vakavasti otettavan ammattimaisen tekemisen lähtökohdiana tulisi olla rakkaus ja kunnioitus ohjenuorina, ja ne velvoittavat tarkastelemaan myös syvyysuunnassa tekemisen kohdetta, joka on tässä yhteydessä kirja. Kirjan sielun tulee ilmentää sitä visiota, mikä synnytti ajatuksen kirjan tekemisestä. Kirjan sielulla on merkittävä rooli siinä, millaista valoa kirja henkii, millaiselle tiedostamisen tasolle kirja lukijan sa nostaa ja mikä on kirjan korkein tarkoitus ja päämäärä.

Graafisen suunnittelijan tehtävä on luoda tuolle sisällölliselle hengelle sellainen fyysinen olemus, joka henkii ja ilmentää kirjan sielua mahdollisimman hyvin. Siksi graafisen suunnittelijan tulee olla selvillä, mikä kirjan sisällöllinen ydin on ja kuinka sen on tarkoitus loistaa. Mikäli kirjalla ei tunnu olevan ihanteita, henkeä, tarkoitusta tai sanomaa on mielestäni hyvä esittää kysymys, miksi kirjaa pitäisi laisinkaan kirjan muodossa julkaista?

Mahtipontisuudessaan hykerryttävällä tavalla omaa luokkaansa on opettajana, kirjallisuustieteilijänä ja sanomalehtimiehenäkin toimineen ranskalaisen runoilijan *Stéphane Mallarmé*sin (1842 – 1898) kuningasajatus, että *Maailma on olemassa päätyäkseen kirjaan (Le monde existe pour aboutir à un Livre)*. Mallarmé suunnitteli koko universumin kattavaa suurteosta ”Kirjaa”, joka jäi ikävä kyllä kuitenkin toteutumatta (Korhonen 2010).

Mallarmén ajatuksista herää mielenkiintoinen ajatus totuuden siemenestä, jonka ydintä voidaan peilata paitsi kirjan kirjoittamisessa myös kirjan graafisen suunnittelun motiiveja tarkastellessa; Jokaiseen teokseen sisältyy osa maailmankaikkeutta, joka ansaitsee tulla luoduksi ymmärrettävästi näkyvään muotoon.

GRAAFISEN SUUNNITTELIJAN ROOLIA voitaneen ajatella paitsi arkkitehtinä, joka suunnittelee linnan suojamuureineen kuninkaan valtakunnalle – fyysisen kirjan kirjoittajan hengentuotteen suojaksi; myös eräänlaisena opastavana portinvartijana, joka pitää huolen, että lukija käsittää kirjan kannet avattuun, millaisesta portista sisään astuu ja minne se vie lukijan.

Auton ohjekirjan tarkoitus on opastaa selvästi auton käyttö, täten huomion tulee kiinnittyä auton olemukseen ja siihen, kuinka opastamisen henki tulee jokaista lukijaa vastaan auttaen ymmärtämään, kuinka auto toimii, kuinka sitä käytetään ja huolletaan. Ei todellakaan ole samantekevää kuinka auton ohjekirjan fyysinen olemus on tehty.

Tämä sama pätee ihan jokaiseen vakavasti tehtävään opukseen: työ on tehtävä kunnolla ja kirjan sielu ymmärtäen olipa se kuinka omituinen hyvänsä - vaikka graafinen suunnittelija ei varsinaisesti ymmärtäkään kirjan sisältöä kokonaan.

”...olen aina unelmoinut ja yrittänyt jotain muuta, alkemistin kärsivällisyydellä, valmiina ubraamaan kaiken turbamaisuuden ja tyydytyksen, kuin ennen poltettiin takassa huonekaluja ja kattobirsiä, kobentaakseni Suuren Teoksen tulta. Minkä? Vaikea sanoa: kirjan joka olisi kirja, arkkitehtoninen ja mietitty, eikä sattumanvaraisten inspiraatioiden kokoelma, vaikka ne olisivat hienojakin...

... Voisin mennä pitemmällekin, sanoa Kirja (le Livre), vakuutuneena siitä että niitä ei pohjimmaltaan ole kuin yksi, jota kaikki kirjoittajat ovat yrittäneet tavoitella, Nerotkin, Planeetta Maan orfinen selitys, mikä on runoilijan ainoa velvollisuus ja kirjallinen leikki par excellence koska itse kirjan rytmi, nimetön ja elävä, aina sivujen järjestystä myöten asettuu vastaamaan unta tai Oodia.

-Stéphane Mallarmé kirjeestä Verlaineelle 1885

(Korhonen 2010)

KEHO

KIRJAN KEHO MUODOSTUU NIISTÄ FYYSISESTIKIN HAVAITTAVISTA ELEMENTEISTÄ, jotka ovat visuaalisesti, haptisesti tai jopa kuulohavainnollisesti vaikuttavia; kuten formaatti, kansi, selkä, sivumäärä, paperi, typografia, värit, kuvat, taitto, tyhjä tila ja rytmi.

Kirjan ulkoasusta keskusteltaessa lähdetään usein tarkastelemaan sisällön suhdetta formaattiin, kansien ulkoasuun, kuvitukseen, typografiaan ja taitollisiin ratkaisuihin, jotka kaikki ovat olennaisia asioita kokonaisteoksen kannalta. Mielestäni kirjan keho ansaitsee kuitenkin syvällisyyttä sitä tarkasteltaessa ja ääneen lausuttavaksi asioita, joita pidämme usein ehkä itsestään selvyyksinä tai jätämme vähemmälle huomiolle.

HAPTISUUS

EI OLE SAMANTEKEVÄÄ, MILTÄ KIRJA TUNTUU KÄDESSÄ: haluatko silit-tää sen kansia ja selkää, avata ja sulkea kannet hellästi, viihtyvätkö sormet sen sivuja paratessa, ovatko sivut pehmeät, kovat, liukkaat vai mattapintaiset...?

Miltä kirja tuntuu pimeässä? Tunnistaako kirjan pelkästään sen kansia koskettelemalla? Käytetäänkö kannessa foliointeja, kohopainatusta, leikkauksia, erikoismateriaaleja tai muita kirjan personointia korostavia ja helpottavia tekijöitä? Pysykö kirja omin avuin pystyssä – tarvitseeko sen pysyä? Onko kirja raskas vai kevyt? Pieni vain suuri? Tuntuuko kirja käteen käypäiseltä, helposti käsiteltävältä, helposti luettavalta? Aukeavatko kirjan sivut hyvin ja pysyvätkö sivut hyvin auki – vai sattuuko kirja olemaan itsepäinen sulkeutujatyyppejä, joka hetkessä sekoittaa lukukohdan, jos et itse pidä kiinni aukeamasta?

Joskus kirja voi olla niin sopivan kokoinen ja mukavan tuntuinen, että se sopii pään alle hätävarana tynnyksi. Varmasti moni on joskus joutunut armottoman viiltelijäkirjan uhriksi, jonka sivut ovat niin terävät, että leikkaavat haavan sormeen. Ei kovin mukavia tunteita herättävä kokemus, mutta ehkä tällainen symbolinen veriveljeyden ehdotus kirjalta voi joskus olla suhdetta sinetöiväkin seikka.

Pyörähdys kirjakaupassa voi olla paitsi visuaalisesti myös haptisesti mielenkiintoinen tutkimusmatka painetun sanan ulkoasujen erilaisten muotojen ja materiaalien maailmaan. Toinen toistaan kiehtovammin persoonsaansa huokuva kirja viekoittelee ottamaan itsensä syliin, kosketelemaan kansiansa ja silittelemään sivujansa.

Uskallan sanoa, että kirjojen ulkoasun luonne on muuttunut monikirjavammaksi, perinteiset kirjojen laatukriteerit ovat ehkä väljentyneet ja monipuolistuneet. Korkeatasoisten julkaisujen ohella on teknisesti hyvinkin eritasoisia ratkaisuja. Väistämättä ymmärtää, että kaikkien julkaisujen tavoitteena ei ole elää satoja vuosia, vaan paljon tuotetaan myös hetkessä eläviä ja hetken kestäviä julkaisuja.

Mielenkiintoisia viitteitä kirjojen muotoon ja olemuksen muutoksiin löytyy Robert Fawcett-Tangin ja Caroline Robertsin (2004) kirjasta *New book design*. Kirjaan on valikoitunut materiaaleiltaan, muodoiltaan ja typografialtaan kiinnostavia, erikoisia, epätavallisia, mutta taitavasti suunniteltuja ja vaikuttavia teoksia, jotka nostattavat mieleen joukon kysymyksiä kirja käsitteen muuttumisesta ja muokkaantumisesta.

Olisi ihanaa uppoutua paperileikkauksien, typografiataiteen ja erikoistekniikoiden maailmaan syvällisemmin, mutta on hyvä myös osata jättää joitakin polkua odottamaan sopivampaa hetkeä, jolloin on aikaa ja tilaa tehdä niistä analyttisiä retkeä.

VANHOJEN KIRJOJEN LUMO ON KIISTATON! Menneet muodon taiturit ovat loihtineet toinen toistaan uskomattomampia teoksia väli-neistöllä, jolla tänä päivänä harvempi taitaisi saada edes sivua aikaiseksi.

Vanhoiden kirjojen maailmaan voi sukeltaa Kansalliskirjaston verkkojulkaisun *Kiehtovan kirjan* kautta. (Havu & Järvinen 2006.) Se käsittelee käsinpainetun kirjan taidehistoriaa ajanjaksolla 1450 - 1800. Sisältö koostuu neljästä pääkategoriasta: kirjapainon kehitys, painokirjaimet, kuvitus ja dekorointi sekä kirjan yhteiskunnallinen olemus. Lisäksi verkkojulkaisusta löytyy ensyklopedia, joka sisältää teoksen esittelyn, kirjanpainajien esittelyt sekä tietoa Kansalliskirjaston kokoelmista. Kiehtova kirja on julkaistu Helsingissä 2006. Sen käsikirjoituksesta, kuva- ja kokoelma-asiantuntijuudesta vastaa Sirkka Havu ja rakennekäsikirjoituksesta, ulkoasusta ja toteutuksesta Sanna Järvinen. Kiehtovan kirjan

sivustoilta löytyy paljon mielenkiintoisia esimerkkejä kirjahistorian iha-nuuksista, kuten ensimmäisestä Suomea varten Saksassa painetusta kir-jasta *Missale Aboensesta* löytyy kuvia kirjan tekstistä, initiaaleista, kuvista sekä kolofonista.

”Parhaimmillaan kirjan sidos täydentää kirjan painettuja osia ja kirjan sisältöä ja sanomaa. Kirja esineenä yhdistyy kirjaan taiteellisenä tai tieteellisenä opuksena, teoksena, kauniilla ja nautittavalla tavalla. Kirjasidos on taidekäsityötä, jonka avulla kirjan sivuilla aukeava, typografian ”mustan taiteen” ja kirjapainotaidon avulla paperille ikuistettu henkinen sisältö laajenee symbolisisäl-löltään itse tekstin kanssa yhtenäiseksi mikromaailmaksi. Kirjasidosten materiaalit, ornamentit, värit, tuoksut, tuntu kädessä, kul-taukset ja marmoroinnit ovat parhaimmillaan oma merkitsevä, historian viestejä täynnä oleva maailma.”

*Rainer Knapas, Kirjasidosten historia
(Laine 1996, 183)*

Omassa kirjahyllyssäni asuu Turussa 1885 painettu *Uusi Testamentti selityksillä* (Dahlberg 1885), jonka elämän kuluttaman kehon koskettami-nen saa minun edelleenkin haltioitumaan siitä taidosta, jolla teoksen ole-mus on aikoinaan luotu.

Nahkaselkään ja päällystettyihin pahvikansiin huolella narulla si-dotut sivut hengittävät edelleen ja selaantuvat rytmikkäästi. Sivuja si-litellessä voi tuntea hyvinkin selvästi, kuinka painomuste toistaa sivuil-le metallikirjasinten painamat fraktuurakirjainten muodon. Kirjaa on miellyttävä pitää kädessä ja sen sielukkuuden voi aistia sisältöä lukemat-ta. Kun kirjan laittaa pöydälle pystyyn, se seisoo siinä väsymättä kuin so-tilas asennossa vaikka maailman tappiin asti ilman tukia. Voisi sanoa, et-tä sen kehon luonne on hyvin arvonsa tunteva. Vaikka kirjan sivut ovat vailla kuvia ja täynnä tiivistä tekstiä, on luettavuus silti mielestäni hyvä, olkoonkin, että nykylukijalle fraktuuran lukeminen voi olla hitaampaa ja tuottaa siten haastetta. Kuitenkin esim. kirjasinkoolla, boldauksilla, kappaleajoilla, sisennyksillä ja linjoilla on luotu aikakautensa mukainen ryhdikäs lukukokonaisuus. En voi sanoa, että kyseinen kirja olisi graa-

fisesti erityisen kaunis teos, itse asiassa se on ulkoisesti hyvin vaatimatoman näköinen. Vieraat eivät tartu siihen kirjahyllyni kirjojen joukkoa tutkaillen, jos sitä ei erikseen sieltä esille ojenna. Kulunut ruskea nahkaselkä voisi kuulua mihin hyvänsä teokseen, eikä se juuri silmiinpistävästi erotu toisten opusten välistä. Tuskin tätä teosta yleisesti mallioppikirjaksi nostaisin, mutta minulle se edustaa omalta osaltaan sitä henkeä ja luonnetta, mitä kirjassa täytyy mielestäni myös olla: ajan hammasta kestävä sisukkuutta ja arvokkuutta, joka syntyy ammattitaidolla, tinnittävästi tyylillä, rakkaudella ja kunnioituksella tehtyihin kirjoihin.

ÄÄNI

MILTÄ KIRJA KUULOSTAA? Kirjan ääni ei ole ainoastaan siihen painettujen sanojen tai kuvien takaa henkivä kertojan ääni, vaan kirjalla on myös kehollinen ääni. Kirjan kehollinen ääni syntyy mm. sivujen plaraamisesta sekä niistä narahduksista ja nitinöistä, joita kirjan sidokset päästävät kirjan kansia aukaistessa, unohtamatta ääniä, jotka syntyvät kun silität kirjaa, sen kansia, selkää, sivuja...

Tietenkin uuden neitseellisen kirjan äänet ovat erilaiset kuin vanhan jo useampaan kertaan luetun kirjan.

Jokaisella kirjalla on aivan omanlaisensa ääni, johon vaikuttaa mm. kirjan koko, sidontatapa, kirjan materiaalivalinnat, kuten kannen materiaalit ja sivujen paperinlaatu. Ohuet sivut juoksevat usein reippaasti suhisten kuin iloinen tuulenvire (jonka myös voit tuntea kun viet plarattavan kirjan kasvojesi lähelle), paksummista sivuista lähtevät äänet ovat luonnollisesti paljon raskaampia ja kömpelömpiä. Pienen kirjan sivut voivat suhahtaa selatessakin ihan hiljaa, isomman saattavat plopsahdella, myös muodon vaikutukset ovat olennaiset: onko kirja kapea, leveä, neliö, pysty vai vaakamaaatti.

Kansimateriaalin valinnan vaikutus kirjan ääneen on kiistaton: nahkakansi kuulostaa erilaiselta kuin pahvinen, muovinen, kankainen, päällystämätön erilaiselta kuin päällystetty, erikoismateriaalit tuovat oman lisänsä; onhan esim. alumiinikantisen kirjan sointu luonnollisesti hyvin erilainen kuin puukantisen. Mitä enemmän kirjaan on sisällytetty muuttuvia tekijöitä, ulokkeita, härpäkkeitä ja lerpakkeita kirjaan, sitä monivahteisemman äänimaailman kirjasta kuulee.

Kirjan äänen voidaan ajatella syntyvän myös siitä, miltä se kuulostaa pudotessaan vaikka lattialle. Mietitäänpä millainen ääniefektin ero on, jos suutuspäissäsi voimistat sanojesi vakuutta paukauttamalla vaikka paksulla lakikirjalla pöytään; sen sijaan, että läpsäyttäisit tiskiini jonkun halpatuotantona valmistetun ja ö-luokan liimasidoksella varustetun sarjakuvakirjan, josta sivut suhahtaisivat iloisesti irrotten ja leijailien ympäröivä... - Mistä mieleen juolahti, että onhan kirjalla melkoinen asema edelleen käräjäoikeudessakin, jossa vala vannotaan Biblian kautta.

Voisi olla mielenkiintoista avartaa kirjojen äänimaailman käsitystä äänittämällä kirjastossa kirjoista kuuluvia ääniä. Epäilen, että hiljaisuuden kehottavan kirjaston kirjojen äänimaailma voisi olla aika huikaiseva, jos äänityksistä puhdistettaisiin kaikki muut ympäristön äänet.

Täysin oma lukunsa on sitten vielä äänikirjat, joilla nyt tarkoitan kirjoja, joihin on lisätty mekaanisesti aikaansaattavia ääniä kuten paloauton ulinaa, leijonan karjumista tai syntymäpäiväonnitteluita. On varmasti olemassa myös tuoksukirjoja, joissa kirjan sivuille on lisätty keinotekoisesti vaikkapa ruusun tuoksua. Tämänkaltaisiin sisällöllisiin ratkaisuihin en tässä yhteydessä kuitenkaan katso tarpeelliseksi sukeltaa.

ONKO KIRJAN GRAAFISEN SUUNNITTELIJAN TARPEELLISTA MIETTÄ TÄLLAISIA ASIOITA? Mielestäni kirjojen monimuotoisen erilaisuuden huomioiminen on tärkeää tiedostamisen tasolla. Se on osa ammattitaitoa, jonka kuuluu olla graafisen suunnittelijan selkäytimessä ja jota ei tarvitse välttämättä erikseen ääneen lausua, mutta sen vaikutukset näkyvät niissä valinnoissa joita graafinen suunnittelija tekee luodessaan kirjalle kehoa. - Olkoonkin, että graafisen suunnittelijan työ mielletään ehkä lähinnä visuaalisten ratkaisujen ammattilaisuudeksi. Kokonaisuuden sisäistäminen vaikuttaa kuitenkin niihin visuaalisiin ratkaisuihin, joita graafinen suunnittelija tekee, esim. kirjan muoto vaikuttaa väistämättä myös sen taittoon, typografiaan ja kuviin – joihin vaikuttaa kirjan sisältö – joka puolestaan vaikuttaa kirjan muotoon. En halua sanoa, että ympyrä sulkeutuu, vaan se elää ja pyörii spiraalin tavoin alati liikkeessä, alati laajentuen kokemuksiin kasvaessa.

Vuoden kauneimmat kirjat arvosteluperiaatteet

KIRJA KOKONAISVALTAISENA TAIDETOIKSENA kiinnostaa minua paljon. Jotta tällainen esineenä ja teoksena yhteen sulautuva artefakti syntyy, tulee kiinnittää erityisesti huomiota teoksen sisällön hengen ja ulkoasun hengen keskinäisiin suhteisiin: kuinka sisältö ja ulkoasu kommunikoivat lukijan/katsojan kanssa toisiinsa nähden, millaisen kokonaisvaikutelman ja elämyksen kirja antaa, mikä on sen sanoma, hengen viesti.

Tätä asiaa olen pohtinut itsekseni aikaisemminkin, mutta kun yhteisöllisestä valokuvaprojektista syntynyt Miina Savolaisen *Maaailman ihain tyttö* (2008) valittiin Suomen kirjataiteen komitean toimesta 2008 vuoden kauneimpien kirjojen joukkoon, heräsin ajatukseen voimallimmista ja aloin vielä enemmän kiinnittämään huomiotani kirjoihin ”sillä silmällä”. Pidän Savolaisen lumoavan kauniista kirjasta erittäin paljon.

Omassa työskentelyssäni *Sydänkuu* -kirjan ulkoasun henkeen vaikuttavia valintoja tehdessäni olen pyrkinyt pitämään mielessäni ja huomioimaan mahdollisuuksien mukaan arvosteluperiaatteet, joita Suomen kirjataiteen komitea peilaa valitessaan vuoden kauneimpia kirjoja. Näitä periaatteita tulen myös itse peilaamaan opinnäytetyöni rinnalla syntyneen tuotokseni loppuarvioinnissa.

”Suomen kirjataiteen komitean tavoitteena on kiinnittää huomio kirjoihin kirjataiteellisin kokonaisuuksina. Vuoden kauneimpia kirjoja valitessaan komitea pyrkii löytämään teoksia, joissa muoto ja sisältö tukevat toisiaan mahdollisimman hyvin. Arvioinnin lähtökohdaksi on graafisen kokonaisuunnittelu alkaen typografiasta ja päättyen valmiiseen painotuotteeseen. Klassisen kirjapainotaidon ohella komitea arvostaa tuoreita, uutta luovia ratkaisuja.

Suomen kirjataiteen komitea valitsee vuosittain Vuoden kauneimpien kirjojen kokoelman. Yksi kirjoista palkitaan Kaunein kirja -arvonimellä. Oman ryhmänään valitaan vuoden onnistuneimmat kirjan kannet. Palkittujen kirjojen suunnittelijoille, kustantajille, kirjapainoille ja muille tuotantolaitoksille jaetaan kunniakirjat.

Suomessa vuoden kauneimmat kirjat on valittu yhtäjaksoisesti vuodesta 1947 lähtien. Kauneimmat kirjat valitaan vuosittain 36 maassa, useissa Euroopan maissa sekä mm. Kanadassa, Yhdysvalloissa, Kiinassa, Egyptissä, Japanissa ja Kolumbiassa.”

(Suomen kirjataiteen komitea 2008)

Vuoden kauneimmat kirjat arvostelussa kiinnitetään huomiota typografiaan, materiaaleihin, tekniseen toteutukseen ja taiton luomaan kokonaisvaikutelmaan seuraavat kokonaisuudet huomioiden:

TYPOGRAFIA

- typografinen kokonaishallinta
- typografinen toteutus mm. kirjainvalinnassa ajatellen kirjaa kokonaisuutena
- taiton johdonmukaisuus
- ladonta
- ladontatekniikan laatu
- luettavuus

TAITTO

- taiton kokonaishallinta
- kirjan rakenne, rytmikka ja dramaturgia
- aihetta tukeva tyyllinen ja kuvien kerronnallinen taso

KUVAT

- kuvituksen käyttö
- kuvien taso
- kuva taitossa
- kuvallinen ilme ja kerronta

PAPERI

- läpikuultavuus
- paperin sävy, pintakäsittely ja laatu
- paperin soveltuvuus käyttötarkoitukseen

REPRODUKTIO, PAINATUS, VÄRINTOISTO

- painojälkijien arvostelu teksti- ja kuvapainatuksessa
- värintoiston yhtenäisyys

SIDOS

- sidostyyppin ja materiaalin valinta sekä niiden sopivuus keskenään ja kirjan käyttötarkoitukseen
- sitomistyön laatu

KOKONAISVAIKUTELMA

- sisällön ja suunnittelun tasapaino
- kirjan muodon ja teknisen toteutuksen tarkoituksenmukaisuus
- kuvat, kuvitus ja suoja päällys kokonaisvaikutelman täydentäjinä
- tyyllinen sopivuus sisältöön
- toteutuksen innovatiivisuus

(Suomen kirjataiteen komitea 2008)

Sydänkuu-kirjan graafiset valinnat

RAKENNE JA FORMAATTI

SYDÄNKUU KIRJA LÄHTI RAKENTUMAAN alun perin ajatuksesta tehdä lahjakirjaksi sopiva luomus, jonka sisältö rakentuisi viidestä elementistä: Lyhyet eläintarinat, aforismit ja runot, sarjakuvat, piirroksiset ja valokuvat. Kun sitten Sinikka alkoi kirjoittaa kirjaan tarinoita, visiomme muuttui heti esimetreillä. Teksteistä tuli niin vahvoja, että tyylillisesti ne kaipasivat rinnalleen samalla tavoin väkevämielisempää ja herkkää kuvakerrontaa sekä toisaalta ilmavuutta ja levollisuutta taittoon, jota ei liian monesta sisältöelementistä koostuva kirja välttämättä voisi ilmentää. Kirjaa hahmotellessamme totesimmekin Sinikan kanssa, että piirroksille ja sarjakuville täytyy tehdä kokonaan oma kirjansa.

Kirjan rakennetta pohtiessamme mielessämme tärkeitä elementtejä olivat vuodenaikojen vaihtelun näkyminen kirjan kuvituksessa sekä teksteissä. Raskaat, talvikauteen yhdistyvät tarinat saisivat olla kuvitukseltaan niukkasävyisiä ja rujoja, mutta kauniita. Kevätmieliset jutut voisivat ilmentää valon ja värien lisääntymistä ja kesän myötä taittoon saisi tulla leikkimielisyyttä, joka rauhoittuisi jälleen syksyn väriiloiston myötä. Vaikka me saamme nauttia neljästä vuodenaikasta, kirjaan jaoteltiin luvut kolmeen osioon.

Numerologiassa kolme symboloi kolminaisuutta. Se on Ruumis-Mieli-Sielu, Elämä-Aine-Äly, Voima-Materia-Tietoisuus, Luominen-Säilyttäminen-Erottelu-kyky. Perhe: Isä, Äiti ja Lapsi. Kolmiulotteisuus. Kolme vaatimusta: ajattelija, ajatus ja esine. Menneisyys, nykyisyys, tuleva. Nämä kaikki palvelevat ja kuvastavat osaltaan kirjan sisältöä ja jako kolmeen tuntui meistä sangen luontevalta. Perinteistä tasalukuajatus-ta vastaan osat ovat lukukappaleiden määrän suhteen eripainoisia, mutta niiden sijoittelu on tarkkaan mietitty.

Lukuja suunnittelimme kirjaan tulevan 24. Ajatuksissamme 24 kuvaa aikaa, vuorokaudessa on vain 24 tuntia ja kuinka riittämättömältä se usein tuntuukaan... - 24 on myös karaattien määrä puhtaassa kullassa, joten ehkä 24 lukua kirjassa voisi olla hyvä enne.

Se onko tällainen numerologiaankin uppoutuva ajattelu graafisen suunnittelun lähtökohtana laisinkaan tarpeellista ja onko sillä lukijan

kannalta mitään merkitystä on tietenkin oma lukunsa, mutta koska tässä tapauksessa tekijöiden mystis-filosofisesti moniulotteinen elämäntekosomuksen polveilu tällaisia merkityksiä löytää, katson ne oikeutetuiksi myös ilmaista osana pohdiskeluvaa suunnitteluprosessia.

Kirjan kolme osaa ovat *Ruusupuu*, *Umpiluu* ja *Kuttukuu*. *Ruusupuu* vie aluksi lukijan Sinikan tilalle saapumisen ja elämään totuttelemisen tunnelmiin. Se kertoo elämän haasteista ja yllätyksistä joita maalle muutto enemmän tai vähemmän ennalta arvattavasti on mukanaan tuonut. *Ruusupuu* on omalla tavallaan juureutumisosa. *Umpiluu* kertoo surkuhupaisen huumorintajuisesti elämän läikkeestä ja arjesta. *Kuttukuu* puolestaan vie lukijan ihastuttavien eläintarinoiden ja elämänarvojen äärelle. *Sydänkuu* – kirjan ytimessä on selviytymistarina, elämäntarina, joka ei suinkaan pääty vaan pursuilee monitasoisesti koko kirjan pituisen matkan.

SYDÄNKUU-KIRJAN FORMAATTIA MIETTIESSÄMME oli sekä Sinikalla, että minulla vahva näkemys siitä, että kirjan tulee olla vaakaformaatti. Tämä siksi, että kirjaan tulisi sen luonteen vuoksi paljon koko sivun vaakakuvia joille vaakaformaatti luo parhaat mahdolliset raamit.

Suunnitteluvaiheessa selasimme ja pyörittelimme käsissämme useita kirjoja, joiden perusteella lopullinen koko pitkälle hahmottui. Tein myös taittomalleja hieman erikokoisille pohjille, joita vertailemalla valintamme varmistui. Formaatin mallikirjanamme oli *Ilkka Paavalniemen kolme maisemaa 1900-luvun alun valokuvia Rovaniemeltä* (Alaries-to 2010), joka tuntui käteen mukavan kokoiselta. Halusimme, että kirja on hyvä käsitellä ja kun sivut avautuvat, aukeamat muodostavat syyliin sopivan kokoisien kokonaisuuden, jossa visuaalinen nautinto ja luettavuus säilyvät. Formaatin koko on 210 x 270 mm.

Kirjan sisällöllistä rytmitystä määrää vahva teksti, runsas kuvitus ja runot jokaisen kappaleen alussa. Koska teksti on hyvin värikästä ja moniulotteista luettavaa, halusin, että lukujen tekstipalstat ovat mahdollisimman rauhallisia ja ne kulkevat läpi kirjan säilyttäen saman paikkansa taittopohjalla. Vaikka tällainen hyvin symmetrinen runkoratkaisu voi tuntua

vanhanaikaiselta ja yllätyksettömältä, mielestäni kuitenkin tässä tapauksessa se on perusteltu erityisesti tekstin sisällön yllätyksellisyyden vuoksi. Harmoninen taitto antaa runsassanaiseksi tekstillä raamit, joissa lukijan on helpompi levähtää sanojen sykettä seurattessa. Mielestäni kuvat, otsikot ja runot tuovat kirjan taittoon visuaalisessa mielessä riittävästi elävyyttä.

Tyhjä tila sivuilla syntyy pääasiassa marginaaleista. Kirjan sisämarginaali on 50 mm ja ulkomarginaali 40 mm. Olen tehnyt tässä tietoisesti hie-man poikkeuksellisen ja vanhoja typografisia perussääntöjä rikkovan ratkaisun (vrt. Makkonen 2004, 227), antaen ilmaa kirjan sisämarginaaliin ulkoreunaa enemmän. Vaihtoehtona olisi toki voinut olla myös yhtä leveät marginaalit molempiin suuntiin; mutta koen, että tässä kirjassa kokonaisuuden kannalta tyhjän tilan korostaminen juurikin kirjan sisään-päin on hyvä ratkaisu. Ratkaisua puoltaa myös oma näkemykseni siitä, että kirjan täytyy sopia aukeamaan kunnolla ja tekstillä täytyy olla tilaa. En pidä siitä, että teksti valuu sivun taitokseen. Kun teksti saa arvoisensa tilan, lukijan on helpompi viipyillä siinä ja tilaa jää myös sanojen kokemiseen. Riittävä tyhjä tila antaa lukijalle luvan olla läsnä ja hiljentyä tarkkailemaan aukeamaa. Jos teksti juoksee syvälle kirjan sisään, tulee helposti levoton, lukemista kiirehtivä vaikutelma. Tyhjiin tilaan vaikuttaa luonnollisesti myös ylä- ja alamarginaalit, otsikon asemointi, sekä fonttien piirteistä riippuvat rivivälit, sanavälit, merkkivälit, unohtamatta kuvien asemointia aukeamilla.

Pääsääntöisesti kirjoissa tasapalsta on varmin ja paras tapa kuljettaa lukijaa riveiltä toisille. Luonnollisesti tämä sääntö ei päde esim. runokirjoihin, mutta yleisesti kirjoissa, joissa tekstin kanssa vietetään aikaa, tasapalsta on levollinen luettava.

Miellyttävälukuisen ja siistin tasapalstan tekeminen läpi kirjan vaatii pikkutarkkaa työtä, joka onnistuessaan voi olla tyylikäs, ryhdikäs ja harmoninen taittajan ammattitaidonnäyte. Toisaalta epäonnistunut tasapalstoitus voi tuottaa lukijalle sen sijaan sangen rasittavan lukukokemuksen sanojen harmonisen juoksun estyttyä rytmipoikkeamien vuoksi. Merkkiväleillä on todellakin väliä.

Sydänkuu -kirjassa käytetään tasapalsta juurikin sen harmonisen ja

ryhdikkään olemuksen vuoksi. Palstan leveys on 90 mm, sivullansa on kaksi palsta, palstaväli 10 mm. Runot sen sijaan *Sydänkuu*-kirjassakin saavat liehua juuri niin kuin runojen kuuluu saada: vapaana.

Henkilökohtaisesti pidän silmätönnösten perusteella määriteltyä ihannemittaista rivinpituutta 55 - 60 merkkiä (ks. Itkonen 2007, 84) ja ilmavaa riviväliä merkittävänä tekijänä lukukokemuksen miellyttävyyden kannalta. 90 mm palstaan menee tuo määrä merkkejä valitsemallani leipätekstin fontilla ja pistekoolla.

Julkaisun luonteesta, kokonaisformaattista ja tietenkin kirjaintyyppistä riippuu esimerkiksi millainen pistekoko on miellyttävä. Henkilökohtaisesti huomaan mieluiten valitsevani ja lukevani 9-10 pisteen leipätekstiä, jolloin teksti säilyy mielestäni paitsi helpolukuisena, myös tekstin sisältö on helpommin silmäilemällä hahmotettavissa, mikä taas vaikuttaa lukunopeuteen.

Luonnollisesti fontin leikkaukset vaikuttavat olennaisesti asiaan, esim. onko fontti päätteeton vai päätteellinen, olemukseltaan kapea vai pyöreä jne.

FONTTIVALINNAT

KIRJAN LEIPÄTEKSTIKSI halusin ehdottomasti proosallista antiikvaa. Oikeastaan mieleeni nousi kaksi mahdollista fonttia *Adoben Garamond Pro* ja *Book Antiqua*.

Fontiksi valikoitui nopeasti *Adoben Garamond*, koska se on luottofontti, tarinallinen, kaunis ja erittäin hyvä lukea. *Garamondissa* on lukemista helpottavat ohuet kirjainten päätteet, jotka painetussa tekstissä auttavat hahmottamaan tekstin riveinä.

Leipätekstin sopivaa pistekokoa haettiin ensin kymmenen pisteen koosta. Ajatuksenani oli, että teksti täytyy olla helppolukuista ja varoin siksi liian pientä pistekokoa. Kymmenen pistettä näytti näyttöruudulla ihan toimivalta, mutta vedosten tarkastelun jälkeen ehdottomasti sopivaksi muotoutui yhdeksän pistettä. Yhdeksän pistettä teki tekstistä ryhdikkäämpää, se näyttää sivuilla kauniimmalta ja toisaalta kustantamisen näkökulmasta taloudellisesti ajateltuna se sopii myös tiiviimpään sivumäärään.

OTSIKKOFONTIN HAKEMINEN oli mielenkiintoista - koska leipäteksti tuli olemaan hyvin harmoninen ja kaunis - saisi otsikossa olla ilmeikkyyttä. Otsikkofontin tulisi olla jollakin tavoin Kuttukuun tilaa sekä tarinaa ilmentävä, mielellään käsikutoisuuteen ja luontoyhteyteen johdattava, ehkä jotenkin eläimellinen.

Tarkastelun alle valikoitui kuusi fonttia, joista kolmea kokeiltiin taittomalleihin. *Wendy LP Std* toi mieleen langan, villalangan, elämänlangan ja sinänsä olisi ollut lammastilalle ihan hyvä fontti, etenkin jos kyseessä olisi ollut kepeitä karitsatarinoita ja villasukkahjeita sisältävä kirja. Mutta koska teksti on kuitenkin paikoitellen jopa rujoa, tuntui si Wendy keveä pyöreys liian pehmeältä, kun otsikkofontissa tulee olla särmää. Toinen kolmen sarjaan päässyt kandidaatti oli *Bradley Hand ITC*, jossa on kyllä primitiivistä särmää ja käsikutoisuutta, tuoden mieleen jollakin tapaa muotokieleltään riimut. Bradley on kuitenkin fonttina liian ohut ja voimaton, ehkä lapsekaskin ollakseen uskottava aikuisien oikeasti kirjoitettuun tarinaan. Ylivoimainen ihastuksen kohde ja parhaiten kirjaan sopiva otsikkofontti on *Blackadder ITC*. Blackadder on särmikäs, primitiivinen, henkimaailmoja syleilevä, kaunis, raudasta taotun näköinen fontti, joka kestää ruosteen pinnassaan siinä missä auringon sokaisevan valon.

Otsikkofontin väri tulee määräytymään kunkin aukeaman sävyjen mukaan, eli värin fonttiin haen aukeaman kuvista.

Ruma Elämä French Script MT – Liian kaunopuheinen

RUMA ELÄMÄ Eccentric Std – Liian kaupunkimainen, staattinen

Ruma Elämä Monotype Corsiva – Liian jäykkä, korea, säännönmukainen

Ruma Elämä Bradley Hand ITC – Liian voimaton

Ruma Elämä Wendy LO Std - Liian keveä

Ruma Elämä Blackadder ITC – Valittu otsikkofontti

SINIKAN TEKSTI ON LUKUKOKEMUKSENA välillä miltei hengästyttävää, siksi hänen tapansa pilkkoa teksti aika pieniin kappaleisiin on oivalinen, lukijaa helpottava tyylikeino. Lyhyet kappaleet tarjoavat sopivassa rytmissä lukijalle taukoja sisäistää syviä vesiäkin luotaava verbaalinen ryöpsähdys. Ryhdikäs tasapalsta rauhoittaa tällaista pieniin kappaleisiin pilkottu tekstimassaa.

Tekstin asiasisällön rytmittämänä osa kappaleista on aloitettu kahden rivin korkuisella upotetulla anfangilla, jonka jälkeen yhdestä viiteen sanaa on kapiteeleilla niin ikään asiasisällön sanelemana. Anfangit tarjoavat lukijan kaseelle levähdyspaikkoja, ollen myös vähän niin kuin merkkipaaluja lukumatkan varrella. Kapiteelien tarkoitus on johdattaa lukija miellyttävästi jälleen matkaan. Näihin merkkipaaluihin sisältyy myös tekstin painotuksia, joilla on merkitystä myös muistipolkuina lukijalle. Anfangeilla ja kapiteeleilla on tietenkin luettavuuden edistämisen lisäksi myös kauneusarvo: ne luovat tekstimassaan mielenkiintoisempia poikkeamia tehden sivuista visuaalisesti mielenkiintoisempia tekstin osalta.

Sekä anfangeissa että kapiteeleissa fonttina on sama Garamond kuin leipätekstissäkin. Kirjan bibliografiset tiedot, kuvaaja yms. tiedot sekä mahdolliset lähteet ja viitteet tulevat niin ikään Garamondilla.

Lukukappaleiden välissä olevissa runoissa on käytetty Garamondia kursiivina, kuten joissakin tapauksissa otsikon jälkeen ingressinomaisissa lukujen aloituksissa. Haluan pitää tekstin visuaalisen ilmeen mahdollisimman puhtaana ja harmonisena, jotta vahvailmeinen otsikkofontti ja kuvat pääsevät arvoisellaan tavalla esiin.

Kuvatekstejä ei kirjaan tule. Koska kirjaan tulee useamman kuvaajan otoksia, tulee kirjan loppuun yksilöidyt kuvaajatiedot, joko sivunumeroitain tai pienin kuvakkein. Mielestäni kuvaajan nimen laittaminen jokaisen kuvan yhteyteen kirjan sivuille ei olisi hyvä ratkaisu, koska haluan aukeamien toimivan osaksi myös yksittäisien taideteoksien tavoin puhuvina kokonaisuuksina ja jos sivuille silputaan ns. ylimääräisiä elementtejä, ne häiritsevät kokonaisuutta.

Sivunumerot tulevat otsikkofontin tapaan Blackadder ITC:llä tuoden oman suolansa sivun alaosan ulkoreunaan. Sivunumeroiden asemoinnissa olennaista on, että vasemmanpuoleisille sivuille tulee parillinen ja oikeanpuoleisille pariton sivunumerointi.

Kuvat asemoituvat sivuille tekstipalstoja kunnioittaen. Kirjaan tulee paljon kokosivun kuvia, mutta myös sivun reunoja kiertäviä tai kehystäviä kuvia, joissakin tapauksissa kuvilla on lupa jäädä tekstin alle sopivasti vaalennettuina. Rytmillisesti ajatus on, että kuvat tukevat kirjan tarinankerronnan draamankaarta alun rauhallisesta tunnelmasta villiintyen ja jälleen tasaantuen.

MATERIAALIVALINNAT

KIRJAN KUSTANTAJALLA ON TIETENKIN PAINAVA SANANSA sanottavana kirjan materiaalivalintoihin. Tosielämässä myös kirjapainon ammattitaitoa, tietämystä ja rajoituksia ei voi ohittaa materiaalivalintoja tehdessä, vaan ne tehdäänkin yhteistyössä kirjapainon kanssa.

Tätä kirjoittaessa kirjan kustantajan paikka on vielä avoinna, eikä kirjapainostakaan olen tietoa, itse *Sydänkuu*-kirja on vielä autuaasti kesken (siitä puuttuu kahdeksan lukua, valokuvia ja kansikuvakin on valitsematta)... Joten otan vapaat kädet luoda toiveideni mukaiset kirjan materiaalivalinnat tätä opinnäytetyötä varten, välttämättä reaali maailman raha-nimisistä rajoituksista.

SIDOS, KANSI, PÄÄNAUHA

Mielestäni *Sydänkuu*-kirja on kaunis ja elämyksellinen kirja monella tasolla, siksi kannen tulee olla myös erityisen kiehtova. Henkilökohtainen näkemykseni on, että kirjan arvokkuus syntyy pitkälle kannen materiaalivalinnoista ja kirjan sidontatavasta.

Sydänkuu-kirjan tulee siis olla ehdottomasti sidottu, kannen tulee olla kovakantinen. Sidottu kirja kestää paremmin käyttöä kuin esim. liimattu kirja. Sidoksella on mielestäni myös symbolista arvoa kirjan henget ja eheyden kannalta; sidottu kirja on konkreettisemmin kokonaisuus, joka pitää tarinat luettavissa kansien välissä.

Mielestäni puoliranskalaisen sidoksen tyyliin *Sydänkuu*-kirjan kannet voivat olla eri materiaalia kuin kirjan selkä. Sen sijaan puoliranskalaisen sidoksen tavoin mielestäni selän (ja kulmien) ei välttämättä tarvitse olla nahkaa, vaan selkämateriaaliksi on löydettävissä huokeampia vaihto-

ehtoja ja kulmat voivat olla kirjan kansien kanssa samaa materiaalia. Sinänsä puoliranskalaisen sidoksen vahvuus kirjan kestävyuden kannalta on varmasti juuri noissa nahkan hyvin suojaamissa kulmissa ja selässä.

Nahkaselkä toki sopisi *Sydänkuu*-kirjan luonteeseen primitiivisyytensä, käsityöläisheimansa ja ajattomuutensa vuoksi. Onhan nahka myös suora viittaus eläinmaailmaan, jonka tarinoita *Sydänkuu*-kirja myös osaltaan kuplii. Oma valintani on kuitenkin hintansa puolesta huokeampi kluutti, joka toimittaa kuitenkin virkansa riittävän arvokkaasti ja tyylikkäästi kun se vedetään selän yli muutamia senttejä etu- ja takakannen puolelle. Tällainen ratkaisu on tehty mm. *Viimeiset vieraat elämää autioaloissa* – kirjaan. (Fagerström & Rasa & Willamo 2010).

Päänauhan tulee olla saman sävyinen kannen selän kanssa tai ainakin sävyharmoniaa sopiva. Värivalinnat päätetään kansikuvan varmistuttua.

Kannessa tulee olemaan neliväri-painettu valokuva, jossa on mattalaminointi. Kannen graafista suunnittelua ja asemointia tehdessä tulee huomioida selkä, taive ja kääntevara.

FOLIOINNIT

Haluan käyttää foliointia *Sydänkuu*-kirjan nimessä, sekä kannessa että selässä. Tyylikkäästi tehtyinä folioinnit nostavat kirjan olemuksen arvoa. Folioinnin lopullinen väri riippuu luonnollisesti täysin kansikuvas- ta, mutta ajattelen sen olevan jonkin kauniista alkuaineista, joille löytyy kirjaan sidottuna proosallisiakin perusteluita.

Vahvin suosikkini ajatuksissani on tällä hetkellä kupari eli vaski vanhalta suomalaiselta nimeltään. Kupari sopii kirjaan oivallisesti, koska se on myös ravitsemuksellinen hivenaine. Suurina pitoisuuksina myrkyllinen kupari on kaikelle elämälle välttämätön aine, koska toistakymmentä tärkeää entsyymiä ovat siitä riippuvaisia. Toisaalta kupariin sekoittamalla tinaa saadaan pronssia. Sinkin ja kuparin sekoituksesta tulee messinkiä. Sekä pronssin että messingin vivahteita saattaa vilahdella myös kirjan sivuilla. Kemiallisesti passiivinen kupari ei reagoi veden eikä useimpien happojen kanssa. Mutta kaunista kuparikarbonaattia eli patinaa syntyy, kun kupari reagoi ilman hapen kanssa hitaasti muodostan pinnalleen ohuen tumman kuparioksidikerroksen, joka hiilidioksidin vaikutuksesta muuttuu lopulta vihreäksi. Kuparin ristiriitaisuus ja sävy-

jenkin monipuolisuus toimii mielestäni oivallisesti myös *Sydänkuu* -kirjan tarinoiden kuvaajana. *Sydänkuu* on sielukasta ravintoa, joka kertoo moniulotteisesti elämästä ristiriitoinen. Toisaalta kupari kaikissa sävyisään on kaunis ja niitä samoja sävyjä löytyy myös läpi kirjan.

LUKUNAUHA

Lukunauha on sinänsä aina kaunis ja ylellinen yksityiskohta kirjassa, mutta en itse koe sitä *Sydänkuu*-kirjaan olennaiseksi. *Sydänkuu* ei kuitenkaan ole kirja, jota tulee juonessa pysyäkseen lukea kronologisesti alusta loppuun, vaan tarinat toimivat myös itsenäisinä kertomuksina. Yksittäiset tarinat ovat riittävän lyhyitä, jotta ne voi lukea kerralla läpi ja jos haluaa edetä kirjassa tarinasta toiseen, on sisällysluettelosta helppo katsoa seuraavan tarinan sivunumero, mikäli on ehtinyt sulkea kirjan välillä.

ESILEHTIPAPERI

Esilehtipapereilla tarkoitetaan kirjan alussa ja lopussa olevia vuorauspapereita, jotka peittävät kannen sisäpuolen ja joilla kirjan sisäosa kiinnittyy kirjan kansiin. *Sydänkuu*-kirjassa valokuvat ovat iso osa kirjaa. Mielestäni kirjan hengen mukaan tyyllisesti valokuvat sopivat myös esilehtipapereissa käytettäväksi esim. värillistä esilehtipaperia paremmin. Esilehtiin sopiva valokuva on vielä valitsematta.

PAPERI

Paperivalinnoissa vaikuttavat paperin paksuus, paperin grammamäärä, paino, opasiteetti, paperin sävy/väri ja pintakäsittely. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, millainen on paperin jälkikäsitteilyominaisuudet, kuvien – ja värintoisto sekä luettavuus. Paperin hinta on myös vaikuttava tekijä suurissa painosmäärissä, etenkin erikoispaperien suhteen. Myös ympäristötekijöitä voidaan pohtia paperivalintoja tehdessä valitsemalla esim. uusiopaperia.

Paperivalinnat kuuluvat myös niihin asioihin, joista neuvotellaan yleensä kustantajan ja painon kanssa. Tämänkaltaiseen kirjaan sopivia papereita on olemassa paljon. Tässä opinnäytetyössä päätin tarkastella kahta mielestäni varteenotettavaa ja laadukasta paperia, jotka hengeltään ovat jossain määrin samankaltaisia, mutta luonteeltaan erilaisia.

Paperivalintaa pohtiessani minua kiehtoo laadullisesti *Munken Pure* 150 g/m². Se on päällystämätön, kermansävyinen ja laadukas sileäpintainen paperi, joka valmistetaan täysin ilman klooria (TCF), eikä optisia valkaisuaineita (OBA) ole lisätty. FSC-sertifioitu (tuotteen materiaaliin on käytetty puuta, joka on peräisin ekologisesti, eettisesti ja sosiaalisesti hyvin hoidetuista metsistä) Munken Pure on puuvapaa (selluloosasta valmistettu) ja arkistointikelpoinen paperi (ISO 9706). Munken Pure soveltuu laser-, digi-, inkjet-, pre-print- ja offsetpainamiseen. Sitä on saatavissa 80-400 g/m². (Turun Kirjekuoritehdas 2011)

Kermansävy voisi tuoda kirjaan lämpöä ja korostaa luontoyhteyttä myös paperin luonteen kautta. Munken Pure tuntuu käteen ihanan ylellisen satiiniselta, ryhdikkäältä ja sivut aukeavat kauniisti. 150 g on riittävän vahva paperi opasiteetiltaan, jotta läpikuultavuus ei ole lukemista häiritsevää.

Mielestäni Munken Puren kermansävystä tulee aavistuksen vanhahva filis ja kun sivun nostaa ylös, kuultaa seuraavan sivun teksti hieman kuin sanoakseen: kertomus jatkuu. Avoimen kirjan sivujen levätessä sivut eivät läpikuulla. Kermansävy on tyylikysymys ja voi tulla häiritseväksi ongelmaksi valkoisten kohteiden kanssa, kuten lumi ja valkoiset eläimet, etenkin kuvissa, joissa valkoisen toivotaan olevan kirkasta.

Toinen mielenkiintoinen, mutta eriluonteinen vaihtoehto on valkoinen *Galerie Art Silk* 170 g/m². Silkkipintainen, korkean laatuluokan taidepaperi *Galerie Art Silk* on hiokkeeton* ja kolmeen kertaan teräpäällystetty. Sen ominaisuuksiin kuuluu tasainen erittäin sileä pinta ja korkea valkoisuus, joiden vuoksi se soveltuu erinomaisesti sekä väri- että mustavalkokuvien painamiseen. Puolimatan pinnan ansiosta se soveltuu myös tekstiä sisältäviin julkaisuuihin ja onkin käytetty paperi taidekirjoissa. *Galerie Art Silk*illä on erinomaiset jälkikäsitteilyominaisuudet ja se on mm. PEFC-sertifioitu paperi (tuotteen materiaaliin on käytetty puuta, joka on peräisin hyvin hoidetuista metsistä). Sitä on saatavissa 115-300 g/m² vahvuisena. (Antalis 2011)

Galerie Art Silk on käteen ylellinen ja lukijaa hemmotteleva paperi. Näin valkoisessa paperissa haluan vahvemman paperin minimoidakseni läpikuultavuutta ja siksi päädyin 170 g/m² paperiin.

*Galerie Art Silk*in vahvuus on puhtaassa tunnelmassa ja hehkuissa

kuvissa, valkoinen on todella valkoista. *Sydänkuu* -kirjan luonteen kannalta voi kysyä kuitenkin muodostuuko paperin korkea valkoisuus jopa liian ristiriitaiseksi ja häiritseväksi tekijäksi esimerkiksi ruosteisten kirveskuvien ja vuohen pääkallojen kanssa?

Jotta voisin tehdä todellisen valinnan esimerkiksi näiden papereiden väliltä, tulisi minun tulostaa useampia mallisivuja kirjasta kummallekin paperille vertailtaviksi. Tässä kohtaa aion kuitenkin itselleni armollisesti oikaista, koska se ei ole mielestäni opinnäytetyöni kokonaisuuden kannalta relevanttia tällaisessa vaiheessa, jossa kirjasta puuttuu aineistoa ja kustantaja. Tosiasiassa aineiston puuttuminen vaikuttaa kuitenkin valintoihin, koska vasta kokonaisen aineiston kasaamisen jälkeen voi tehdä todelliset päätökset materiaalivalinnoista kokonaisuus huomioiden (esim. kirjan paksuus). Toki kuvakirjan kerrontatyylillä on selvillä jo nyt ja siinä mielessä materiaalivalintoja voidaan hyvinkin pitkälle käsitellä.

* **HIOKKEETON PAPERI** *tai niin sanottu puuvapaa paperi on hienopaperia, jossa on puuta, mutta jota ei ole valmistettu jauhetusta mekaanisesta massasta, vaan muusta puuaineksesta kokonaan irrotetusta selluloosasta. Hiokkeettomia papereita ovat esimerkiksi kopiopaperit ja taidepainopaperit.*

(Wikipedia 2011)

Kuvavalintojen vaikuttimia

MINULLA ON VAHVA TAUSTA KUVANTEKIJÄNÄ, mikä tarkoittaa pait-
si usealla käsintehtyillä tekniikalla harjaantunutta kuvien teke-
misen hallintaa ja taiteellista silmää, myös pitkää valokuvauksen har-
rastamista aina täysin manuaalisella kinofilmikameralla kuvaamisesta
digijärkkäreihin. Olen työskennellyt aikoinaan kahdessakin eri valo-
kuvaamossa ja mm. kehittänyt ja tehnyt lukemattomia värivalokuvia ja
dioja ihmisten kinofilmirullista.

Koska kuvat ovat aina kiinnostaneet minua, olen paitsi opiskellut
erilaisilla kursseilla ja oppilaitoksissa kuvien tekemistä, myös ollut aina
aktiivinen kuvien maailman omatoiminen seuraaja, lukija ja kokija. Tie-
topohjaa on kertynyt mm. useiden kirjojen ja kansien, nettisivustojen ja
erilaisten ihmisten kanssa käytyjen keskusteluiden kautta. Uskallan sanoa,
että minulle on kuvien katsojana ja tekijänä kehittynyt melkoisesti
perspektiiviä vuosien saatossa; samalla tunnustan, että mitä syvemmäl-
le kuvien maailmaan uppoutuu, sitä nöyremmäksi tulee sen tosiseikan
edessä, kuinka paljon opittavaa itsellä vielä onkaan.

SYDÄNKUU- KIRJAAN TULEVIEN KUVIEN valintojen vaikuttimia poh-
diskellessani olen ottanut huomioon kolme tekijää, jotka mielestä-
ni luovat mielestäni kohtuullisen kattavan argumentaatiopohjan kuva-
valintoja ohjaileviksi tekijöiksi. Samoja tekijöitä voi löytää esimerkiksi
Anja Hatvan kirjasta *Kuvittaminen* (1993).

Sydänkuu-kirjan kuvavalinnat ja kuvien käsittely on pitkälti minun
työtäni, mutta viimekädessä valinnat tulee hyväksymään Sinikka; onhan
hän oikeutetustikin kirjan suhteen oman elämänsä portinvartija. Väistä-
mättä omat kokemukset ja näkemykset paistavat kuvavalintoja tehdessä,
eikä niiden arvoa tule vähätellä.

Luotan myös intuitiiviseen katselemiseen, tunteeseen, että tiedän
palveleeko kuva tarkoitusta vai ei. Ammattitaitoon tulee kuulua kyky
kerätä, karsia, tiivistää ja tarjoilla kirjan hengen ja tyylin kannalta olen-
naisimmat ja sopivimmat kuvat, jotka voivat johdattaa lukijaa haluttuun
suuntaan lukukokemuksessaan. Vaikka emme voi suoranaisesti päättää,
millaisen kokemuksen lukija kirjan sivuilta saa, voimme ripotella kui-
tenkin jyyviä, jotka kenties auttavat lukijaa aukaisemaan omassa sisim-
mässään portteja tunnetason reaktioihin. Uskon, että teoksen todellinen
sisällöllinen rikkaus syntyy aina siinä hetkessä, kun katsojan mielessä läi-
kähtää hetkellisesti jotakin tavoittelemisen arvoista. Kutsuttakoon si-

tä jotakin vaikka hymyn muodossa ilmeneväksi, oman pienen salaisen
mysterin oivaltamiseksi, hetkeksi joita tarvitsemme ihmiseksi kasvami-
sen poluilla.

ESTEETTISYYS

Kuttukuussa eletään luonnon keskellä ja osin myös luonnon ehdoilla,
syvässä luontoyhteydessä Äiti Maan sykleihin. Kuttukuu on visuaalises-
ti hyvin mielenkiintoinen paikka, josta löytyy niin kaunista, ylevää, so-
maa, mahtipontistakin, kuin traagista, karua, epäsointuista estetiikkaa,
humoristisia sävyjä unohtamatta. Kuttukuusta kiehtovan paikan tekee
myös tapahtumien ja tarinoiden runsaus, mikä ilmenee jopa rönnyilevi-
en erilaisten elollisten olentojen yhteiselon harmoniasta käsitteellisesti
elottomien rakennusten miljöössä, jossa myös luonnon lait ja henkimaa-
ilma kohtaavat asukkaansa. Kuttukuu on primitiivisen elämän sivistynyt
peilikuva ja tarjoaa runsaasti haasteita aistien, tunteiden ja älyn kolmi-
naisuudelle, joka ohjaa sisäisen tarkastelukykyämme havaintoja. Kuvien
elämänmakuinen estetiikka syntyy valojen ja varjojen keskellä hetkien
viisaudesta, olemassa olevan elämän valon hyväksymisestä ja hengittä-
misestä, kun tässä ja nyt -arki näyttää tältä.

Kuttukuusta kirjaan valittavien kuvien estetiikka ilmentää väkisinkin
elämänlaatuun ja arvoihin sisältyviä vihjeitä. Koska Kuttukuu on paitsi
kirjan tarinoidensija, on se myös kirjailijan ja hänen perheensä koti. Sik-
si väistämättä kuvavalintoja tehdessä joudutaan myös moraalikysymys-
ten äärelle: kuinka paljon, kuinka paljaaksi, kuinka syvällisesti voimme
näyttää tosielämää kuvissa? Mikä on tarpeellista ja mikä sitä ei enää ole?
Kunnioitus kaikkea olevaa elämää kohtaan on mielestäni avainkysymys
moraalivalintojen linjauksessa esteettisiin valintoihinkin. Oikeastaan
elämän kunnioitus tulee olla kaikissa moraalikysymyksissä tärkein va-
lintoja ohjaava kriteeri tämän kaltaisissa tuotoksissa. Sillä vaikka totuus
voi olla rumaa ja ruma voi olla kaunista, on pimeinkin totuus kuitenkin
esitettävä kunnioittavassa valossa. Perkeleen voi piirtää rakkaudellisesti
ja räävittömän kuvata suopeasti; kunnioitus ei poissulje, eikä kaunistele
ruman päivän rumaa kuvaa, mutta kuvaa sen arvokkaasti. Elämä voi olla
arमतonta, mutta se ei ole arvotonta. Uskon, että kunnioituksen heijas-
tuminen kirjan kuvavalinnoissa tuottaa sisällöllisesti rikkaamman esteet-
tisen kokemuksen lukijalle.

Puhtaasti kuvina tarkasteltaessa kirjaan valittavia kuvia esteettisinä valintamääreinä mainittakoon kuvien valo, värit, terävyys, sommittelu, perspektiivi, tunnelma, liike, rytmi, harmonia, symmetria, tarinallisuus, kuinka kuva herättää ja heijastelee ajatuksia, tunteita; kuvan kyky keskustella katsojan kanssa. Esteettisiin valintoihin vaikuttimena on myös kokonaisuuden hahmottaminen, kuinka kutoa vahvanmakuisesta ja moni-ilmeisestä tarinakavalkadista harmoninen ykseys, joka saa kauliin kirjan muodon.

Ehkä voimme esteettisiä valintoja pohdiskellessamme pitää mielessä myös italialaisen fransiskaanteologi *St. Bonaventuran* ylevän ajatuksen pitää käsityöläisen taitoja Jumalan antamina lahjoina, joiden tarkoituksena on tuoda Jumala esille ihmiskunnalle neljän ”valon” kautta: mekaanisten taitojen valo tuo esille ihmisen tekemien esineiden maailman; tätä ohjaava aistihavainnon valo tuo esille luonnollisten muotojen maailman; tätä ohjaava filosofian valo tuo esille älyllisten totuuksien maailman; sekä tätä ohjaava jumalallisen viisauden valo, tuo esille pelastavan totuuden maailman. (Kekäläinen 2011)

Ei ole samantekevää, millaisia valintoja teemme ja millaisia tuotoksia valintojemme seurauksena syntyy, koska syntyneet tuotokset synnyttävät aina seuraavassa kohtaamisessa jotakin, johon valintamme ovat vaikuttaneet. Ei ole samantekevää millaisia siemeniä kylvämme kasvamaan ja kehittymään yhteiseen universumiimme.

DOKUMENTOIVUUS

Sydänkuu-kirjassa tilan elämän dokumentoiminen väritetty väistämättä. Kun on kyseessä vahvasti tarinallinen kirja elävästä elämästä, ei voi välttyä mielikuvien ja kielikuvien luomisesta myös valokuvien välityksellä. Nämä kuvat osaltaan muokkaavat tosielämästä lukijalle elämyksen; jonka kokemiseen vaikuttaa lukijan oma kyky havainnoida erilaisia olemassaolun vivahteita. Kirjan kaikki kuvat ovat totta, vaikka osaa valokuvista on käsitelty, varsinaisia kuvamanipulaatioita ei ole tehty. Valokuvien käsittelyllä on pyritty joko parantamaan kuvan laatua tai korostamaan olennaisinta. Kaikki kirjan kuvat on kuvattu tilalla tai sen lähimiljöössä, eikä niitä ole lavastettu. Kuvavalinnoissa on pyritty dokumentoimaan luonnon syklien merkitys jatkuvaan elämän muuntuvaisuuden prosessiin, jonka väkevää merkitystä ei voi olla huomioimatta oleellisena osana tämänkaltaisessa elinkaarta piirtävässä tuotoksessa.

Kuvien dokumentoiva totuus on siis valikoitu totuus tilan elämää, se mitä on haluttu kertoa ja kuvata. Mielenkiintoiseksi tilan elämän dokumentoimisen kannalta tekee kuvavalintojen suhteen myös se, että valokuvia ovat ottaneet useammat eri henkilöt, joten näkökulma ja suhde tilaan ovat väistämättä erilaiset. Mielestäni tämä on kirjaa rikastuttava seikka, mutta asettaa tietyt haasteet kuvavalintojen suhteen: kuinka säilyttää tyyllisesti johdonmukainen ja yhteneväinen linja erilaisten valokuvien keskellä. Sinällään perspektiivin monimuotoisuus on jo itsessään hyvin tilan todellisuutta kuvaava tekijä ja siten myös suotavaa näkyä dokumentaarisessa mielessä kirjan kuvia tarkastellessa.

SYMBOLISUUS

Kuvien sisältöjen symboliset merkitykset näyttelevät olennaista osaa kuvavalinnoissa. On olemassa paljon asioita, joita ei voi esittää valokuvissa suoraan, kun pidetään kunnioitusta moraalikysymysten avaimena. Kirjassa esimerkiksi tällainen luku on ”*Ruma elämä*”, jossa kirjoitettu tarina kertoo jo riittävän riisuvasti kielikuvien tasolla lukijalle mielikuvat, joita valokuvissa olisi tarpeetonta esittää. Tässä luvussa tuntuu ruman elämän symboliksi sopivan ladonnurkalla harjateräskehikossa roikkuva, tuulen ja tuiverruksen piiskaama, vielä vähän verissä päinkin oleva sarvellinen vuohipukin pääkallo, joka odottaa jatkojalostusta kallotrofeeksi. Kuolleen eläimen pääkallo saa uuden elämän paitsi tulevaisuudessa alustaan kiinnitettynä esineenä seinällä, myös kirjan sivuilla symbolikuvana. Oman uuden ulottuvuuden sille antaa mielikuvat, jotka kirjan myöhemmässä vaiheessa syntyvät valokuvasta, jossa vanha koira jäytää vastaavaa kalloa kevätauringon sulatellessa lumia.

Kuvissa on varmasti paljon myös symbolisia piilomerkityksiä, jotka avautuvat toisille lukijoille selvemmin kuin toisille. Hyvä niin, koska kuvien viestit näyttäytyvät aina myös katsojien oman henkilökohtaisen kuvanlukutaidon, herkkyyden, arvomaailman ja mielenkiinnon mukaan. Toiselle valkoinen kissa on vain ELÄIN, joka on valkoinen kissa; toiselle VALKOINEN eläin, joka on kissa; toiselle valkoinen KISSA, joka on eläin. (Hatva 1993) Painotuksista usein myös riippuu millaisia symboliarvoja kuva saa. Kuvien symbolit voivat siis muodostua tekijöiden tietoisesti valitsemina tai katsojan kokemuseräisinä. Kuvien symboliikka on ehdottomasti huomioitava kuvavalintoja tehdessä, koska ne osittain henkivät myös kirjan arvomaailmaa ja luovat kuvaa kirjan sielusta.

ESIMERKKEJÄ JA KOMMENTTEJA VALITUISTA
KUVISTA, SEKÄ KUVIEN KÄYTTÄMISESTÄ AUKEAMILLA

VAIKEIMMAT KUVAVALINNAT *Sydänkuu*-kirjassa ovat olleet valitessa kuvia, joissa on ihmisiä ja niissä olenkin kuunnellut hyvin vahvasti Sinikkaa itseään. Me näemme omat (ja läheistemmekin) kuvat aina toisin kuin ulkopuolisempi. Subjektiiivista näkemystä on kuunneltava. Mielestäni yksi tärkeimpiä asioita julkiseen levitykseen menevissä ihmiskuvissa on saada niiden hyväksyntä ihmiseltä itseltään. Tämä ei tietenkään ole aina mahdollista, mutta etenkin kirjaa tehdessä se on tärkeä seikka. *Sydänkuu*-kirjassa ihmiskuvissa esiintyvät ainoastaan Sinikan perheen jäsenet; hän aviomiehensä kanssa ja lapset, joten lupa kuviin on sovittu perheen kesken.

Mielenkiintoiseen havaintoon ihmiskuviin liittyen törmäsin näyttäessäni *Vanhan koiran katse*-luvun sivuja opettajille ja joillekin lähipiiriin ihmisille. Sinikka halusi, että luku aloitetaan hänen Väpä -koiransa kuvalla ja viereiselle sivulle tulisi yläreunaan kuva hänen omista silmistään.

Puhutteleva kuva Sinikan silmistä tuli sivun yläreunaan ja koska taitollisesti sivun alareuna olisi jäänyt paljaaksi suhteessa edellisen sivuun, laitoin osittain tekstin alle liukumaisesti häivytetyn sivun alareunaan voimistuvan kuvan hirsiseinästä eristeinä käytettyine sammalineen.

Sinikka oli tyytyväinen aukeamaan ja itsekin koin sen tekstin kanssa sopivasti värähteleväksi kokonaisuudeksi. Muiden aukeaman nähneiden antama palaute oli kuitenkin aivan täysin toisenlainen: Sinikan silmät koettiin liian intiimeiksi ja jopa kiusallisiksi. Jäin miettimään, miksi näin oli ja uskon, että se johtui pitkälti niiden koosta. Kuvassa silmät ovat juuri sen verran suuremmat realistiseen silmien kokoon verrattuna (noin puolitoista -liki kaksi kertaa suuremmat), että niiden hahmottaminen tuntuu pahalta. Silmät ovat liian hyökkäävässä asetelmassa suhteessa lukijan omiin silmiin. Toisaalta asiaan vaikuttaa myös kuvan tiukka raja-
us ja se, etteivät Sinikan koko kasvot hahmotu, vaan ne häipyvät hirsisen sammaleella tilkityn seinän taakse. Uskon, että kuvassa vaikuttaa myös tuiskeen tuoma tunnelma kun räntähippuset kimmeltävät Sinikan kulmakarvoilla ja ripsillä: ne korostavat silmien katseen monitulkintaista syvyyttä ja ehdottomuutta.

Tein kokeilumielessä samaan lukuun toisen samankaltaisen rinnastuksen luvun viimeiselle aukeamalle. Aukeaman vasemmalla puolella on Väpän pääkuva, joka liukuu taitteeseen, jonne olen sijoittanut nurkkakuvan hirsiseinästä niin, että nurkka asettuu taitteeseen ja seinät liukuvat aukeaman molemmille sivuille. Oikeanpuoleisella sivulla hirsiseinän takaa kurkistaa Sinikka pörröisessä karvalankahatussaan, jälleen tiukalla rajauksella kasvoista silmät vain näkyen.

Tässä kuvassa Sinikan katse porautuu kohtisuoraan lukijaan, mutta vasen silmä on puoliksi hirsiseinän takana ja hattu peittää kulmakarvat. Silmien koko on suunnilleen sama kuin aikaisemmassa kuvassa mutta tunnelma on eri. Tekstipalstat lähtevät silmien alapuolelta.

Tämä aukeama ja kuva koettiin paljon myönteisemmin, eikä se ahdistanut samalla tavoin kuin aikaisempi, koska ihminen kuvassa ei ollut niin intiimisti läsnä ja tunnistettavissa. – Olkoonkin, että katse, kuten sanoin, porautuu tiiviisti lukijaan.

Tämän luvun kuvavalinnat ovat kokonaisuudessaankin kesken ja todennäköistä on, että ainakaan kahteen kertaan siinä ei tulla katseen rinnastuksia käyttämään.

Minua on kiehtonut aina pintojen ja yksityiskohtien kuvaaminen ja niitä tullaan *Sydänkuu*-kirjassakin näkemään. Sinikan kanssa olemme siinäkin samanlaisia, että molemmilla on kyky erotella ja rajata pieniä asioita suuremmista kokonaisuuksista ja pysähtyä tarkastelemaan olevan hetken kauneutta: kuinka valo luo oman olevaisuuden maailman, saaden näyttämään asiat hetkessä täysin erilaisilta, kuin ne ilmentyivät edellisessä hetkessä.

Tällaisia kuvia löytyy esimerkiksi *Kummituiset* -luvusta (ks. lukunäyte -liite), jossa esimerkiksi Ruusupuun sisältä vastavaloon kuvattujen ikkunaruutujen läpi hehkuvat auringonsäteet muodostavat upeasti kuvaan kolmiulotteista tunnelmaa loihkien sisälle mystisen värillisen valonsa. Olevan hetken suloisuutta kuvaa mielestäni samassa luvussa oleva pitsisten ruusuverhojen heilahduskuva. Pidän myös luvun aloittavasta ovenkahva -kuvasta joka taitollisesti osuu juuri oikeaan kohti, niin, että voit tarttua sivulla kahvaan ja vetää luvun auki.

Alku -luvun (ks. lukunäyte -liite) kuvituksessa on käytetty hyödyksi niukkaa sävymaailmaa, Ruusupuun seinää ja vanhaa kelloa, jotka antavat riittävästi viitteitä ja rauhallista tunnelmaa matkan alkuun: ”Pysähdy lukemaan, sillä tästä tarina alkaa”.

Joitakin ratkaisevia piirteitä kuvakerronnalla draaman luomisesta kirjassa mainitakseni nostaisin esiin perspektiivien vaihtelut kuvissa ja tehokkaat rajaukset sekä kuvaparien keskinäiset jännitteet.

Mielestäni yksi mielenkiintoinen esimerkki tästä on *Minun kuplani rajat* – luvun (ks. lukunäyte -liite) ensimmäinen aukeama, jonka vasemman puoleisen sivun yli puolenvälin valtaa kuva ulko-ovesta, jota hallitsee mytologiassa tulen valtiaana ja suojelijanakin tunnettu metallinen koristesalamanteri. Ovenriipa ja lukko jäävät kuva-alan alareunaan niin ettei ovea voi avata. Oikeanpuoleisella sivulla on ovenriipa otettavassa asennossa, mutta ovi katoaa aukeamattomiin. Aukeaman kuva, otsikko ja teksti ovat kaikki levollisessa harmoniassa keskenään. Mielestäni aukeama kokonaisuutena on yksi onnistuneimpia kirjassa.

*Kalkkunan kuvat:
Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen
kuva-arkisto*

Omalla tavallaan mieleen jäävä aukeama on varmasti *Kalkkunantappojuttu*-luvun ensiaukeama, joka on hersyvän groteski. Vasemmanpuoleisen sivun reunassa poseeraa sinipäinen mahtava julkean näköinen kalkkunakukko punaisen rypälemäisen helttansa kanssa. Otsikkofontissa jatkuu pään sininen sävy. Oikeanpuoleisen sivun reunalla pörhistelee valtaisia höyheniään pyrstösulat tanassa soturin elkein samainen sinipää kukko jo seuraavalle aukeammalle katseensa kohdistaan. Kalkkunafarssi on alkanut! – Jonka lopun onnellisuus on tosin kalkkunan näkökulmasta sangen brutaali väite.

Kuvallisena kokonaisuutena yksi herkimpiä lukuja on mielestäni *Tauno Palonpoikaset* (ks.lukunäyte -liite), joka valkoisten haaveilevien kissakuvien myötä lipuu valkoisten vanhojen miesten housujen kautta vanhoihin työkaluihin. Aika on sopivasti pysähdyksissä kollikissan mielenmaisesta peräkammarin poikiin peilautuvan luvun kuvissa.

Kuvia valitessa sisältö on ajanut toisinaan teknisen laadun ohii. Täl-

lainen ratkaisu on tehty esimerkiksi *Voiko Sikaa rakastaa*-luvun kakko-aukeamalla pahnojen päällä retkottavasta Barbi-possun kuvasta, jossa hänen päällensä istuskelee kananuorikoita. Se on kuva, jonka Sinikka halusi ehdottomasti kirjaan, vaikka se ei ole tekniseltä tasoltaan kovin ansiokas. Sisällöllisesti se kuvaa oivallisesti eläinten keskinäistä suhdetta lajirajoja asettamatta. Toisaalta ammattitaitoni on vaatinut minua sanomaan joidenkin sisällöllisesti ansiokkaiden ja arvokkaiden kuvien kohdalla ei, kun edes kohtuulliset tekniset laatuvaatimukset ovat olleet liian kaukana kuvan laadusta.

Kirjan kansikuvan suunnittelu on meillä vielä tyystin kesken, siihen on ollut tarjolla mm. vastasyntyneen karitsan kuvaa, välillä Sinikka toivoi kanteen tulevan kuvan itsestään kivellä Väpä -koiransa kanssa lammaslauomaansa katsellen. Nyt toiveissa on kuva sydämen muotoisesta sammaleesta kivellä. Sammalsydänkivi – kuvia on käyty vasta ottamassa ja seuraavaksi sovitellaan niitä kansiaihioon...

Sydänkuu-kirjaan on tulossa ja on paljon mainitsemisen arvoisia, hauskoja, kauniita, puhuttelevia kuvia, joiden yksittäisistä ja seikkaperäisistä valintaperusteista, valokuvaustilanteista ja kuvien käsittelystä voisi saada kokonaan oman opinnäytetyön aikaiseksi. Niin ihanasta, isosta ja monisyisestä asiasta on kysymys. Mutta rajan vedän tällä kertaa tähän, koska uskon kuvailleeni riittävästi tämän opinnäytetyön kannalta ajatuksiani valikoituneiden valokuvien takaa.

*Blondi-poni:
Moona Kumpusalmi*

*Barbi-possu ystävineen:
Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen
kuva-arkisto*

40

Katsaus ammatillisiin näkökulmiin

TUTKIVA TYÖOTE

TÄSSÄ OPINNÄYTETYÖSSÄNI OLEN TIETOISESTI HALUNNUT lähestyä aihettani konkreettisesti pohtimalla asioita, jotka liittyvät kiinteästi käytännön työn tekemiseen. Jokainen ymmärtää, että on ajateltava omaa uraa ja toimeentuloa sekä kyettävä yhdistelemään asioita niihin liittyen. Sehän jokaisen opinnäytetyön pohjimmaisena tavoitteena on: ammatillinen kasvu ja sen todentaminen.

Ammatilliseen ja teoreettiseen purkamiseen ja tarkasteluun opinnäytetyöstäni löytyy useampi näkökulma, kuten Pirkko Anttilan *Tutkiva toiminta* -kirjan (2005) mukaisesti realistisen evaluaation menetelmällä tarkastelu, jossa arvioidaan tekijäkeskeisesti tosielämä ja teoskeskeinen näkökulma, kuinka teos saa ominaispiirteensä.

Opinnäytetyöstäni on tulkittavissa ja arvioitavissa myös luovan prosessin vaiheet, jotka löytyvät mm. www.graafinen.com sivustolta (2011): kuinka valmisteluvaiheessa tehtävän määrittely, tunnistaminen ja tavoitteiden asettaminen tapahtuu, kypsyttelyvaiheessa raakamateriaalin kerääminen ja aiheenpohdiskelu, ideointivaiheessa sensuroimaton vapaa ideoiden ryöpyttely ja kokeileminen, sekä hionta- eli toteutusvaihe, jossa istutaan sorvin ääressä työstämässä itse työtä. Huomattavaa on, että tämäkin hanke on todistanut, kuinka villiintyen ja uusia yllättäviä teki-joita esiin tullen, luova prosessi liki poikkeuksetta etenee spiraalimaisesti alati alkuun palaten ja laajentuen jatkuvassa liikkeessä uudistuen.

Olen kuvannut opinnäytetyössäni kuinka *Sydänkuu*-kirja on saanut ominaispiirteensä niiden valintojen kautta, mitä olen suunnittelijana tehnyt. Olen myös peilannut (ja varmasti myös peilautunut) tässä hankkeessa minuun vaikuttavien näkemysteni ja kokemusteni suhdetta ratkaisuihin, joita olen tehnyt, sekä tuonut esille kuinka tosielämän piirin vaikutukset resonoivat syntyneissä tuotoksissa.

Henkilökohtaisesti koen, että tapani käsitellä ja hahmotella asioita perustuu hyvin pitkälle itsereflektion kautta nimenomaan intuitiiviseen, vaistonvaraiseen tietoon ja ajatukseen, joka syntyy olevassa hetkessä nousevan kokemuksen ja menneisyydessä keräytyneiden sisäisten kerrostumien myötä. Paitsi lukemani, kokemani, käsittelemäni, kulttuuriimme, aikaamme, tekniikkaan ja ihmisten välisiin kommunikointeihin liittyvä tieto, minussa vaikuttaa hyvin voimallisesti luontoyhteyden kautta saatu tieto, jonka koen hyvin vahvana oppaana tekemisiini. Konkreettisesti tämä ilmenee esimerkiksi, kuinka luontoyhteys vaikuttaa ratkaisevasti valokuvatessa valon olemuksen havaitsemiseen ja kuvattavan kohteen rajaamiseen ja tulkitsemiseen.

Oman luovuuden ja luomisvoiman kumpuamisen käsittäminen ja sen seuraaminen on hieno ja monivirteinen asia, jonka käsittelemiseen voisi uhrata loputtomasti aikaa: koska lähde on ehtymätön, ovat siitä virtaavien elementtien kysymyksetkin ehtymättömät.

Omien sisäisten prosessien käsittelemisen rinnalla ulkoapäin tulevien hienojakoisimpienkin värähtelyiden huomioiminen suhteessa tuotoksiin on myös arvokas kysymysten lipas: kuinka paljon esimerkiksi tällaisessa työssä vaikuttaa asiakkaan tuomat vaikutteet, kuinka ne resonoivat omien ajatusten kanssa, millaista yhteistä energiaa syntyy ja mitä se tuottaa, miten muun ulkomaailman viestit (unohtamatta kaikkia niitä epäsuoria lonkeroita, joilla on omat vaikutuksensa) työn kerroksia kuorittaessa näyttäytyvät ja kuinka vaikuttavat lopputulokseen.

Tämän opinnäytetyön tuotoksina ovat syntyneet *Sydänkuu*-kirjan aihio, tässä opinnäytetyössä esittelemäni näkemykset sekä se kasvuprosessi, joka minussa on tapahtunut graafisena suunnittelijana.

TYÖN HINNOITTELU

TÄMÄN TYÖN YHTEYDESSÄ RAHA ON JOTAKIN, jonka uskon tavoittavani silloin joskus, kun kirjalle on löytynyt kustantaja ja kustannussopimukset on tehty. Toki Sinikan kanssa meillä on ollut keskinäinen sopimus etukäteen, kuinka korvausasiat hoidetaan ja ne on käsitelty myös hankesopimuksessa.

Sinänsä tämänkaltaisissa töissä raha ja etenkin palkkapäivä on varmasti yleensäkin venyvä käsite. Se on asia, jonka kanssa on osattava elää. Toki kirjahankkeille on olemassa esimerkiksi apurahoja, joiden turvin voi kirjoja tehdä – ja sellaisen vaihtoehdon hakumahdollisuuksiin olemme aikoneet tarkemmin tutustua. Mutta se ei ole tämän oppinäytetyön asia.

Tulevaisuuden toimeentuloa koskevaa ammatillista näkökulmaa toden taakseni kerrottakoon, että olen tutustunut ja olen tietoinen siitä, millaiset ovat kirjan graafisen suunnittelun hinnoittelun perusteet tekijän-oi keudenalaisista tehtävistä. *Suomen freelance-journalisti ry:n* webb-sivuilta (2006) löytyy graafisille suunnittelijoille, kuvittajille, Art Directoreille ja taittajille selkeät graafisen työn hinnoitteluohjeet, joissa sanotaan seuraavaa: ”Julkaistavasta kirjasta kustantaja tekee graafikon kanssa kustannussopimuksen. Kustantajat käyttävät kertakorvaus- tai royaltysopimusta. Kirjojen myynnistä tekijällä on oikeus royaltysuuteen, suosituksena osuus on yleensä 15–20 %. Tekijän on syytä pitää huolta, että kirjasta maksetaan aina hänelle julkaisemisen yhteydessä jo tehtyä työmäärää vastaava ennakkokorvaus. Tämä takaa tekijälle rahallisen ansion jo tehdystä työstä ja jakaa vastuun riskeistä kustantajan kanssa.

Graafikon on hyvä pitää kirjaa työtunneistaan ja eritellä ne tarkoin laskussaan.

Ammattimaisen graafisen suunnittelun ja kuvitustyön käyttöoikeuden hinnanmuodostuksen lähtökohtana tuntihinnat suunnittelu- ja toteutustyölle on 65 €. Suunnittelutyötunnit muodostuvat taustatyöstä ja ideoinnista. Toteutustyötunnit muodostuvat luonnoskierrosten määräästä, tekniikasta ja tyylistä, digitoinnista, kuvankäsittelystä sekä painovalmiusasteesta.

Kokonaishintaan vaikuttavat: tekijänoikeuskorvaukset käytön laajuuden mukaan: koko, levikki, mahdollinen yksinoikeus, julkaisukerto-

jen ja – muotojen määrä, julkaisualue ja kesto, kiire- ja/tai viikonlopputilaus sekä tekijän kokemus ja osaaminen. Mainostarkoituksiin tehtyjen kuvitusten ja graafiseen suunnittelun hintoihin lisätään alv 22 %

- Kirjan graafisen ulkoasun suunnittelun tuntiveloitus 65 €/tunti.
- Kirjan kannen suunnittelu 65 €/tunti.
- Sivupohjan eli masterpohjan suunnittelu 65 €/sivu/tunti.
- Sivun graafinen suunnittelu 65 €/sivu/tunti.
- Kirjan rutiinisivu 35 €/sivu.
- Uusintapainoksista veloitetaan 50 % alkuperäisestä hinnasta.

MISTÄ TUNTIHINTA MUODOSTUU?

Esimerkki:

Työhön käytettävän ajan laskeminen:

Päiviä vuodessa 365

- 52 sunnuntaita 52
- 63 muuta vapaapäivää 63
- 5 viikkoa loma 25
- sairauspäiviä 10

215

- Itsenäisen yrittäjän aika itsensä kehittämiseen ja hallintoon 25

190

- Kun päivässä käytetään noin 6 tuntia asiakkaan toimeksiantoihin, on asiakkaalta laskuttettava vuotuinen tuntimäärä:
 $190 \times 6 = 1\,140$ tuntia

Näiden tuntien laskutuksella tulee ansaita sekä varsinainen palkka että kulut, kuten työhuone, sähkö- ja puhelin kulut, työvälineet ja kalusteet, tietokoneet, oheislaitteet, ohjelmistot, päivitykset, laajakaista, siivous, lähetti, ammattilehdet, koulutus, opintomatkat, eläkemaksut, vakuutukset. Kun lisää kulujen arvioitua summaa omaan ansiotavoit-

teeseesi ja jaat saadun summan 1 140:lla, saat asiallisen tuntihinnan laskutuksesi pohjaksi. Hinnat tarkistetaan vuosittain ja niissä noudatetaan yleistä markkinatasoa.”

(Suomen freelance-journalisti sopimukset 2006)

Aloittavan graafisen suunnittelijan kohdalla mukinoita näillä hinnoilla varmasti syntyy herkästi, mutta on muistettava, että omalla työllä, ammattitaidolla, näkemyksillä ja ajalla on oltava arvo. Nämä hinnat on helposti perusteltavissa, koska ne ovat yleisen markkinatason mukaisia.

Usein kuulee sanottavan, etenkin käsityöläisten, taiteilijoiden ja muiden visuaalisten alojen ammattilaisten kohdalla, että myy ensin halvemmalla. ”Halvemmalla” myyminen on ikävä kyllä usein melkoinen ansaloukku, jolla voi torpedoida melkoisesti uraansa. On muistettava, että jokaisessa kaupallisessa toiminnassa on saatava katetta palveluilleen ja tuotteilleen, mikäli meinaa siitä toimeentulonsa hankkia. Sitä paitsi hintojen nostaminen on aina monin kerroin vaikeampaa kuin laskeminen, etenkin kun ei ole kysymys polttoaineen myymisestä eikä mai-
tokaupasta.

On sinänsä mielenkiintoista, että aina kun luovasta alasta on kysymys, herkästi hintoja perustellaan ”nimellä”. Pitää olla ”nimeä”, ennen kuin voi laskuttaa työstään käyvän hinnan, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan yleistä markkinatasoa. Yhdenkään autokorjaamon, kampaamon tai pizzerian hintojen kohdalla en ole koskaan kuullut, että työntekijällä pitäisi olla ”nimeä”, ennen kuin tämä voi laskuttaa työstänsä listan mukaisen käyvän hinnan.

Yleinen markkinataso on mielestäni oiva lähtökohta hinnoittelulle. Sitten kun on sitä ”nimeä”, hintoja on varaa nostaa sen yleisen markkinatason yläpuolelle, - niin tekevät ne, jotka menestyvät. Se, että on työleen nöyrä, ei tarkoita, että pitää olla työstään köyhä.

44

TYÖN MATERIAALISET VAATIMUKSET

MINULLE TYÖTILAN ENERGIALLA ON SUURI MERKITYS. Olen työkennellyt aikoinaan paljon avokonttorimaisessa työtilassa ja siinä on omat mukavuutensa ja haittansa, työkaverit ovat läsnä piristämässä päivääsi ja joskus myös totuuden nimissä häiritsemässä jutuillansa. Lähikontaktit myös mahdollistavat sen, että voitte yhdessä ratkoa tenkkapootkin tarvittaessa. Tiimityöskentelyssä on toki voimaa ja työpaikalla työn tekemisen rytmi sitoutuu kelloon eri tavoin työajan puitteissa. Toisaalta työskentely useamman henkilön kanssa samassa tilassa yleensä tarkoittaa, että atk-tuki on tarvittaessa hetkessä apunasi, jos tulee ylitse pääsemättömiä teknisiä ongelmia laitteistojen kanssa.

Nautin kuitenkin enemmän työn tekemisestä kotona omissa oloissani: esim. kirjoittaessa toisinaan voin vapaasti kenenkään häiriintymättä puhua ääneen kirjoittamaani, voin kuunnella haluamani musiikkia tai olla kuuntelematta. Voin välillä leikkiä koiran kanssa, käydä lenkillä kirkastamassa ajatuksiani tai lähteä vaikka ratsastamaan jos juttu ei kulje. Kotona ovat kaikki omat aineistoni läsnä ja esim. kotikirjastoni ja arkistoni, joiden kätköjä voin penkoa tarvitessani jotakin. Työn tekeminen kotona ei sitoudu samalla tavoin kelloon, eikä kukaan ei ole vahtimassa teenkö työtä kello kahdeksan aamulla vai illalla.

Kotityössä laitteistot ovat olleet suurin murheenkryynini, pöytäkone rouskuttaa kapasiteettinsa ääri rajoilla ja odotuksiin joutuu varautumaan. Esimerkiksi helleaikoihin kone kieltäytyi välillä työnteosta kokonaan ja ilmoitti, että viilennysloma se pitää olla tietokoneellakin. Ohjelmien suhteen täytyy olla tarkka, mitä voi pitää samanaikaisesti auki, jos ei halua pitää jokaisen klikkauksen jälkeen meditaatiohetkeä koneen miettiessä, jaksako se suorittaa annetun tehtävän vai ei. Ongelmaahan ei tietenkään olisi, jos voisi hankkia uudet laitteet ja ohjelmat, mutta tuo rahan taikominen ja runsauden ilmentäminen on sattuneesta syystä vähän ollut niin ja näin. Työtehokkuus olisi varmasti toisenlainen jos työpisteen ergonomia olisi kohdillaan ja laitteisto sekä ohjelmat pelaisivat moitteetta. Mutta eteenpäin mennään annetuilla eväillä.

Ihminenhan selviytyy vaikka päällensä seisten tehtävistään jos halu-

aa olosuhteista piittaamatta. Pitkäkestoinen ja tavoitteellinen ammattimainen graafisen suunnittelijan työ kuitenkin vaatii ammattilaisen työpisteen, jossa on riittävällä kapasiteetilla varustetut toimivat laitteet ja ohjelmat sekä ergonomia huomioitu tekijän mukaan. Niistä ei kannata tinkiä, jos haluaa tehdä työtä aikuisten oikeasti eläkeikään saakka suurin piirtein tervein ja vetrein jäsenenä ja iloisin mielin.

TYÖN AIKARESSIT

KIRJAHANKKEEN ALKAESSA AJATTELIN, että laitan kaikki hankkeeseen käyttämäni tunnit sääntillisesti ylös, erittelen tehtävät ja niihin käyttämäni ajan, kunnes tajusin sen olevan minulle mahdotonta. *Sydänkuu*-nimi kirjalle on ollut sängen osuva; siitä on tullut sydämenasia. Ystävyys Sinikan kanssa on saanut uuden ulottuvuuden, kun olemme olleet eräällä tavoin kuin naimisissa hankkeen ajan. Alun vahva työhön rakastuminen, kun kumpikin pulppusi ideoita ja ylisti toinen toistansa, on ollut tekemisen vaiheita ja tekemättömyyden vaiheita, kun muun arkielämän haasteet ovat vaatineet osaansa.

On mahdotonta eritellä kuinka paljon aikaa kirjan tekemiseen on mennyt tähän mennessä, koska kirja on ollut läsnä ajatuksissa koko ajan: välillä alitajuntaan vaipuneena, välillä tietoisena aktiivisen ajattelun kohteena. Tämän kaltaisen kirjan suunnittelu on kokonaisvaltainen prosessi, joka elää mukana ja on läsnä alati.

Henkilökohtaisesti koen, että luova työ ja suunnitteleminen ovat usein enemmän elämäntapatoita, ainakin silloin kun pistetään persoonna peliin. Vaikka ammattilaisuus edellyttääkin tiukkaa työaikaresurssien tiedostamista ja määrittämistä voi olla, että hengentuotteissa se ei koskaan täysin toteudu.

Omalla kohdallani voi olla myös oman vapautta rakastavan taiteilija-identiteetin vaikutusta, etten rajaa enkä lokeroi asioita yleensäkkään elämässäni; joka ilmenee ehkä myös tietynlaisena rajattomuutena suhde- ja tautumisissa töihin. Kun innostun jostakin asiasta, elän sitä asiaa kellonkahleita tuntematta ja tuntipalkkaa pohtimatta tiedostaen samalla sen sudenkuopan, jonka asennoitumisellani itselleni asetan.

46

KUTTUKUUSSA KÄYNNEISTÄ

Matkat Kuttukuuhun ovat oma lukunsa. Vehmersalmelle vievät mutkaiset ja mäkiiset tiet ja etenkin Savulahdentietä seuraava Riistakoskentie (jolla olen laskenut olevan noin neljän kilometrin matkalla neljätoista mutkaa – eikä mitään, pieniä kurveja, vaan ihan kunnon rallimutkia ylä- ja alamäkineen ja väärinpäin rotkoon kallellaan kurvaavaan tienprofiiliin).

Eräänä kevätpäivänä huristelin sinnepäin taas ja huomasin jossakin vaiheessa ajaneeni ajatuksissani ohi Savulahdentie -risteyksen. Piti kääntää auto ja todeta, ettei näköjään taitu tuttuakaan taival ilman ylimääräisiä lenkkejä.

Kun sitten roudan riepottelemalla hiekkatiellä kuuntelin, kuinka pikkukivet ropisivat auton ruostuvia kylkiä vasten ja välillä renkaat imuttivat mutaisemmissa kohdissa kuin ohjausvirhettä kärkeä, tuumailin itseseni, että ajaminen tänne kaupunkilaistytön unelmienmaahan on kyllä varsinaista testaamista. Väkinen myös tuli mieleeni, että samoja piirteitä löytyy koko yhdistetystä opinnäytetyö-kirjahankeprosessista: testaamista, pitkän matkan mutkien ja mäkien, välillä harhaan ajojen ja muiden matkan viivästysten sietämistä.

Muistelin kuinka talven sydämellä eräänkin kerran ajoin läpi tuulen ja tuiskun milloin liki auraamattomilla teillä niin, että sai arvaila missä kohtaa hankea menee tie. Samaisella reissulla jumahdin auton kanssa penkkaan kolmesti, menomatalla sain itse kikkailtua auton penkasta, mutta pois tullessa piti soittaa jo apuvoimia vetämään, kun musta farmari päätti sukeltaa hankkeen syvemmälle. Viimeisin jumitus olikin sitten keskelle ylämäkeä – auto ikään kuin vaan hypäsi siihen hangen keskelle, enkä saanut sitä eteen enkä taakse. Taito se on muuten sekini. Pelastavana enkelinä perässä tuli jakokierroksellaan lumenpaljouden vuoksi myöhässä ollut postimies, joka sai autoni irti ja matka pääsi taas jatkuamaan. Tämä postimies, jonka voi ajatella olevan virkansa puolesta ääriolosuhteisiin tottunut ammattiautoilija (ja ehkä myös hellämielisempää psykologista silmää omaava herrasmies), tuumi, että ”kyllä oli vaikea paikka”, joten se lievitti hieman nolostumisen tunnettani.

Ajoharjoittelun puolelle meni ratin pyörimys myös Kallansiltojen ison ketjukolarinkin aiheuttaneen lumimyräkän aikoihin, kun matka-

simme Sinikan poika Caiuksen kanssa kohti Kuttukuuta. Olin hakenut Caiuksen koulusta ja siinä pyryn yltyessä juttelimme juuri lentokoneista, kun alkoi kuulua sellainen jyrinä, kuin hornetit olisivat lentäneet sarsana yllämme... Aloin epäillä ja Caius puki ajatukseni sanoiksi: ”Sinuna pysäyttäisin, etteivät renkaat puhkea - on varmasti jäätä renkaissa.” Melkoiset möhkäleet siellä olikin, kun sopivan levikkeen tullen pidimme renkaanpotkimistuokion.

Kun itsestänikin tuntuu, että matkanteko Kuttukuuhun on usein pieni-muotoista seikkailua ja kieli keskellä suuta ajelu aktivoi tarinasuonien sykkettä; ei tarvitse ihmetellä, miten päivittäin mutkia oikova väki pulppuaa ja virtaa vuolaana runsassanaisten kertomusten tulkkeina.

Käynnit Kuttukuussa ovat aina sykkähtäviä. Tietenkin siksi, että tapaan hyvän ystäväni, jonka kanssa on antoisaa ideamyllyjä pyörittellä sekä keventää sydäntä puolin ja toisin arjen tarinoimisen ja töiden lomassa.

Ihania, unohtumattomia ja kertomisen arvoisia hetkiä ovat myös mm. kun on päässyt varovasti kurkkaamaan navetalle talven ensimmäisten joukossa syntyneitä vuorokauden ikäisiä lämpölampun valossa viihtyviä karitsoita, kahlaamaan farkunlahkeet märäksi lumihangessa, koska kuvakulmat ovat niin vaatineet.

Lumoavimpia hetkiä ovat olleet ne, kun kelien leudontuessa pihalle päässyt kuorossa määkivä ja bääkivä lammaslauma karitsoineen toivottaa sinut tervetulleeksi; ja kun kyykistyt kameroinesi kuvaamaan, kipittää luoksesi karitsakatras, joka hyppii iloisesti sinua vasten ja kymmenet pikkuiset turvat näykkivät ja hamuavat sinua joka puolelta. -Sitä kutsun karitsaterapiaksi.

Ruusupuutaloon sisälle astuminen tuntuu aina mukavalta, talossa aistittavalle Fredrika -kummitukselle sanotaan päivää ja liikkuminen mennyttä aikaa henkivissä huoneissa on aina rauhoittava kokemus. Silloinkin kun kipusimme vintin kätköihin ikuistamaan muistikortille näkyjä joita hämärästä vintistä tarjoltiin yllin kyllin. - Enkä puhu nyt niistä hylätyistä saappaista ja kenkäpareista, eläinten luista tai lintujen höyhenten peittämistä nylkemispaikoista...

Vintin kummituiskuvia saatiin ikuistettua melkoisesti ja oli ilmiöissä ihastelemista ja ihmettelemistä, kun niitä kotikoneellani katselin. Täisi yksi henkimaailmanolento tulla mukaankin, kun seuraavana yönä heräsin hiekan peitossa olevan nuorukaisen hahmon ravistaessa käsivarttani sänkyäni vieressä...

Eläinten kuvaaminen on aina mukavaa ja haasteellista, mutta tuntuu hienolta, kun pääsee lähelle kalkkunaa, kukkoja, kanoja, hanhien perässä hankeen, konttaamaan kissanpentujen kanssa pitkin tuvan lattiaita, nautin vanhan koiran katseen ikuistamisesta ja siitä kuinka luottavaisin mielin periaatteessa vieras koira laskee lähelle kalloa kalutessaan. Sinikan kuvaaminen onkin sitten ollut paljon haastavampaa: jostakin kumman syystä esim. vuohet eivät koskaan valita epäonnistuvansa valokuvassa, mutta ihan samoin ei ole ihmisten laita...

Kuttukuussa käyminen on ollut aina mukavaa. Tuvanpöydällä olemme Sinikan kanssa pyöritelleet paperia jos jonkinlaista ja ideoita on syntynyt laidasta laitaan. Tämä kirjahankehan ei suinkaan ole ainoa yhteinen juttu, joka on parhaillaan ”tulilla”. Projekteja meillä kyllä riittäisi yliääräiden, kun vaan löytyisi se rekka-auto, joka kippaa lavaltaan riikkuuvaa rahoitukseksi näiden naisten aivomyrskyjen tuotosten toteuttamiseen.

Uuden takana on aina vanha. Mikään uusi ei synny tyhjästä.

GRAAFISEN SUUNNITTELIJAN SELKÄRANKAAN tulee olla nakutettuna tietyt luettavuutta edistävät typografiset säännöt, joita hyödyntäen ja soveltaen hänellä on valmiudet käydä julkaisun suunnittelun kimp-puun. Typografian sääntöjä ja ohjeistuksia käsittelevää kirjallisuutta on olemassa runsaasti. Suomalaisista alalle vihkiytyneistä kirjoittajista mainittakoon *Markus Itkonen*, joka esim. kirjassaan *Typoteesejä Tarkan typografian opas* (1999) käsittelee oivallisesti taittotyössä ratkaistavia typografisia kysymyksiä, joita kirjaintyyppin valinnan jälkeen tulee tehdä.

Tätä opinnäytetyötä varten olen kerännyt aineistoksi joukon mielestäni päteviä tai muuten mielenkiintoisia huomioita eri opuksista, joihin olen tämän hankkeen myötä tutustunut tai palannut aikaisemman tuttavuuden johdattamana. Tässä yhteydessä mainittakoon, että minulla on myös aikaisempaa työkokemusta painopinnanvalmistajana viikkolehdestä, joten taittotyön rutiinitkin ovat entuudestaan tuttuja. Vaikka kirjataittaminen on erilaista kuin lehdentaittaminen, on esim. typografian peruslainalaisuudet kuitenkin samankaltaisia. Täysin vihreänä en siis ole kirjajahankkeeseen lähtenyt.

Kunnioitan, arvostan ja kiitän kohtaamiani opettajia, ammattilaisia ja suunnannäyttäjiä, jotka ovat opettaneet minulle kädestä pitäen, suusanallisesti tai kirjallisesti kulloisenkin aiheen tai tehtävän mukaista työtä.

Taiteilijana minulle luontainen tapa käsitellä tietoa kuitenkin omassa kirjallisessakin tuottamisessa ei ole niinkään suorien lainausten siteeraaminen, vaan mieluummin annan sisälläni muhineen tiedon jäsenyitä ja suodattua oman kokemukseni ja käsitykseni mukaiseksi. Tieteellisesti pätevän tekstin kirjoittamisessa tässä voidaan kohdata se ongelma, että jos halutaan pilkun tarkasti tietää jokaisen syntyneen ajatuksen peilautumisen lähde, ollaankin melkoisen pohjattoman meren äärellä.

Riemastuttavalla tavalla taiteellisen tutkimuksen olemusta on kuvattu *Otsikko Uusiksi taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat* -kirjassa: ”Tai-

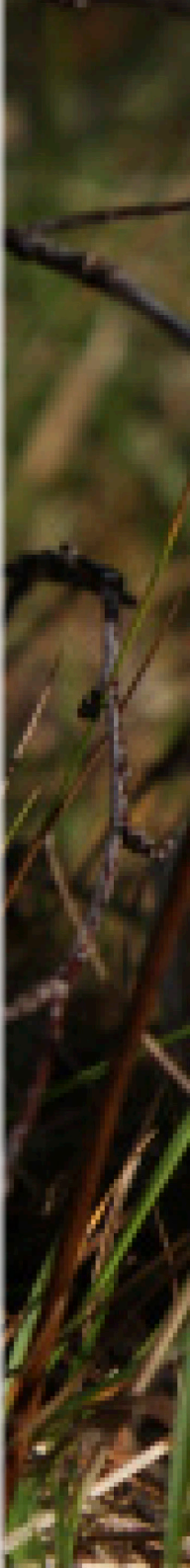
teellinen tutkimus on usein kudoksenomainen monien aineiden - luotun, havaitun, luodun, kuvitellun - yhteenliittymänä, jossa tekijä ei niinkään pyri kuvaamaan todellisuutta, vaan luomaan työstään omalakisena todellisuuden.” (Hannula & Suoranta & Vadén 2003, 86)

Kun lukee paljon, katsoo paljon, keskustele paljon, ajattelee paljon; väkisinkin sitä kanavoi myös ulkoapäin tulevia asioita ajatuksissaan (vaikka ne eivät suoraan liittyisikään aiheeseen). Äärimmilleen tätä kysymystä tarkastellessa voidaan mieltiä, onko koskaan meidän ajatuksemme meidän omia?

Ammattikirjallisuuslista ja keräämäni aineistoa löytyy opinnäytetyöni lopusta, mutta samaan listaan mieluummin liittäisin luettelon henkilöitä, joiden kanssa käytyjen keskusteluiden koen avartaneeni maailmaani ja tuottaneen minulle oivalluksia, jotka peilautuvat varmasti myös tässä opinnäytetyössä. Ongelma vaan on siinä, että siitä listasta tulisi melkoisen loputon.

Olen vahvasti sitä mieltä, että oppiakseen ja kasvaakseen ammattilaiseksi asiassa kuin asiassa on hyvä myös kuunnella vanhoja mestareita, tarkastella menneitä tuulia, tonkia jo haudattujakin aarteita. Sillä silloin kun ymmärrys syntyy, taaksepäin katsomalla pääsee eteenpäin. Ei tarvitse toistaa ja kopioida vanhoja totuuksia, vaan voi käyttää niitä lähtökoh-tana omille uusille ajatuksille. Pohtia ja puntaroida kriittisesti kuinka itse asian näkee ja näkeekö jotakin erinäkökulmasta tai vielä enemmän?

Jokaisella aikakaudella on tarinansa ja historiansa kerrostumat, jotka vaikuttavat varmasti suunnittelijaan joko tietoisesti tai alitajunnan tasolla. Puhumattakaan siitä miten koko elämämme kokemusten ja ympäristöstä jatkuvasti tulevien uusien ärsykkeiden summa resonoi mielessämme. Se, millaisia ihmisiä meistä on rakentunut, näkyy myös työjäljessämme.

KIRJAILIJAN TUNTOJA JA NÄKÖKULMA SYDÄNKUU-KIRJAN TYÖSTÄMISESTÄ

PYYSIN SINIKALTA ARVIOINTIA ITSESTÄNI työparina ja työpöjlestä mitä olemme saaneet aikaan sekä hänen näkemystään Sydänkuu-kirjan jatkosta. Sinikka kirjoitti näin:

”Mari Kekäläisen opinnäytetyön arviointi kirjailijavinkkelistä

Kirjan kirjoittamisen lähtökohdista yksi tärkeimmistä oli löytää yhteistyökumppaniksi ihminen, joka täydentäisi omilla taidoillaan ja ominaisuuksillaan niitä osa-alueita joissa itse olen kehno ja leväperäinen. Näistä, vain muutaman mainitakseni, on ajankäyttö ja yleinen aikatalus- eteneminen ja pysyminen, rönnyilevän tekstin kiinnisittominen tol- kul- liseksi ja ehyeksi juoneksi, jotta kirjan sanoma löytäisi punaisen langan ja nivoutuisi ehyeksi kokonaisuudeksi.

Mari oli ensimmäinen ja ainoa mahdollinen valinta.

Olemme tunteneet kauan, kulkeneet kappaleen yhteistä matkaa jo koulutiellä ja niistä ajoista lähtien polkujen risteyksissä kohdanneet yhä uudelleen, vaihtaneet elämäntiljojemme juonenkäänteet ja lähteneet taas jatkamaan matkojamme - kohdataksemme pian uudestaan.

Meitä yhdistävät samankaltainen visuaalinen näkemys, halu hah- mottaa asioita pintaa syvemmltä ja kun ryhdyimme suunnittelemaan kirjan kirjoittamista ja koostamista, tiesimme heti sielulla ja sydänverellä tehtävä projekti- oli klisee kuinka kulunut tahansa, niin tähän se sopii.

Lähtökohtana oli kirja, jossa kulkee näennäisen huolettoman ja ke- peän tekstin alla kerrostumia ja tunnetiloja, joihin nykyelämässä urakes- keisesti kahtaava ihminen ei ole päässyt urbaanissa elämässään käsiksi.

Tekstin tueksi ja kuljettajaksi halusimme kuvallisen tarinan, joka ei olisi ainoastaan kaunis, vaan ennen kaikkea vahva ja kuohuva, mutta samalla harmoninen.

Projekti on ollut vaivaton työn osalta. Mari on pedantti ja rytmikäs

tekijä, jolla on sisäsyntyinen draamantaju teknisen ymmärryksen ja va- lokuvaustaidon lisäksi. Linssin läpi on tallentunut uskomattomalla herk- kydellä pala elämääni, myös niitä osia joita itse jo olen ohittanut itses- tään selvytensä.

Pidän Marissa työparina kyvystä jakaa tehtävä loogisesti, potkia mi- nua kokoamaan kirjaa pala palalta niin, etten paineistu liikaa, sillä juuri minä olen tässä projektissa ollut koko ajan se hiekka, joka rattaissa rati- see. Repeän voimavarojeni niin moneen suuntaan, että jos vain muulta arjelta saisin omaa aikaani haluamaan tahtiin, olisimme jo kirjoittaneet Sodan ja Rauhan kokoisen eepoksen - nyt deadline on vuokseni jatku- vasti venytetty ja vanutettu viimeisten tekstien suhteen.

Kuvankäsittelyn tekninen jälki on kaunista, moitteetonta ja aihet- ta tukevaa, fonttien valinta ja yleinen ilmiasu taitavan ammattilaisen kä- denjälkeä. Olen ollut ylpeä siitä, miltä tarina kokonaisuutena näyttää ja maistuu. Osittain hyvin raskaastakin tekstistä on saatu sujuvasti luettava ja kiehtova paketti, jossa kaikki elämän kirjo on läsnä.

Mari on hoitanut kirjan ennakkomarkkinointia kustantajien suun- taan, koonnut kuvamateriaalin sadoista ja kymmenistä kuva-arkistoista- ni, kuvannut lisää mittatilaustyönä, ideoinut ja kritisoinut.

Jos lyhyesti sanoisin: ellei Mari olisi projektin siivet, räpiköisin edel- leen hyvässä ideassa eikä tästä siemenestä tulisi valmista milloinkaan.

Haasteenamme on viimeinen ponnistus ja voimannäyttö. Omalta osaltani loppujen tekstien kirjoittaminen. Oikolukeminen. Kirjan kus- tannussopimuksen saaminen aikuisten oikeasti.

Ja kun sellainen saadaan, olen varma että yhteistyömme julkaisutoi- minnassa on saanut arvoisensa startin ja jatkuu edelleen uusien projek- tien parissa.

Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen
Vehmersalmella 6.10.2011”

(Kumpusalmi-Kankkunen 2011)

KIRJAN SUUNNITTELUA GRAAFISEN SUUNNITTELIJAN JA TAITEILIJAN SILMIN

OPINNÄYTETYÖNI AIHEKUVAUKSEN NIMI oli *Sydänjuuret Kuttukuussa* ja sillä nimellä opinnäytetyönikin on tekovaiheessa pyörinyt. Oikeassa virallisessa nimessä puhutaan *Sydänkuu*-kirjahankkeesta. Halusin tuoda kuitenkin tässä julki tuon *Sydänjuuret* nimen, koska se kuvaa mielestäni hyvin sitä, kuinka opinnäytetyö on prosessina uppoutumista juuria myöten johonkin sydämellä olevaan asiaan. Kuin juuret sinä imet itseesi kaiken sen ravinnon, jota tarvitset tuottaaksesi ja kasvattaaksesi näkyväksi sen mitä sinun ajatusten siemenen ytimessä on. Se mitä näkyväksi tulee kasvaa, kukoistaa tai kuihtuu, ollen kauneinta silloin kun se kasvaa kukoistaen kuihtuvaksi ravinnoksi seuraavalle siemenelle.

Opinnäytetyöni aihekuvausta kirjoittaessani olivat odotukset kirjahankkeesta korkealla ja ajatukset simppelet. Kirjoitin silloin näin:

”Alustavien suunnitelmien mukaan *Kuttukuu*-kirja (*Sydänkuu*-kirjan työnimi oli tuolloin *Kuttukuu*) tulee olemaan kovakantinen, noin A4 kokoinen, vaakaformaatti, 4-väripainatus, 40 - 50 sivua. Kirjassa on kolme graafisiin ratkaisuihin vaikuttavaa päätekijää: 1.) näyttävät valokuvat, joilla voidaan täyttää sivu ja kuvien yhteyteen tulee Sinikan omia runoja ja aforismeja elämästä Kuttukuussa. 2.) Tarinat, joita voi kehystää Moonan piirroksia. 3.) Moonan sarjakuvat, jotka aloittavat aina uuden kertomuksen, luvun. Sinikka voi tehdä kirjan omakustanteena, mutta tavoitteena on saada kirjalle kustannussopimus. *Kuttukuu*-kirja on siis päivänvalo vaille valmis. *Kuttukuu*-kirjahankkeessa on selkeästi osoitettavissa yhteistyökumppanit, joiden kanssa on tarkoitus toteuttaa markkinoille myyntiin tuote. Uskon, että kirjahankkeen kautta itselleni avautuu monipuolisesti työelämän yhteyksiä, mahdollisuuksia ja pe-lisääntöjä.”

Kirjan hahmo on säilynyt aika samana: kirjasta on edelleen tulossa kovakantinen vaakaformaatti ja koko on lähellä tuota alkuperäistä ajatustamme; sen sijaan sisältöön on tullut isoimmat muutokset: Moonan piirroksia ja sarjakuvat on jätetty tästä julkaisusta kokonaan pois ja sivumäärä

on liki nelinkertaistunut. Tämä tietenkin tarkoittaa sitä, että kirjasta tulee huomattavasti kalliimpi kuin alun perin suunnittelimme. Draamallisesti eheä kokonaisuus on kuitenkin esittänyt vaatimuksensa, mistä emme ole halukkaita tinkimään. Se tulee varmasti olemaan seikka, johon mahdollinen kustantaja saattaa tarttua ja josta voimme joutua vielä neuvottelemaan. Ihanan optimistisesti sanoen *Sydänkuu*-kirja on päivänvalo vaille valmis, kunhan se ensin tehdään loppuun.

Yhteistyökumppaneiden osalta paino ja kustantaja ovat edelleen ka-teissa. Painoja emme lähestyneet, koska Sinikka koki kuitenkin omakustannetta mielekkäämmäksi kustantajan etsimisen. Sitä työtä olen myös tämän hankkeen osalta tehnyt kartoittamalla mahdolliset kustantamot, laatimalla markkinointikirjeen ja olemalla yhteyksissä kustantamoihin, joista osalta on vastaukset saamatta. Vastanneiden palaute on ollut kannustavaa vaikka kirja ei ole heidän kustannusohjelmaansa sopinutkaan.

OPINNÄYTETYÖNI TAVOITTEENA oli tehdä graafinen suunnittelu ja taitto *Sydänkuu*-kirjaan. Graafisen suunnittelun lähtökohdasta tavoitteena oli kasata ja tuottaa graafisesti kaunis ja tarkoituksenmukainen tuote, kirja annettujen puitteiden raameissa. Kunnianhimoisena tavoitteena on ollut myös tuottaa markkinoille kilpailukykyinen ja myös kirjakilpailuihin kelpuutettava, huomiota herättävä tuote.

Kuten useampaan kertaan olen todennut, kirja ei ole valmis, eikä se valmistunut tavoitteiden mukaisessa aikataulussa. Syitä tähän on monia. Elämä ja luova prosessi vaan toisinaan on sellaista: ennalta arvaamattomine käänteineen jarruttaa ja vaihtaa suuntaa välillä.

Tietenkin olisin halunnut esitellä opinnäytetyössäni valmiin kirjan, teoksen joka on saanut ominaispiirteensä ja on käsin kosketeltavissa. Se olisi tuntunut hyvältä: loppuun saatettu ja viimeistelty työnäyte. Sain kuitenkin oppilaitokselta siunauksen päättää opinnäytetyöni keskeneräisen hankkeen kuvauksena.

Toivon, että joku päivä *Sydänkuu*-kirjakin on käsiin otettavissa, sy-lissä selattavissa ja totta.

Rehellisyyden nimissä on pakko todeta, että sinällään on hieman ärsyt-tävää arvioida omaa keskeneräistä työtä. Mielestäni olen kuitenkin on-nistunut graafisissa valinnoissani ja pystyn seisomaan niitä koskevien

perusteluitteni takana. Kirjasta on tulossa kaunis ja eheä kokonaisuus, enkä vastaavaan ole koskaan törmännyt. Uskon, että se tavoittaa kohde-ryhmänsä ja täyttää tehtävänsä. Tähän saakka ns. ”valmiissa” sivuissa on vielä pientä taiton hiomista, tekstin tarkastuksia, joitakin kuvia vaihdetaan ja joitakin lukuja joudutaan muuttamaan juurikin niiden elämän ennalta arvaamattomien käänteiden vuoksi; kerrottakoon, että esimerkiksi hurmaavasta Barbi-possusta kertova luku ”Voiko sikaa rakastaa”, menee uusiksi. Suureksi suruksi kaikkien rakastama 15-vuotias possu-neiti nimittäin taannoin lähti etsimään sikaprinssiään taivasten valtakuntaan, eikä sitä voi ohittaa kirjassakaan. Tämä tarkoittaa tietenkin joitakin muutoksia tekstiin, jolloin taittoon tulee myös muutoksia ja näillä muutoksilla voi olla vaikutuksia myös kuviin.

Opinnäytetyössäni tavoitteenani oli peilata kirjaan tekemiäni graafisia valintoja Suomen Kirjataiteen komitean Vuoden kauneimmat kirjat arvosteluperiaatteisiin (2008). Koska kirja ei ole valmis, graafisen kokonaisuunnittelun kriittinen peilaaminen typografiasta valmiiseen painotuotteeseen on mahdotonta. Voin vain esittää mielipiteitäni keskeneräisen tuotoksen olemuksesta ja siitä omassa mielessäni syntyneiden visioiden pohjalta. On harmillista, että juuri tämä osuus jää väkisinikin kevyeksi. Se olisi mielestäni ollut opinnäytetyöni herkullisin analysoimisen kohde. Olen iloinen siitä, että *Sydänkuu*-kirjassa olemme onnistuneet löytämään saman haurauden ja väkevyyden sekä muotoon, että sisältöön. Kokonaisuus on eheä ja samalla tuoreen omaleimainen. Mielestäni kirjan typografia on harmoniassa sen hengen olemuksen kanssa, mitä kirjalla halutaan ilmentää. Taitossa on selkeä rytmi ja logiikka sekä riittävästi yllätyksiä, jotka tukevat kirjan kokonaisuutta ja tekevät kirjasta miellyttävä lukuisen ja kiehtovan katseltavan. Kirjan draamankaari on otettu huomioon taitossa ja kuvien tyyllinen ja kerronnallinen taso kulkevat kauniisti yhteydessä tekstisisältöön. Sidostyyppin ja materiaali-valintojen arvioiminen on tässä yhteydessä vähän falskia, koska mitään konkreettista tuotetta minulla ei ole niistä osoittaa, mutta jos ajattelen asiaa ”sieluni silmin” uskon, että valintani sopivat kirjaan erinomaisesti. En voi myöskään arvioida mitenkään painamattoman kirjan painojäljen onnistumista, mutta mainittakoon tässä, että huomioisin asian, mikäli kirja olisi oikeasti tehty.

Tämän opinnäytetyön aikana olen katsonut huikean määrään valokuvia

sekä penkomalla niitä luvallisesti Sinikan kuva-arkistosta että ottamalla niitä itse tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Olen katsonut kuvia paljon uusin silmin. Olen saanut paljon uusia ajatuksia valokuvaamiseen ja uskon, että olen kehittynyt valokuvaajana. Kuvan visuaalisten ja teknisten muutoseikkojen sekä viestien lisäksi minulle on tullut yhä tärkeämmäksi kuvan tarinallisuus ja kerroksellisuus. Mikä parasta, intohimo valokuvaukseen on vaan syventynyt.

Kokonaisuudessa olen mielestäni suoriutunut kirjahankkeessa tehtävistäni varsin hyvin, ottaen huomioon, että teoriassahan kirjan kaikki aineistot luovutetaan taittajalle, ennen varsinaisen työn aloittamista. Nyt olemme edenneet sellaisessa luovassa hullunmyllyssä, jossa keksitään matkan varrella koko ajan lisää ja putkahtelee uusia ajatuksia, jotka on pitänyt sitoa sitten tuotokseen. Mutta tätä tekemisen tapaa en suinkaan ole kokenut ongelmaksi. Se ei ole ehkä maailman tehokkain tapa työkennellä, mutta tuo esille kyvyn muuttua ja reagoida olevan hetken tarpeisiin ja on oikeasti aika kivaa!

Opinnäytetyön oppimisprosessin tavoitteiden täyttymisen kannalta olisin voinut kirjata tarkemmin esimerkiksi aikataulut ja käytetyt työtunnit. Minua harmittaa vähän myös, etten ole kirjannut säännöllisesti paperille Sinikan ja minun välistä kirjahankkeeseen liittyvää tekstiviestitkommunikointia. Puhelimeni nimittäin otti ja kuoli ja vei mukanaan kaikki muistiinsa tallentuneet tekstiviestit: siellä olisi ollut paljon sellaisia huomioita, joita mieluusti olisin käyttänyt tässä raportissa.

Uskon, että tämän tehdyn työn myötä olen sisäistänyt melkoisen hyvin kirjansuunnittelun ja tekemisen vaiheita ja kykenen arvioimaan niitä aikaisempaa realistisemmin. Toki olisin voinut tässä opinnäytetyössäni analysoida tarkemmin tekemiäni valintoja ja avata vielä konkreettisemmin ajatuksiani, mutta uskon, että tästä opinnäytetyöstä tulee esille minä tyyppisestä tekijästä on kysymys ja millainen prosessi työ on ollut. Ehkä opinnäytetyöni voi herättää myös ajatuksia toisille opinnäytetyön tekijöille ja auttaa välttämään niitä karikoita, joihin itse olen sortunut.

Tämä kirjahanke on toiminut varmasti myös ammatillisen kasvun koetinkivenä ja puntarina arvioidessani tulevaisuuden työnkuvaani. Hankkeen alussa pohdin, kuinka haastavaa on sovittaa oma ”vapaita käsiä” kaipaava taiteilijapersoonaa asiakaslähtöiseen työhön, olkoonkin, että täs-

sä toimeksiantaja on tuttu. Ilokseni olen huomannut, ettei taiteilija minä ole ollut millään tavalla tämän hankkeen haaste, päinvastoin. Olen saanut luoda omannäköistä jälkeä ja voinut käyttää vahvuuksiani hyvin monipuolisesti.

Todelliset hankkeen haasteet ovat tulleet ulkoapäin ja olleet puhtaasti elämänoikkuja, joita tuskin on tarpeen tässä yhteydessä ruotia. Muun elämän olosuhteet ovat mutkistaneet matkaa, sekä Sinikalla, että minulla. Ihanaa on ollut huomata kuitenkin, että yhteinen halu ja luottamus tehdä töitä yhteistyössä ovat vain vahvistuneet.

SYDÄNKUU-KIRJAN SUHTEEN OLEN TOIVEIKAS. On totta, että kirja on vielä kovasti kesken, mutta kaikella on aikansa ja on asioita, joiden on uskallettava antaa kypsä valmiiksi.

Aikamme on kiirehtijöiden aikakausi, kaikki pitäisi olla hetkessä valmista ja tehokkaasti tehty. Minä en usko sellaiseen tekemiseen enenkään hengentuotteiden kohdalla. Se ei tarkoita, että voisi viipyillä ja maleksia loputtomiin työtä kiertäen; Päinvastoin työtä on tehtävä ahkerasti ja kurinalaisesti, mutta luovuudelle on annettava aikaa ja sen tarvitsema tila kasvattaakseen siemenensä kukoistukseen.

Tämä opinnäytetyön on aika irrottautua *Sydänkuu*-kirjahankkeesta. Se on kypsynyt riittävän valmiiksi ja saa jäädä arvosteltavaksi ja mahdollisesti seuraavien kirja-aiheisten opinnäytetöiden tekijöiden luettavaksi. *Sydänkuu*-kirjan työstämistä jatkamme Sinikan kanssa siinä aikataulussa mikä meille sattuu sopimaan. Edessä on vielä paljon työtä, taittamista, kuvavalintojen tekemistä, viilaamista. Pitää kolkutella kustantamoiden ovia ja uskoa kovasti, että vielä eräänä päivänä voimme ihaila ISBN-tunnuksella numeroitua tekelettämme, kuka tietää ehkä siihen tulee yksintein myös ISSN-tunnus, sillä onhan meillä sarjatuotannolle eväät jo olemassa.

Asseviivauksia

”Kirjan ulkoinen olemus heijastaa niitä yhteiskunnallisia olosubteita, joissa se on tuotettu. Muoto, jossa kirja on julkaistu, vaikuttaa myös sen sisältämän tekstin tulkintaan. Moderni paperi ja typografia tuovat vuosisatoja vanhaan tekstiin merkityksiä, joita alkuperäisen tekstin kirjoittaja ei ole voinut tarkoittaa. Mikäli lukija pyrkii tekstin sisällön mahdollisimman alkuperäiseen tulkintaan, tarvitsee hän käyttöönsä mieluiten tekijän elinaikana julkaistun painoksen.”

(Järvinen & Havu 2006, 11)

TYPOGRAFIAN TOPOGRAFIA

1. Painotuotteessa sanat nähdään, niitä ei kuulla.
2. ideat välitetään tavallisten sanojen välityksellä, konsepti on muotoiltu kirjainten kautta.
3. Ilmaisun ekonomia on visuaalista, ei foneettista.
4. Kirjan tilallisen järjestämisen, kirjainten valinnan ja painami sen mekaanisten sääntöjen rajaamana pitää ilmaista sisällön sävyjä ja painotuksia.
5. Tilallisen organisoinnin eri osat järjestetään uuden visuaalisen konseptin mukaisesti uudenlaista katsetta varten.
6. Kirja on jatkuva ja elävä
7. Uusi kirja vaatii uusia kirjailijoita – mustepullot ja hanhensulat ovat mennyttä.
8. painettu sivu ylittää tilan ja ajan (sähkökirjasto)

- El Lissitzkyn ajatuksia typografiasta

(Brusila 2002, 29)

”Hyvä typografia on enemmän tiedettä kuin taidetta, Typografin ammattitaito pitääkin nähdä laajasti. Erehtymätön tyyllitaju, täydellisuuden tunnusmerkki, nojaa harmonisen suunnittelun lainalaisuuksien ymmärtämiseen. Tyyllitajuisuus kumpuaa osittain sisäisestä herkkyydestä. Herkkyyden pitää tuottaa varmoja päätöksiä. tunteen pitää kypsyä tiedoksi formaalien päätösten puitteissa. Tästä syystä ei ole synnynnäisiä typografian mestareita, mutta harjaantuminen voi johtaa ajan kanssa taituruuteen.”

- Jan Tschichold 1948 Englanti

(Brusila 2002, 53)

”Täydellinen typografia vaatii täydellistä kaikkien sen elementtien harmoniaa. Harmonia tarkoittaa sopusubtaisia mittasubteita. Niitä on joka paikassa: marginaalien koossa ja niiden keskinäisissä subteissa kirjan sivuilla, rivivälin subteissa verrattuna marginaalin mittoihin, sivunumeron sijoittamisessa, versaalikirjainten välityksessä ja sen subteissa varsinaiseen tekstiin ja tietysti myös sanojen välityksessä sinänsä. Kaikki elementit ovat sidoksissa toisiinsa. Vain jatkuva harjoittelu ja kurinalaisuus voivat kehittää tunteen täydelliseen työhön.”

”Hyvä luettavuus on hyvien kirjaintyyppien ja sopivan sommitelun yhdistelmä.”

- Jan Tschichold

(Brusila 2002, 54)

”Täydellinen typografia on suureksi osaksi valintaa erilaisten jo olemassa olevien mahdollisuuksien välillä: oikeaan osuva valinta perustuu asiantuntemukselle.... Typografia on hyvä vain silloin, kun jokainen sen osanen on liitoksissa jokaiseen toiseen osaseen. Nämä subteet löytyvät pikkuhiljaa työprosessin aikana. Nykyään hyvän typografian taito on logiikkaa. Se eroaa kaikista muista taiteen muodoista, sillä sen luontaisen logiikan merkittävin osa on helposti perusteltavissa ja verifioitavissa.

Mitä merkityksellisempi kirjan sisältö on, sitä pitempään se elää ja sitä tasapainotetumpi ja sopivampi sen typografian pitää olla. Rivivi- ja kirjainvälien pitää olla moitteettomia. Marginaalien keskinäiset subteet, kaikkien käytettyjen kirjainjoukkojen subteet, sivunpäiden paikat – kaiken pitää näyttää sopivalta mittasuhteineen ja antaa kestävä vaikutelma. Ensisijaisesti typografian suunnittelu – kuten kirjan nimiö esimerkiksi – on yhteydessä luovaan taiteeseen. Muodot voivat täydellisyydessään olla samalla tavalla taidetta kuin hyvä kuvanveisto tai maalaustaide. Taiteentuntijassa nämä luomukset voivat herättää kunnioitusta. Typografi on sidottu enemmän kuin muut taiteilijat muuttumattomaan sanaan, ja vain mestari voi herättää kankeat ja kaavamaiset kirjaimet oikeasti elämään.”

- Jan Tschichold

(Brusila 2002, 55)

JAN TSCICOLD (1902 -1974) typografi, kalligrafi

- Merkittävin modernin typografian sanansaattaja
- Die neue Typographie, ilmestyi 1928 Saksassa
- Typographische Gestaltung, 1935

KIRJAINKOKO

Leipätekstin normaalina pistekokona pidetään 9-12 pistettä. Pienemät ovat vaikealukuisia ja suuremmat kuuluvat otsikkokäyttöön. Kirjaimen pistekoko mitataan pienaakkosten yläsakaran ylimmästä pisteestä alasakaran alimpaan pisteeseen, jonka lisäksi mukaan otetaan kunkin kirjaintyyppin suunnittelijan määrittelemä pieni tila kirjainten yläpuolelta. Tilan tarkoitus on estää rivien kirjaimia osumasta toisiinsa silloin kuin riviväli on sama kuin pistekoko. Eri kirjaintyyppit ovat erikokoisia johtuen niiden erilaisesta x-korkeudesta, joka tarkoittaa ylä- ja alapidenykysettömien pienaakkosten korkeutta. Mitä pienempiä nämä kirjaimet ovat suhteessa suuraakkosiin, sitä pienemmältä teksti vaikuttaa. Suuraakkosten korkeutta kutsutaan H-korkeudeksi tai versaalikorkeudeksi.

(Itkonen 1999, 9-10 ja 20 -21)

MERKKIVÄLIEN SUURUUS JA SANAVÄLIT

Kun teksti pakotetaan lyhyinä riveinä tasapalstaan voi syntyä liian ah-taita merkkivälejä tai ylisuuria, harvennetuilta näyttäviä merkkivälejä, rivien ylimääräisen tyhjän tilan siirtyessä joko sanaväleihin tai kirjain-väleihin. Sanaväleissä ylimääräinen tyhjä tila haittaa vähemmän, jo-ten ylisuuret merkkivälit kannattaa estää siirtämällä ylimääräinen tyh-jä tila sanaväleihin taitto-ohjelman merkki- ja sanavälisäätöjen avulla. Yleensä sanavälien paras ja enintään arvot kaipaavat pientä nostamista.

(Itkonen 1999, 10)

Sana ja merkkiväleissä suuntaus on ollut Itkosen mukaan yhä tiiv- viimpään typografiaan jo vuosikymmenten ajan. Liian tiivis teksti on kuitenkin rasittavaa luettavaa. Suomenkielisessä tekstissä vanha hyvien sanavälien ohje suosittaa käyttämään suunnilleen a-kirjaimen levyisiä sanavälejä pitkissä riveissä ja r-kirjaimen levyisiä sanavälejä lyhyissä riveissä.

(Itkonen 1999, 26 -27)

Jarno Lukkarila kirjassaan *Tekstuuri* ohjeistaa, että leipätekstikoossa kir-jainten sisään ja väleihin jäävien muotojen keskimääräisen pinta-alan tu-lee olla yhtä suuri. Sanaväli on sopiva, kun se erottaa sanat itsenäisiksi katkaisematta tekstin jatkuvuutta. Lukkarila kiinnittää huomiota luetta-vuuden kannalta myös kirjainten ja sanojen väliin jäävän valkoisen tilan yhtä tärkeäksi kuin merkkien tumma osa. Liian leveät tai kapeat välitilat heikentävät sanakuvia ja vaikeuttavat lukemista.

(Lukkarila 2001, 85)

RIVINPITUUS JA RIVIVÄLIN SUURUUS

Rivin minimi pituussuositus on 35 -40 merkkiä, optimaalisin 55 -60 merkkiä ja maksimi 90 merkkiä sanavälit mukaan luettuina. Luettaessa silmä seuraa tekstiriviä hyppäyksittäin ja hahmottaa kerrallaan noin 5-10 kirjainta, siis enintään kaksi sanaa. Harjaantuneen lukijan pysähdykset ovat lyhyempiä ja hahmottuvat jaksot pidempiä. Rivivälillä säädellään kappaleen tai palstan näköisvaikutelmaa ja helpotetaan luettavuutta. Kohtuullisen ilmastavasti välistetty teksti on lukijalle miellyttävämpi kuin tiiviiksi ahdettu. Yleensä leipätekstin riviväli on 1-4 pistettä kirjainkokoaa suurempi. Mitä pidempiä rivit ovat, sitä suurempia rivivälien tulisi olla, kuitenkin suhteettomuuksiin menemättä.

(Itkonen 1999, 11 -12)

VIERUSMITAT

Kustannustoimittajan kirjassa kirjatyypografian osuudessa vierusmitois-ta Markus Itkonen kirjoittaa näin: ”Alamarginaalin täytyy olla suurem-pi kuin ylämarginaali. Jos ne ovat yhtä suuret, alamarginaali alkaa op-tisen harhan takia näyttää pinemmältä ja teksti ikään kuin valuu alas. Vanhan säännön mukaan ulkomarginaalien pitäisi olla leveämmät kuin sisämarginaalit. Tällöin aukeama pysyy visuaalisesti koossa eivätkä vierek-käiset sivut erkane omiin suuntiinsa”.

(Makkonen 2004, 226)

BIBLIOGRAFISTEN TIETOJEN MERKITSEMINEN JULKAISUN NIMIÖLEHDELLE

Nimiölehden tarkoitus on auttaa kirjantekijöitä, kirjakauppoja, kirjastoja ja muita tiedonvälittäjiä tekemään viitteitä, joiden perusteella kirjat voidaan yksiselitteisesti tunnistaa.

Nimiölehti tarkoittaa nimiösivua ja sen kääntöpuolta.

Nimiösivu on julkaisun alussa oleva sivu, jossa tulee ilmoittaa vähintään seuraavat julkaisun tunnistamiseen tarvittavat tiedot:

- tekijä / tekijät
- nimeke / nimekkeet (julkaisun nimi, esim. Seitsemän veljestä)
- osan numero ja osan nimeke, jos kyseessä on moniosainen teos

Julkaisutiedot:

- kustantaja ja / tai julkaisija
- kustannuspaikka / -paikat
- julkaisu vuosi

Nimiösivun kääntöpuolella ilmoitetaan:

- painos, ensimmäistä painosta lukuun ottamatta painokset on aina ilmoitettava. Painoksessa tapahtuneet muutokset selitetään (uudistettu, tarkistettu tai laajennettu painos), esim. 2. uud. p.
- copyright-tieto
- avustajien nimet jotka halutaan mainita (esim. ulkoasun suunnittelijat jne.)
- ISBN-tunnus
- kirjapaino ja kirjapainon kotipaikka

Toimitetuissa teoksissa toimittaja/t tai kokooja/t ilmoitetaan nimiösivulla, nimen yhteyteen liitetään maininta ”toimittaja” tai vastaava ja nimiösivun kääntöpuolella ilmoitetaan tekijäluettelo, mikäli se halutaan mainita.

Päänimeke tulee erottaa nimiösivulla mahdollisista muista nimekkeistä typografisesti tai muuten korostamalla.

Mikäli julkaisu kuuluu sarjaan, ilmoitetaan nimiösivulla sarjan nimi

ja osan numero ja nimiösivun kääntöpuolella sarjan ISSN-tunnus, mikäli tällainen on sarjalle annettu.

Lähde: Standardi SFS 4414:1993 Kirjojen nimiösivut

(Kansalliskirjasto 2011)

PAPERIN SÄHKÖINEN KORVAUTUMINEN

3.2.5 Kirjat

Paper and the Electronic Media (1999) –tutkimuksessa todettiin, että kirjojen tulevaisuus riippuu pitkälti niiden tarjoamasta sisällöstä. Jo nyt yksi suurimmista häviäjistä ovat tietosanakirjat, joiden kulutus on laskenut. Viitteeseen suunnatuilla kirjoilla ei sen sijaan ole samanlaista substituutiouhkaa: niin kutsutut sähköiset kirjat (eBooks) ovat hankalia lukea nykyisellä näyttötekniikalla, ja Internetin kirjoille tuoma uhka onkin lähinnä eri viihdemuotojen määrän kasvu. Viitteeseen suunnatut kirjat ovat yhä tärkeässä asemassa maailmassa eikä tähän odoteta nopeaa muutosta sähköisten kirjojen kehittyessä. Toisaalta tietokirjat ja tietoon perustuvat kirjat ovat saaneet huomattavaa kilpailua sähköisiltä versioilta, joka viestittää Internetin käytännöllisyyden tuomasta edusta. Internetissä toimivat Wikipedian kaltaiset ilmaiset tietokirjat ja sanakirjat kilpailevat sisällön laajuudella ja nopeudella.

(Soirinsuo 2008)

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS:

- Alariesto, Tuija** 2010. *Ilkka Paavalniemen kolme maisemaa -1900 -luvun alun valokuvia Rovaniemeltä*. Rovaniemi: Lapin maakuntamuseon julkaisuja 15 / Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:n julkaisuja XVIII
- Anttila, Pirkko** 2005. *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Hamina: Akatiimi Oy.
- Antalis Oy** 2011. *Graafiset paperit, Galeria Art Silk 170 g*. [Viitattu 10.10.2011] Saatavissa: http://back.antalis.com/sitesweb/media/library/59072_2619_1264083907.pdf.
- Brusila, Riitta** 2002. *Typografia Kielteä vai visuaalisuutta*. Helsinki: WSOY.
- Dahlberg, Gustaf** 1885. *Usi Testamentti selityksillä*. Turku: G.W. Wilénin kustannuksella.
- Fagerström, Kai & Rasa, Risto & Willamo, Heikki** 2010. *Viimeiset vieraat elämää autiotaloissa*. Helsinki: Maanhenki Oy.
- Fawcett-Tangn, Robert & Roberts, Caroline** 2004. *New book design*. Lontoo: Laurence King Publishing Ltd
- Graafinen com** 2011. *Luova prosessi* [Viitattu 5.2. 2011] Saatavissa: <http://www.graafinen.com>
- Hannula, Mika & Suoranta, Juha & Vadén, Tere** 2003. *Otsikko uusiksi taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat - 23°45 niin & näin-lehden filosofinen julkaisusarja* Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.
- Hatva, Anja** 1993. *Kuvittaminen*. Helsinki: Rakennustieto Oy
- Havu, Sirkka & Järvinen, Sanna** 2006. *Kiehtova Kirja verkkojulkaisu*. Helsinki: Suomen Kansalliskirjaston kokoelmat. [Viitattu 10.2. 2011] Saatavissa: <http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/verkkonayttelyt/kiehtovakirja>
- Havu, Sirkka & Järvinen, Sanna** 2006. II. *Kiehtova Kirja, Kirjan yhteiskunnallinen olemus*. Helsinki: Suomen Kansalliskirjaston kokoelmat. [Viitattu 6.2.2011] Saatavissa: http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/verkkonayttelyt/kiehtovakirja/mainp_olemus
- Itkonen, Markus** 2007. *Typografian käsikirja*, kolmas laajennettu painos. Helsinki: RPS-yhtiöt
- Itkonen, Markus** 1999. *Typoteesejä Tarkan typografian opas*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kansalliskirjasto** 2011. *Bibliografisten tietojen merkitseminen julkaisun nimiölehdelle* [Viitattu 16.10. 2011] Saatavissa: <http://www.kansalliskirjasto.fi/julkaisuala/isbn/nimiosivu.html>
- Kekäläinen, Mari** 2011. *St. Bonaventuran neljä valoa, Jacques Brel aika*. Kuopio: omat arkistot, vanhat ruutuvihko muistiinpanot.
- Korhonen, Kuisma** 2010. *Stéphane Mallarmé ja Kirjan käsité*. [Viitattu 5.2. 2011] Saatavissa: <http://www oulu.fi/7hutk/kirjallisuus/StephaneMallarme020310.pdf>.
- Kumpusalmi-Kankkunen, Sinikka** 2011. *Mari Kekäläisen opinnäytetyön arviointi kirjailijavinkkelistä* [sähköpostiviesti] Vastaanottaja: Mari Kekäläinen. Lähetetty 6.10.2011. [Viitattu 6.10.2011]
- Kumpusalmi, Sinikka** 2009. *Paimeneen*. Vehmersalmi: Sinikka Kumpusalmi
- Laine, Tuija** 1996. *Kirjahistoria Johdatus vanhan kirjan tutkimukseen*. Helsinki: SKS.
- Loiri, Pekka** 2004. *Typo, Pieni käytösopas typografian laatijalle*. Tampere: Pekka Loiri ja Infoviestintä Oy.
- Lukkarila, Jarno** 2001. *Tekstuuri Typografia julkaisijan työvälteenä*. Helsinki: CredoNet Oy.
- Makkonen, Teijo** 2004. *Kustannustoimittajan kirja*; Tampere: Suomen Kustannusyhdistys & Vastapaino.
- Missale Aboense** 1488 Lübeck: Bartholomeus Ghotan [Viitattu 7.2. 2011] Saatavissa: http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/verkkonayttelyt/kiehto vakirja/subp_olemus1400.html
- Savolainen, Miina** 2008. *Maailman ihanin tyttö*. Helsinki: Blink Entertainment Oy.
- Soirinsuo, Juho** 2008. *Paperin sähköinen korvautuminen, State of the Art-raportti FECM260 - Special Topics in Forest, Economics and Management*. Helsinki: Helsingin Yliopisto Metsäekonomian laitos. [Viitattu 22.10.2011] Saatavissa: <http://www.mv.helsinki.fi/homr/soirinsu/Soirinsuo&20%28Paperin%20sahkoinen%20korvautuminen%29.pdf>
- Suomen freelance-journalisti ry** 2011. *Sopimukset* [Viitattu 16.10.2011] Saatavissa: <http://www.freet.fi/sopimukset/graf06/>
- Suomen kirjataiteen komitea** 2008. *Vuoden kaunein kirja arvosteluperiaatteet* [Viitattu 2.9.2011] Saatavissa: <http://www.kauneinkirja.fi/arkisto/2008/komitea/>
- Turun Kirjekuoritehdas** 2011. *Graafiset paperit*, Munken Pure 150 g. [Viitattu 10.10.2011] Saatavissa: <http://www.turunkirjekuoritehdas.fi/Graafiset-paperit-1380.aspx>
- Wikipedia** 2011. *Hiokkeeton paperi*. [Viitattu 10.10.2011] Saatavissa: http://fi.wikipedia.org/wiki/hiokkeeton_paperi

LIITE 1

Sinikka Kumpusalmi-Kankkunen & Mari Kekäläinen

Sydänkuu

-kirjan sivumallisto, josta löytyy seuraavat lukunäytteet:

Ruusupuu
Alku
Runoaukeama
Kummituiset
Minun kuplani rajat
Tauno Palon poikaset

Pyydämme Teitä huomiomaan, että kirjan viimeistely on vielä kesken.

*Meillä ei ollut
suuntaa
maata
päämäärää.
Jotain.*

Kotoisin ei-mistään.

Ei sellainen käy.

*Ihmisen lapsi ei saa olla
maan äärissä,
ajassa levällään.*

*Jos ei ole
minne muistonsa kiinnittää;
nurkkapieltä,
narisevaa ovea.*

*Ilmassa irrallaan,
hukassa
aina.*

*Raivata paikkansa
valottoman risukon
ontuvaan aurinkoon,
ei käynyt mielessä.*

*Juuret multa
kyllä.*

Куустуруу

Asku

SUURIN OSA VALINNOISTA joita teemme, tapahtuu erilaisissa elämän risteyksissä, tahattomien eksymisten seurauksena. En usko elämän tavoitteellisuuteen, varmaan riskinhallintaan, kun kyse on suurista leikkauksista tai elämänmuutoksista.

Niin minäkin päädyin tähän pihapiiriin.

Eksymällä.

Suunta oli alun perin valittu ihan toisaalle, yliopiston kautta siistiin sisätyöhön, maalle- mutta määreenä ajatellulle maaseudulle oli ”järven ranta, keskellä kaupunkia”.

Ja sitten tuli se, eksymiskokemus.

Murphyn laki osoitti voimallisuutensa.

ERÄÄNÄ SYKSYISENÄ PÄIVÄNÄ huomasin istuvani keskellä syvintä korvensyrjää, remontoimattoman rintamamiestalon portailla. Pihassa seisoivat valtaisa tiilinen navetta, jonka loiston päivät olivat kaukana takanapäin. Navetan takana, ei-kenenkään (no ei ainakaan meidän) maalla sijaitseva hiljainen, tummuutta henkivä kummitustalo.

Ainoat asiat joita oli yli oman tarpeen olivat velka ja voimattomuuden tunne.

Ja tietoisuus siitä, että istuin siinä täysin tuntematon tuleva, tuhat työnsarkaa ja rahanreikää edessäni.

Kevään ostopäätöstä siivittänyt noste ja polte oli tiessään, vihreys alkanut juuri ennen muuttokuorman sisäänkantamista

hiipua pihapiiristä ja matkaa kauniiseen, kuulaaseen ruskaan oli vielä jäljellä.

Kaikki verhoutui tylsän vesisateen ja harmauden taakse, hiekkainen pihatie oli muuttanut olomuotonsa liejukoksi, jota ajaessa oli täysi työ estää auton luistaminen sivuttaisiin ojaan.

Täysin epäloogisesti, sateesta huolimatta, kaivomme oli ehtynyt paria viikkoa aiemmin ja elelimme kantoveden varassa miettimällä hemmetin rahalla uusi kaivonteko maksetaan.

Kaiken lisäksi -eikä siitä tällä kertaa enempää vaikka siitäkin riittäisi helposti aiheeksi tosielämän dekkariin -vastikään tapaamani, elämäni prinsiksi luulemani mies oli muuttunut kertarysäyksellä todelliseksi rupisammakoksi ja viety lukkojen taakse poliisien toimesta (normaaleihin ihmissuhderintamasikoihin tottuneelle naishmiselle opettavainen, tarpeellinen ja hiuksianostattava kokemus sinänsä sekin) ja tajusin olevani koko tämän valtakunnan ja ehkä koko maailman yksinäisin hallitsija.

Naapuruston katseet tuntuivat veitsinä selkänahassa, minuun suhtauduttiin kuin kylänpintaan pudonneeseen ei-toivotuun meteoriittiin.

Olin viittä vaille aikeissa kääntyä kannoillani mutta katselin lapsiani jotka riemuitsivat elintilasta naapurin ipanoiden kera ja vanhaa, kuuroutuvaa koiraani joka kieriskeli pihamudassa onnesta soikeana.

Toinen puolikas minusta oli suoranaisten paniikin vallassa; yöt läpeensä mietin, miten tästä ihan aikuisten oikeasti mennään eteenpäin. Miten tämän kaiken saa ylläpidettyä pitkällä tähtäimellä. Miten rahkeet riittävät muodostamaan tästä saamarin sillisalaatista meille edes jotenkuten sujuvan arjen ja rakentamaan vuosien aikana murskaantuneista unelmanrippeistä onnen työssijan.

PAINEENVAIHTELUSTA, siitä elämässä liene pohjimmiltaan on kysymys. Arki vain kulkee eteenpäin ja siitä huomaa tarraavansa kiinni, olivat säikeet kuinka ohuet tahansa.

Lapsista vanhempi jatkoi koulunkäyntiä, talo täyttyi hoitolasten äänistä ja päivä toiseksi vaihtui.

Yhden suuren muutoksen myötä voimat peruuttamiseen eivät enää riittäneet joten otin henkisesti tukevan haara-asennon ja päätin että jäämme kokeilemaan mistä puusta meidät on pohjimmiltaan veistetty.

Olemme pikkuhiljaa löytäneet maan juurillemme tästä pitäjästä, pitäjänpahaisesta, jota en aiemmin edes tiennyt olemassa olevankaan.

Sen yhdellä nurkalla lossi edelleen toimii verkalleen sykkivänä napanuorana mantereeseen päin ja toisella nurkalla ajetaan valaistua kiitotietä nopsaan ohitse.

Pitäjästä joka ylittää talvensa juuri ja juuri olemassaollensa, jossa kesän elää ihmismuuttolintujen laji ja jossa suurin ympärivuotinen nähtävyyks on rollaattorimurmojen päättymätön virtaus.

Ja kyllä, edelleen tunnen olevani meteoriitti. Mutta kaikkeen tottuu, jopa tikkuun varpaankynnen alla.

Ruuti

*Silmissä koko elämä,
sen
hehkua jäljellä
määrätön hetki.*

*Polut kuljetut
paikkana
pysähtyneenä.*

*Kosketus jää
lämmöksi iholle
ja sen muistan,
vaikka
muuta
muistaisi en.*

*Myrsky kulkee maisemassa
Linnut lentävät sivuttain*

*En tiedä ajasta
en paikasta
en sinusta*

*En siitäkään,
haluanko.*

Kummituiset

Ajan autolla pitkin kiemurtelevaa hiekkatietä kylänpintaa kohti. Mutkan takaa putoaa jyrkkä mäki, joka nuolee toisesta sivustaan lahdenpohjaa ja toisella sivulla kohoaa jyrkkärinainen, puolukan ja jäkälän peittämä kalliomaisema.

Juttelen puhelimessa sisareni kanssa niitä ja näitä, kun yhtäkkiä edessäni mäen alla, keskellä tietä, seisoo kookas hahmo. Hirvinaaras tuijottaa minua suoraan silmiin ja alan hidastaa vauhtiani.

“Se ei liiku minnekään”, ihmettelen sisarelleni, “se vain tuijottaa minua.”

Pysähdyn vain muutaman metrin päähän majesteettisesta eläimestä.

“Menen kyllä ulos katsomaan mitä asiaa sillä on”, sanon Päiville.

Kuulen mitä hän nimittelee minua hulluksi ennen kuin puhelu katkeaa.

Kiipeän hiljaa autosta ulos ja lähden varovasti kävelemään hirveä kohti. Se pysäyttää minut silkalla läsnäolon energiallaan parin metrin päähän itsestään ja tuijottaa minua levollisesti. Kuulen siinä maagisessa hetkessä ainoastaan sen hengityksen ja sydämeni kiihtyneet lyönnit.

Lopulta, ikuisuudelta tuntuvan ajan kuluttua, se kääntyy verkkaisesti, kiipeää rinteen kiireettä ylös ja jää vielä katselemaan minua alapuolellaan.

Unenomainen kohtaaminen on ohitse ja palaan autoon jatkamaan matkaani.

Soitin kaupasta päästyäni nykyiselle aviomiehelleni, joka ajaa parhaillaan rekkaa iltavuorossa, toisella puolella pitäjää. Ehdin sanoa hänelle sanan “hirvi” kun hän nielaisee kuuluvasti ääneen ja keskeyttää minut, alkaen kertoa:

“Et usko mitä minulle sattui puoli tuntia sitten, ajelin rekalla pitkin valtatieä kun eteeni tuli hirvi. Se pysähtyi seisomaan rekan eteen, tielleni ja pitkän aikaa tuijotti minua tuulilasin lävitse silmiin, siinä me vain katsoimme toisiimme, aivan liikkumatta. Sitten se jatkoi matkaansa takaisin metsään.”

Olimme täsmälleen samaan aikaan, eri puolilla kaupunkia, saaneet saman, oudon viestin.

Nyt meidän vain piti keksiä mitä meille sillä haluttiin kertoa.

Ajelin ajatuksissani kotipihaan ja kiipesin autosta kertoakseni nuorimmaiselleni mitä oli tapahtunut. Caius katsoi minua merkittävästi ja sanoi: “Riimukivissä on hirvi.”

Totta tosiaan, nuorena tyttönä sain mummoltani pussillisen viikinkiriimuja ja opaskirjan niiden tulkitsemiseen. Kaikissa elämän käännteissä avaan edelleen oppaan ja haen sieltä varmuutta alitajuntani kysymyksiin, aika usein kirja on syködyttänyt minut vastaamalla osuvasti.

Menin kirjahyllylleni ja etsin kirjan käsiini, avasin sen sumnamutikassa ja ällistyksekseni se avautui kohdasta “Suojelus, saraikko tai kaislikko, hirvi.”

Hirvi-riimu kertoi alkaneen muuttumisprosessin aikaan meille tarjotusta suojeluksesta alkavaan matkaan.

Olimme tavanneet mieheni kanssa muutamaa kuukautta aikaisemmin ja olimme parhaillaan muuttamassa yhteen, avaa-

massa uutta sivua molempien elämän kirjassa. Näin aikuisiällä se tarkoitti suurta hyppyä tuntemattomaan ja vaikka molemmilla oli suuri halu sitoutua, onnistua yhdessä, uskon, että molemmat myös pohtivat riskinoton kääntöpuolia sisimmässään juuri noihin aikoihin.

Olin ennen Mikan tapaamista käynyt läpi lyhyen, mutta hyvin rankan ja tunteikkaan suhteen, ja jollakin tavalla tällä tavoin saamani tuen myötä siihen liittyneen painolastin irrottaminen selusta tuntui helpottavalta.

Muutamaa kuukautta myöhemmin luonto tyrkytti minulle samaan tapaan haukkoja. Ne tulivat vastaan kaikissa mahdollisissa käännteissä, lensivät suoraan kohti, istuivat aamuisin pihatolpan nokassa, reunustivat kylätietä kun vein lastani bussille. Niitä ei voinut ohittaa millään vuodenaikaan sidotulla lajikäyttötymisen parveilufilosofialla.

Siitä muutamaa viikkoa eteenpäin ritariperhoset laskeutuivat hiuksiini, ilmestyivät kuin tyhjästä saunan ikkunaanani.

Ja ketjua jatkoivat pöllöt.

Luonnolla oli minulle paljon kerrottavaa viime kesänä vai huomaisinko vain merkit tarkemmin tällä kertaa?

Sukumme, aina rakkaasta edesmenneestä mummostani lähtien, on sisältänyt näkijöitä.

Henkimaailman hommista on meillä puhuttu samalla arkitasolla kuin ruisleivästä, eikä aiheeseen minusta ole liittynyt sen kummempaa hörhöilyä kuin että jossakin toisessa perheessä satuu olemaan useampi musikantti.

Muistan hyvin jo alakouluikässä käyneeni keskusteluja unien merkityksestä mummon kanssa. Kun juttelimme rajasta tuonpuoleisen ja tämän elämän välillä, vannotin häntä tulemaan kuoleman hetkellä jättämään minulle hyvästit. Mietiskelin tosin ääneen, että se saattaisi olla pelottavaa, mutta mummo lupasi hoitaa homman unessa. Niin myös aikanaan kävi ja se toi minulle suurta lohtua. Vielä toisinaan mummo käy unessani, mutta hän ei puhu mitään. Äitini sanoo, etteivät vainajat puhu unissa.

Kuttukuu on vanhoine rakennuksineen ja monivaiheisine taustoineen täynnä mennyttä elämää, historian tänne jättämää energiaa, jonka läsnäolo on alusta saakka ollut hyvin vahva.

Navetta on kahden naishahmon ikuinen riitakapula.

Takatalon hyvä henki puolestaan jakaa kanssani mieltymyksen ruusuihin. Kun ostin vanhan talon itselleni, päätin kutsua sitä Ruusupuuksi. Välittömästi tämän jälkeen talon komeroista aloin löytää ruusukankaista tehtyjä peitteitä, gobeliineja, ruusuisia pitsiverhoja.

Talon herättäminen uuteen elämään paimennusleiriläisten myötä on selvästi tapahtunut talon henkimaailman sallimuksella. Leiriläisistä jotkut kertovat kuulevansa rauhallisia askeleita ja vanhan kiikun kiikkuvan yksin öisessä tuvassa.

Nuotiolla istuvat leiriläiset ovat nähneet pihapolulla kulkevan hahmon.

Kutsumme häntä Frederikaksi.

Minulle hänen hallitsemansa takatalo, vanhoine hirsineen, on rauhan tyyssija, sinne on ihanaa mennä päivänokosille pysähtyneen ajan tunnun keskelle tai lukemaan sadepäivänä vanhaa Apu-lehteä. Siellä minulla on aina sellainen olo, että olen turvassa.

Uusin kummituinen, kuten näitä hyviä henkiolentoja nimittäin, liittyi joukkoon vasta pari viikkoa takaperin. Tunsin pakassäässä ulkona heiniä purkaessani useaan kertaan ympärilläni imelän piipputupakan tuoksun. Epäilen vahvasti tämän hahmon olevan aikanaan tilan kaivoa sulattaessaan häkään tukehtunut renki, joka nyt seurailee työni edistymistä. Tai ehkä hän on joku kulkumies, joita talossa on vuosisatojen aikana pysähtynyt lukematon joukko.

Myös unimaailma tarjoaa minulle aika ajoin kummallisia puolivalmiita näkyjä. Ennen tänne muuttoani työskentelin ikäihmisten kodinhoitajana.

Rakastin työtäni.

Eräästä ihanasta Maria-mummelistä tuli todellinen henkiys-

täväni, jonka kanssa yhteisinä viikkotunteinamme juttelimme maailman suuret ja pienet asiat halki moneen kertaan. Luulen, että toin Marian hyvin rajoittuneeseen elämään paljon aktiivisuutta ja naurua, kun taas hän antoi minulle vastineeksi positiivista mummoenergiaa ja tyrkyttämätöntä elämänviisautta. Virtsanäytteiden ottosessiomme lähentelivät hysteerisyyttä, kikatimme pöntön äärellä kuin pikkutyöt ja kaikenkaikkiaan hän opetti minulle paljon siitä, miten nöyrästi meidän vielä voimissamme olevien tulisi oppia suhtautumaan vanhan ihmisen yksityisyyteen ja ihmisoikeuksiin.

Eräänä aamuyönä heräsin uuneen, jossa kuulin Marian kutsuvan nimeäni moneen kertaan.

Aamun työpalaverissa ilmoitin ensimmäiseksi esimiehelleni ja työtovereilleni että en jää käskynjaolle vaan että lähdän samantien suoraan Marian luo, että siellä on tapahtunut jotain. Työtoverini katselivat minua kummeksuen.

Kun saavuin hänen pienelle talolleen, kukaan ei tullut avaamaan ovea normaaliin tapaan.

Kiersin taloa ympäri kunnes löysin rynkyttämällä avautuvan kellarinoven, josta pääsin kapuamaan sisään. Löysin Marian maakaamasta eteisen lattialta. Sydämeni tuntui pysähtyvän siihen paikkaan. Kumarruin hänen ylleen.

Maria avasi silmänsä, katsoi minua lempeästi ja sanoi.

“Mie huusin sinnuu yöllä.”

“Kyllä minä kuulin”, sanoin vain.

Soitin kotisairaanhoidon avuksi ja palasin taukotuvalle hakemaan päivän työkalenteriani.

Kylämme joutui taannoin suuren surun valtaan kun nuori eläväinen ja kaikkien rakastama nuori mies, lasteni ystävä, katosi kaupungin yössä.

Etsinnät jatkuivat monta päivää.

Näin unen, jossa lasta, kalmankalpeaa poikaa, kannettiin paareilla lauta-aitaisessa puutalomiljöössä sijaitsevasta portista ulos, valkeaan lakanaan verhottuna. Hänen toinen jalkansa oli valahtanut parien laidan ylitse ja siitä roikkui nilkkaan sidottu

naru. Ihmettelin sitä unessa ääneen ja aistin takertumisen tunnetta. Unessa vilahti myös betonitolppien rivi tummassa vedessä.

Herättyäni olin ahdistunut ja levoton, mutten pystynyt puhumaan asiasta kuin lapselleni. Perheen suru ja tuska oli aivan liian suuri, jotta olisin uskaltanut ottaa heihin yhteyttä.

Poika löytyi seuraavana päivänä hukkuneena laiturin alta. Hän oli takertunut jalastaan kiinni.

Moonan synnyttyä menin pariviikkoisen vauvan kanssa mummoni luokse näyttämään suvun nuorimmaista. Mummoni otti tytön uurteisiin käsiinsä ja katsoi häntä pitkään ja huokaisi lempeästi: “Tällä tytöllä on näkijän silmät.”

Vuosi sitten heräsimme aamukahville ja Moona kertoi nähneensä unta ampumisvälikohtauksesta jossakin kauppakeskuksessa.

Ajelin myöhemmin päivällä kaupungista kotiinpäin ja avasin radion, jossa kerrottiin lähes identtisestä tapahtumasta maasamme.

Kysyin mummoltani aikanaan, miten näkyjä voisi välttää jos niitä ei uskalla katsoa. Hän rauhoitteli minua, ettei kellekään anneta enempää kuin tämä haluaa vastaanottaa.

Olen aika eksyksissä edelleen asian suhteen, minulta puuttuu taito ja tietämys tulkita etiäisiäni, ne ikään kuin loksahtavat paikalleen vasta parin päivän kuluessa. Vilkkaan unimaailman omaavana on vähän huono mennä puhumaan enneunista, ellei osaa erottaa niitä normaaleista juonenkäänteistä.

Ehkäpä koittaa aika kun asia on minulle ajankohtaisempi, herkistyn ja opin, kenties.

Toistaiseksi minulle piisaavat nämä unien kätkemät viestit, oman tilan kummituiset joita säestää tunnelmaan aavemaisesti illanhämärissä, sopivalla tuulenvireellä takatalon mäellä kitisevä vanha tuulimylly, josta eräs kylässä ollut mies joskus totesi:

“Tuokin tuossa huutaa, että hirtä ihtes, hirtä ihtes.”

Minun kupsani rajat

*Mäailmassani vierailee paljon sinisilmäi-
syyttä, naivismia. Tapauksesta riippuen ti-
lanteisiin jaksaa suhtautua lempeästi, nuo-
ruutensa pilvilinnat muistaen, huumorilla
ja itseironialla tai tietoa jakaen.*

*Mutta joskus mielen valtaa puhdas, mus-
ta paha mieli.*

Yhä useammin törmään ihmisiin, joiden tarkoituksena on kommenteillaan pääasiallisesti loukata. Peniskateudeksi sitä varmaankin miesten maailmassa kutsuttaisiin, mutta itse nimitän sitä äänettömästi päässäni vittumittaroinniksi.

Ihmisten kiinnostus elämäämme kohtaan on joskus suhteettoman häikäilemätöntä ja julmaa. Olen kohdannut tilanteita joissa topakampikin naisihminen jää haukkomaan henkeään, kuivalle maalle kiskaistun kalan tavoin, ja päivien normalisoituminen on vaatinut hurjan paljon aikaa.

Jään helposti pyörittelemään ilkeyksiä päässäni öisin.

Kuukausi muuttamisen jälkeen pihaan kaartaa ilmoittamatta nokikolari.

Käynti osoittautuu asialinjan alle verhotuksi uteliaisuusvisiitiksi ja mies seisoo keittiössäni toista tuntia kysellen asioistani (tyyliin millä ja miten suurella rahalla tila on ostettu, mistä vanhempani ovat kotoisin, miksi en ole naimisissa jne.) ja puheen virta alkaa jo muuttua humisevaksi puuroksi, joka valuu toisesta korvastani sisään ja toisesta ulos, katseeni jumittua tuijottamaan vaahtoavaa suuta kuin elämä muuttuisi hidastetuksi filmiksi siinä ja nyt. Alan kuumeisesti miettiä pakotietä tilanteesta.

Yhtäkkiä huomaan vierailijan jäykistyvän ja hänen ilmeensä lasittuu johonkin takanani olevaan kohteeseen.

Hyvästeltyään minut pikaisesti hän nappaa, ikään kuin huomaamatta, vasta hetkeä aiemmin pöydänkulmalle asettamansa käyntikortin mukaansa ja kaartaa renkaat savuten pois pihasta.

Olen helpottunut mutta samanaikaisesti yhtä kysymysmerkkiä ja alan etsiä syytä seinustalla olevasta hyllystäni.

Hyllyn reunalla tököttää nimelläni varustettu lääkepurkki jossa lukee isoilla kirjaimilla "KIIMAN ESTOON". Missään ei vain lue, että purkki on kissoille tarkoitettu.

Ei ihme, että olen nämä vuodet joutunut vakuuttelemaan seutukunnan mustasukkaisia aviovaimoja siitä, että libidoni pysyy kurissa ilman kokoaikaista lääkitystä.

Ruokakaupassa kassa kysyy kymmenmetrisen jonon kuul-
len, että miten kauan olemme olleet tällaisia elämänta-
pintiaaneja. Naureskelen vauvaantuneena - en ymmärtänyt ky-
symystä silloin, enkä ymmärrä vielääkään.

Meille arjen edes jollakin tavalla käynnissä pysyminen on ol-
lut monin verroin “alkuasukkaita” raskaampaa, välillä suoranaista
selviytymistaistelua, enkä koe siinä olevan mitään köykäistä,
kepeää tai huvittavaa.

Jossakin vaiheessa otin motokseni, että haluan elää tavallista
elämää epätavallisella tavalla, mutta arki kuitenkin on niin “oi-
keaa tytötä”, että päätin muutta mottoni muotoon: haluan elää
epätavallista elämää tavallisella tavalla.

Naapuriseudun mummoista yksi pyörähti pihaan puolen
sukunsa kera, eläimiä katselemaan ja oli jälkeenpäin kom-
mentoinut (jonka kyseisen mummon tytär tietysti halusi minulle
“kaikessa ystävällisyydessään” jälkikäteen, asiakseen, kertoa)et-
tä minussa on oltava jotain vikaa koska puhun niin paljon.

Muistan hyvin tilanteen: minä koetan pitää vaivautuneena
puhetta yllä samaan aikaan kun pihallani pyörii nurkkiani arvos-
televa naisparvi lapsineen, suut auki, vaitonaisina, toisiinsa syrjä-
karein ja salatuin merkityksin välillä vilkuillen.

Kun aikanani muutin tänne, yhden vanhemman rouvan
mummutettavat olivat meillä päivähoidossa. Hän tapasi
silloin tällöin kuskata lapsenlapsiaan iltpäivisin kotiin, avuksi
tyttärelleen.

Kutsuin hänet luonnollisesti sisään ja huomasin miten hän
katseli ympärilleen. Tuohon mennessä emme olleet remontoi-
neet taloa lainkaan ja koska oletin että talo oli hänelle hyvinkin
tuttu, kysyin oliko jotain muuttomme jälkeen suuresti muuttu-
nut vai miksi hän on niin ihmeissään.

“En ole käynyt eteistä pidemmällä tässä talossa.”hän vastasi.

Kyseinen henkilö oli asunut seudulla monta kymmen-
tä vuotta ja ollut aiempien omistajien hyvä perhetuttu.
Tämä kertoo varmasti paljon siitä, miten suojelevasti tällä seu-

dulla ihmiset ovat aina varjelleet yksityisyyttään, joten se siitä “ennenvanhaan naapureissa alvariinsa piipahtelemisesta”.

Ihmiset kuljeskelevat kotiini kun olemme poissa, tutkivat, kritisoivat ja kaikkea mahdollista likaisista ikkunoista aina kanojen sulkasatoon tai laihasta 34-vuotiaasta ponimummosta puuttumattomiin keittiönkaapinoviin (yhden kesän olivat hiomisen ja maalauksen alla), pihapiirin vanhoihin työkoneisiin ja “yleiseen” sotkuisuuteen.

Yksi kylän miehistä ilmoitti käyneensä meillä edellisviikolla kun emme olleet kotona, tutkineensa navetanvinnin ja romurautakasamme, olisiko siellä hänelle vanhoja tavaroita. Soiton syy ei suinkaan ollut ilmoittaa edellisestä visiitistä vaan kysyä mistä saisi avaimet takataloon, jotta pääsisi sinne sisään jatkamaan etsintöjä- nyt hän oli päässyt vain kurkkimaan ikkunoista.

Huonommalla itsetunnolla ja hermoilla olisin varmasti jorj narun jatkona tai nukkuisin haulikko tyynyn alla.

Tämän kylän tarinoista minulle avautui alkuvuosina yksi, joka on ehkä eniten lohduttanut minua koko tämän talipaleen ajan.

Tutustuin aivan vahingossa muutaman kilometrin päässä meiltä kesäisin edelleen asustelemaan leskirouvaan.

Tapasin hänen miehensä hieman noloissa merkeissä; meillä oli niihin aikoihin pari suursnautseri- koiranpentua kasvamas- sa ja mies oli kesäiltana ajellut polkupyörällä hissukseen talom- me ohi.

Pentukoirat olivat keksineet hänet ja lähteneet tervehtimään kulkijaa. Mies oli kuitenkin säikähtänyt kohti juoksevia jo suhteellisen suuria koiria ja lähtenyt kiivaasti polkemaan karkuun, jolloin pennut olivat innostuneet lisää ja loikkineet pyörän sivuilla aikansa mukana haukkuen.

Pahaksi onneksi toinen oli haukkuessaan tarttunut hampaas- taan kiinni hänen lahkeeseensa, tehden ihoon reiän. Onneksi se ei kuitenkaan ollut purrut.

Mies soitti meille päästyään kotiinsa ja kertoi mitä oli tapahtunut. Nolona ja pahoitellen lupasin lähteä oitis käyttämään häntä puhdistuttamassa haavansa ja hakemassa tuoreen tetanus-rokotteen.

Tutustuimme ja ystävystyimme terveyskeskureissulla vuoromme odotellessa ja siitä lähtien miehellä oli tapana käydä maaseutukodissaan viettämien kesäkuukausien aikana meillä kananmunia ostamassa.

Perheeni kutsui häntä mieheksi, joka toi kevään tullessaan, sillä hän ilmestyi pihaamme keväisin aina heti kun lumet olivat sulaneet.

Keskustelimme harvoin sen syvällisempiä, mutta hänestä huokui uskomaton karisma, oppineisuus, kulttuurillinen elämänasenne ja ennen kaikkea tälle paikkakunnalle epätyypillinen avarakatseisuus ja lämpö.

Jos minun pitäisi määritellä hänet yhdellä lauseella, se olisi : “vanhan ajan herrasmies”.

Tuli taas yksi kevät mutta miestä polkupyörineen ei ilmestyneenkään pihaan.

Juhannukseen mennessä päätin ottaa härkää sarvista, pakkaasin kassiin tuoreita korvapuusteja ja lähdin ottamaan selvää minne muuttolintumme oli kadonnut.

Minua odotti surullinen tieto, hän oli hävinnyt talvella taistelun syöpää vastaan.

Tutustuimme tällä käynnillä hänen leskensä kanssa ja kahvitelimme hänen luonaan loppukesän aikana kerran viikossa. Ensimmäistä kertaa tällä seudulla löysin todellisen sukulaieselun.

Hän kertoi tarinoita omasta elämästään ja valotti minulle suuresti myös kylän ja siinä asuneen yhteisön historiaa ja sattumuksia.

Hän kertoi tulleensa miniäksi tilalle hyvin nuorena ja viattomana kaupunkilaistytönä ja saaneensa saman tien seutukunnan naisten vihat niskaansa. Miehellä kun oli suunniteltu toista, sopivampaa vaimoehdokasta ja kaupunkilaistytön otteet maalais-

elämässä olivat aluksi kovin haparoivia monen asian suhteen.

Naiset näkivät vuosikymmenten ajan vaivaa savustaakseen hänet ulos yhteisöstä.

“Kun kuljin kyläraitilla, ne siirtyivät vastaan tullessaan toiselle puolelle tietä ja sylkivät perääni”, hän kertoi.

Yhteisissä iltamissa hän yritti esittää runoja ja väki nauroi hänet ulos tuvasta.

Kun kysyin miten nuori tyttö jaksoi pysyä täällä ja elää moisen paineen alla, hän kertoi, että heidän avioliitossaan vallitseva päättymätön, kaiken yli kantava rakkaus muodosti vuosien saatossa heidän perheensä ylle suojaavan kuplan, jonka sisällä oli hyvä ja lämmin olla loppuun saakka.

Ystävytemme kuitenkin päättyi yhteen myrskyiseen yöhön. Tienoota riepotteli vuosikymmenten ankarin ukkosmyrsky, joka kaatoi puita kuin hammastikkuja ja katkoi sähköt koko pitäjästä pitkäksi aikaa.

Olimme puhuneet aiemmin mäeharjalla, ottavassa paikassa asuvan ystäväni kovasta ukkosenpelosta ja luulin hänen olevan myrskyn aikaan yksin talossaan. Niinpä koetin aika-ajoin soittaa hänelle lankapuhelimeen, tuloksetta.

Lähdin heti myrskyn laannuttua tarkastamaan onko kaikki hyvin.

Naisen tytär oli onneksi ollut koko yön äitinsä luona ja avasi oven, jolloin kerroin olleeni huolissani hänen äidistään koska puhelin ei vastannut. Nainen katsoi minuun torjuvin silmin ja totesi kohteliaasti, matalalla äänellä:” Me pidämme itse huolta äidistämme.”

En tavannut ystävääni enää koskaan.

Olin törmännyt heidän kuplansa seinään.

Vanhan alkuperäissuvun tilan ostaminen oli loukkaus pitäjän historiaa kohtaan.

Vaikka näillä tienoilla tupien savut sisältävät joka ikinen tarinoita siitä miten akkoja on ajettu lapsineen kumollaan olevien veneiden alle nyrkin tieltä, traktoreita ajettu kannipäissään tu-

van seinästä läpi, ryypätty kivitaloja, maita ja metsiä - on niillä kaikilla seutukunnan sallimus.

Ne ovat osa salaista kulttuuriperintöä ja aina kun joku kunnolla nuorempana melskannut ihminen kuolee, hänen syntinsä nollautuvat.

Pääsääntöisesti rakastan mummoikäistä väkeä, vanhukset heittävätkin minussa kunnioitusta ja olen nöyrä heidän elämäkokemuksensa edessä, mutta rajansa kaikella.

Olen tavannut tänne muutettuani pahan ruumiillistumia, ja hyvin usein on ne rypistetty katkeroituneeseen, pelottavaan vanhuksen hahmoon.

Lasten ollessa pieniä olin innoissani siitä, että seutukunnalla asui paljon vanhoja ihmisiä. Olen itse mummoni "tuotos", joten toivoin hartaasti että lapseni saisivat luotua yksinäisiin vanhuksiin elinikäisiä ystävyyssuhteita.

Eipä mennyt sekään ihan putkeen. Tämän kylän mummot ja papat eivät olleet lapsiorientoituneita.

Usein mietin miten minun olisi tänne pitänyt laskeutua tullakseni hyväksytyksi.

Olisiko minuun suhtauduttu yhtään paremmin jos osaisin elää suljetummin, jättää puheestani henkilökohtaisten kokemusten aspektin kokonaan pois, pysyä hyvää päivää kirvesvartta-linjalla. Olla vähemmän näkyvä, hajuttomampi ja mauttompampi.

Olen pikkuhiljaa oppinut hyväksymään itseni ja tuomioiden sija elämässäni on muuttunut yhä merkityksettömämmäksi.

Tosin en enää itse ihmettele miksi minua tuhatkertaisesti suuremmat persoonallisuudet, vaikkapa kansalliset vahvapiirteiset taiteilijanaiset, palavat lööpeissä poroksi yhä uudestaan. Noitaroviolle on aina heitettävä joku, joka ei sovi yhteiseen linjaukseen.

Elämällä on tavoitteena antaa meille kokemuksia niin valoisista kuin varjoistakin. Vasta niistä syntyvät sävyt.

Olen tänne muuttamisen jälkeen oppinut tunnistamaan pahan energian ja sanomaan ei sen olomuodoille, riippumatta siitä kehen se piiloutuu. Minulle kuorella ei enää ole merkitystä, mutta ihmiselle sen sisällä sitäkin enemmän.

Ikuiselle optimistille, lapsen luottamuksen omaavalle ihmiselle se on ollut rankin läksy mitä kuvitella saattaa.

Puhumattakaan siitä miten raskasta on katsoa kun omat lapset joutuvat saman arvostelun ja asenteellisuuden kohteeksi vain siksi, että olen heidän äitinsä.

Tauno

KYLÄTIELLÄ ISTUU VALKEA KOLLI, selkä lähestyvään autooni päin. Se on kuin keskelle vihreintä kesää pudotettu lumipallo ja kantaa ympäristönsä sävyihin sopimatonta valoa turkissaan.

Oikeasti se on musta kissa. Ihmisen silmä näkee mustan valkeana, tiesittekö sen? Lumikin on oikeasti mustaa, auringon valo vain saa meidät kääntämään sen päämme sisällä valkoiseksi. En tiedä miten moinen tieto vaikuttaisi pessimistiin, mutta minulle se merkitsee sitä, että ihminen on jo rakennusvaiheessa osattu luoda näkemään asiat kauniimpina kuin ne ovatkaan.

Ajaessani hitaasti lähemmäs kissa yhtäkkiä havahtuu ja kääntyy minuun päin, loikkaa sitten venyttelevästi ja kiirehtimättä istumaan tienposken suurelle kiville.

Se on jo ikuisuuden ikäinen. Jos sen pukisi ihmishahmoon, se olisi joku kyläraitin viimeisistä käppyräukoista. Niistä, jotka tervehtimättä, suu viivana mulkoilevat minua edelleen kuin Puolaista taulukauppiasta.

Olemme kohdanneet lukemattomat kerrat ennenkin.

Pihapiirissäni suuri valkoinen saattaa iltahämärissä kävellä minua navetan nurkan takaa vastaan ja kadota saman tien tuulispäänä kauemmas ei peläten vaan lähinnä ärsyyntyneenä häirityksi tulemisesta - katsella matkan päästä kuin halveksuen:

“Minä olen vapaa, sinä ihmispoloinen.”

Sen korvien reunat ovat pitsimäiseksi purrut; oliko asialla pakkanen vai muiden kylänkiertäjien hampaat, mene tiedä. Leveän naaman pintaa koristavat syvät, arpeutuneet kynsien viillot merkinä siitä, että tämä uros on taistellut olemassaolostaan ja reviiiristään. Miten se vanha biisi kuuluikaan: “..tässä naamassa arpikin kaunistus oisi..”

Mistä se tuli? Kuuluuko se kenellekään?

”Palonpoikaset”

Tarinan mukaan se oli edesmenneen naapurinmummon rinnakkaiseläjä.

Niin kuin aina, on maaseudulla ollut näitä puolivillejä kissapulaatioita jotka ovat oppineet ottamaan ihmisestä vain puhtaan hyödyn. Vastalahjaksi joskus eteen kaadetusta lypsylämpimästä maidosta ja ruoantähteistä ne ovat pitäneet navetannurkat puhtaana jyrssiöistä. Raja molemminpuolisessa luottamuksessa on kulkenut koskettamattomuudessa.

Läsnä voi olla, muttei tyrkyllä.

MAATIAISKISSAN ITSENÄISYYS tuli selväksi Mörkö- vierailijan kautta.

Se oli alkuvuosina aivan ensimmäisenä tapaamani pikimusta kyläkolli, joka ilmestyi meille kuin tyhjästä ja asettui ”muka” taloksi. Huomasin hetimiten, että syy oli selvä. Se tarvitsi ihmispinsetin poistamaan tassustaan valtavan piikin, joka oli alkanut märkiä. Sairasaikansa se makoili meillä nautiskellen hyvästä ruoasta ja kotileiden lämmöstä. Tassunsa paranneltuaan se häipyi saman tien ja jätti jälkeensä ylensyöneiden punkkipalleroiden ar-

madan-jotka ensisilmäyksellä näyttivät sille kuin joku olisi tyhjentänyt hernepussin sohvalle.

Nimitin valkoisen kollin aikoja sitten Tauno Paloksi vanhojen Suomifilmien kulkuri-imagon mukaan. Kuvittelin sen kuljeskelevan reviiirillään näkymättömät ruutupaita ja pussihousut yllään, nahkasaappaat jaloissaan ja kantavan olallaan kepin päähän sidottua tarpeellisten tavaroiden pussukkaa. Sen perusolemus oli huoleton ja piittaamaton, mutta valtaosan ajastaan se ajatteli syvällisiä Havukka ahon ajattelijan tapaan, ainoa roso sen puhtoisessa elämässä oli ihminen, jonka ajoittainen kohtaaminen ärsytti suunnattomasti sen kissanluontoa.

Huomasin pian sitä tarkkaillessani, että se oli umpikuuro.

Se aisti liikkeet lähestyvän äänin perusteella ja uskon sen kehittäneen itsessään yliaistin kaikelle oleelliselle, jota tarvittiin luonnossa selviytymiseen.

Sen toinen silmä oli meripihkan ruskea ja toinen pistävän vihreä.

Tauno Palo oli eittämättä kylän kingi ja kaikkien naimakelpoisten misujen mieleen.

Se oli omien kissaneitojeni valtias joka huolehti monen vuoden ajan itseoikeutetusti siitä, että kissanjalostuksemme, menestyksekkään ehkäisyohjelman sijaan, oli kilpistettävissä lauseeseen: ”Tyhjänä ulos, paksuna sisään.”

Ihme kyllä kissaväkemme ei ole alkanut muuttua sisäsiittoiseksi, ei tarvitse ajaa kuin muutama kilometri meiltä eteenpäin kun tien yli alkaa hyppiä outoa pikkuväkeä: yhden talokunnan ”mitä serkumpi sitä herkumpi” -periaatteella vuosikymmenet lisääntyneet kissat, jotka näyttävät kummajaisilta: pyöreäpäisiltä, kääpiömäisiltä, lautasen kokoiset silmät vierä vieressä, pienempien korvat suurin piirtein otsanahassa kiinni. Ne jäähmettyvät ojanpohjiin kun kuljemme ohi ja jatkavat sitten sydän nähdyksi tulemisen järkytyksestä pamppaillen matkaansa, matalana kuin sisiliskot.

OMISTA KISSOISTAMME AINOA miespuolinen on leikattu kulli Malcow, joka joutuu hiiviskelemään konsulttina kylän kollien reviiirinnurkissa. Kiihkeimpään mouruaikaan se tulee joka vuosi hyvinpiestynä kotiin ja murjottaa sohvanurkassa kunnes laineet ovat laantuneet ja ulkona, kovassa maailmassa ei enää tarvitse pyydellä anteeksi olemassaoloaan munallisilta lajiveljiltä.

Kissojen nimistö on meillä kirjava kuin mummon räsymatto. Aikanaan päätin, että koreita niiden olla pitää ja unohdimme saman tien kaikki Mustit ja Mirrit ja siirryimme mielikuvituslinjalle. Kissalaumamme nimistö sisältää niin Pirskatin, Naukustin, Pultin ja Mutterin kuin Meukowin, Malcowin, Tirlittanin, Hiiviskissan, Töpselin, Couscousin, Sutturin kuin Tiramisunkin.

PARI VUOTTA SITTEN Tauno kymmenvuotisen ja kunniakkaan valtikankantamisen jälkeen katosi jäljettömiin ja valtaa pitää uusi nuoruutta ja voimaa uhkuva valkoinen kollipoika. Me vasta totuttelemme toisiimme, sillä se ei antaudu samanlaisiin tuijotusessioihin kuin edesmennyt isänsä, joten sen omintakeisuudesta ja persoonasta en vielä ole päässyt valkeaa ohivilahdusta lukuun ottamatta suurempaan selvytyteen. Mutta tutkiskellaan, tutkiskellaan...

ASINSILTA KOLLIEN MAAILMASTA peräkammarin poikiin on täällä pystyynkuihtuvalla salolla ilmeinen.

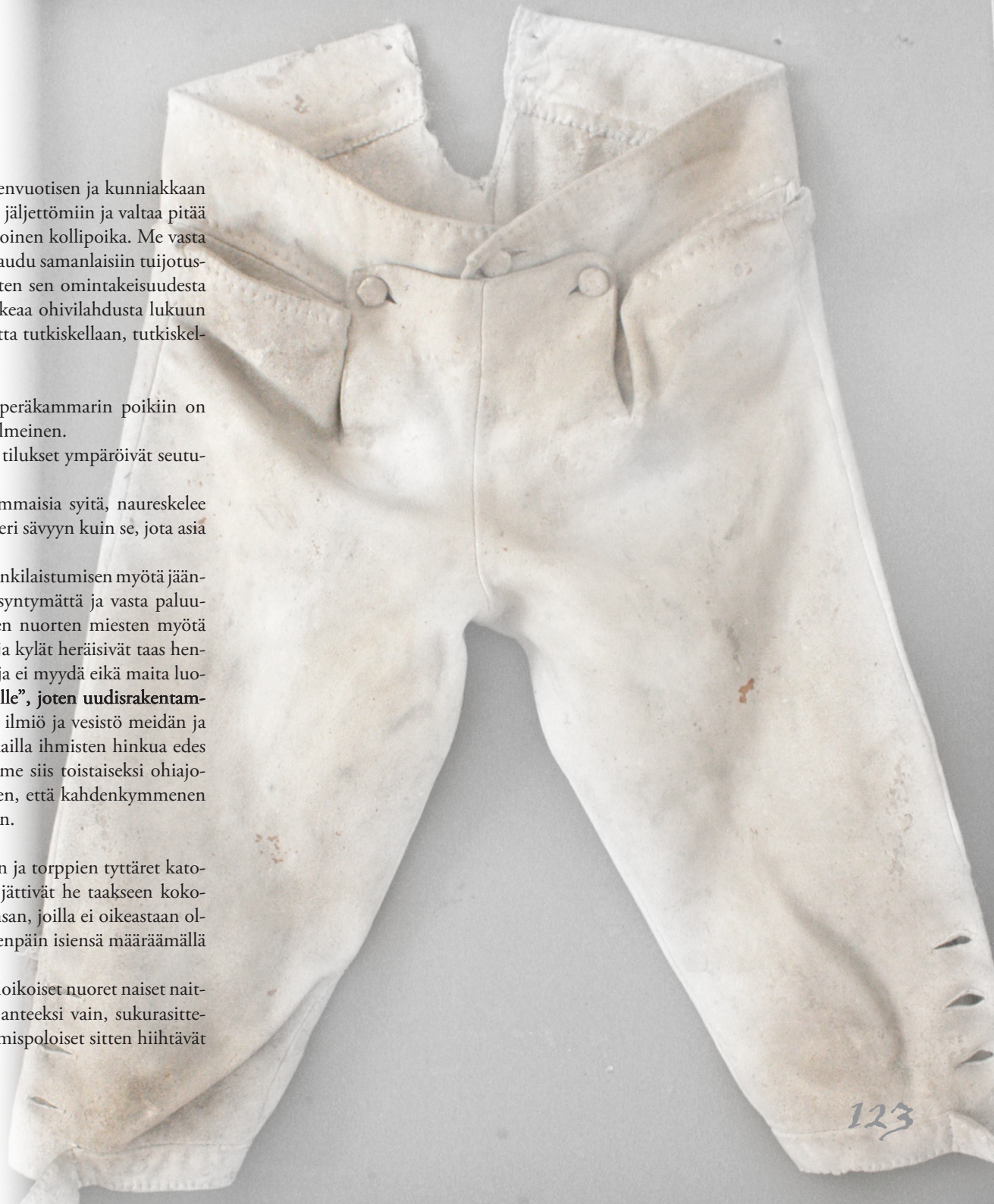
Yksinäisten, eläköityvien miesten tilukset ympäröivät seutukuntaa.

Se joka ei ymmärrä ilmiön pohjimmaisia syitä, naureskelee Maajussille morsian-formaatille aivan eri sävyyn kuin se, jota asia kohdalla tai lähipiirissä koskettaa.

Aivan kuin täällä maalla olisi kaupunkilaistumisen myötä jäänyt ketjusta kokonaan yksi sukupolvi syntymättä ja vasta paluumuuttajien tai parhaillaan aikuistuvien nuorten miesten myötä tilanne alkaisi pikkuhiljaa korjaantua ja kylät heräisivät taas henkiin. Heräävät jos heräävät, sillä tontteja ei myydä eikä maita luovuteta kuin pakon edessä **“muukalaisille”**, joten **uudisrakentaminen** on näillä main vielä tuntematon ilmiö ja vesistö meidän ja kaupunkialueen välissä rajoittaa aika lailla ihmisten hinkua edes yrittää ostaa maata meiltäpäin. Olemme siis toistaiseksi ohiajo-seutua ja mummomaata, mutta arvelen, että kahdenkymmenen vuoden kuluttua asiat ovat varsin toisin.

Kun maatalousalueiden pienten tupien ja torppien tyttäret katosivat kaupunkeihin 40 vuotta sitten, jättivät he taakseen kokonaisen surullisen ja työteliään mieskansan, joilla ei oikeastaan ollut muuta vaihtoehtoa kuin jatkaa eteenpäin isiensä määräämällä tiellä ja jäädä odottamaan -jotain.

Harvat taloihin jääneet kiltit ja yksioikoiset nuoret naiset naitettiin talojen kesken ristiin rastiin ja anteeksi vain, sukurasitteiden alaisista avioliitoista syntyneet ihmispoloiset sitten hiihtävät

nykyään hanskat asfalttiin saakka roikkuen, enemmän tai vähemmän tukevassa mielialalääkityksessä, pitkin kyläkeskustaa.

Ei tämä ole moite tai halveksuntaa, se on silkka toteamus. Maalla tällainen on vain aikanaan ollut sen ajan tapa ja toimintamalli.

Jos nyt teemmekin toisin -meillä on netit ja tehokas koulutusverkosto, jonne ihmisten on helppo ohjautua ja suorastaan ajamme maalla syntyvää lapsikatrasta ulospäin kokemuspiiriä avartaaksemme - se ei johdu siitä, että olisimme menneitä ihmisiä parempia.

Meillä on hemmetin paljon enemmän mahdollisuuksia kohdata muita ihmisiä.

MISSÄ VAIHEESSA PERHEEN SISÄISET ROOLIT oikeastaan aikanaan on jaettu ja jaetaan?

Kuka ottaa tuhlaajapojan osan ja lähtee Hurriganesin viitoitamalle tielle, hipaisten vain silloin tällöin lapsuutensa maisemia ja pintaa?

Kuka taas on se joka lähtee etsimään viisasten kiveä, syntyy kaukokaipuu rinnassaan ja rakentaa kotinsa maailman tuuliin?

Kuka on se ujo ja vaatimaton tyttölapsi, joka ahdistetaan äänettömin vaatimuksin naapurin serkkupojan emännäksi jotta saadaan tilaan lisää metsää?

Kenen kohtalona on olla se pesueen nöyryin poikalapsi, josta vanhemmat sanoivat, ettei se muuta tarvitse. Koulutusta, harrastuksia, turhuuksia.

Se, joka on kasvatettu katsomaan asioita aina tilan edun näkökulmasta ja kuin varkain kiinnitetty henkisin kahlein perintöön; traktorinpenkkiin ja **päättymättömään pellonpientareeseen.**

Se jolta ei milloinkaan edes kysytä onko tällä unelmia ulkopuolella.

Kylän nuoret katosivat maitolaitureilta yksi toisensa jälkeen. Vain muutama jäi, eriytyi, erakoitui, oman työnsä keskelle.

Tilanpito sitoo.

Se ei ole kellon kanssa tehtävää työtä vaan kokonainen elämäntapa, raskasta ja yksinäistä työnsyrjää.

Kun puhuin aiemmin maalaisiin kohdistetuista stereotyyppioista, ennakoasenteista, ei monenkaan naisen ihannemies haise konerasvalle ja lehmänpaskalle ja etsi avoimesti oma äitinsä korviketta tai perillisentekokonetta. Kun miehet maalla ovat usein kasvaneet ajattelemaan asioita itsekseen enemmän kuin puhumaan, jakamaan, avautumaan ja herkistymään, on naiselle mahdotonta kohdata ihminen työn kovettaman kuoren alta, rakastuakseen.

Vanhoista isännistä, raskaan elämäntyön tehneistä, jätti aika yleensä sitkeälihaista emäntää varhaisemmin ja "valitun" pojan tehtäväksi jäi myös ikääntyvän äidin pito.

Mammat eivät halunneet lähteä synnynsijoiltaan, irrota elämäntavoistaan, sillä juuret kasvoivat syvällä. Vanhempiaan kunnioittamaan kasvatettu poika ei halunnut ajaa äitiä kotoaan ja minnepä tämä olisi mennytkään kun koko elämä oli aina ollut vain tässä ja nyt. Pientiloilla mamman eläkemökin rakentamiseen oli harvemmin varaa.

Talon meno jatkui siis vuodesta toiseen äidin hoitaessa naisen roolia talossa, poika miehen töitä. Ei miehiä opastettu keittiön saloihin, huoltamaan vaatteitaan tai taloudenpitoa ja kokonaisen elämänsiivun hallitsema äiti teki näin itsensä ikuisesti välttämättömäksi vaikkei sitä ehkä niin ollut tarkoittanutkaan.

Siitä esiliinan helmasta ei ollut irtoamista iltamiin ja emännän etsimiseen.

Äiti alkoi vanhetessaan elää yhä enemmän poikansa kautta, vahti, valvoi ja määritteli.

Teki tämän suuressa huolessa ja rakkaudessa, ymmärtämättä, että äidinrakkaus voi olla kahleista raskain. Aika ajoi pojan naimakelpoisuuden ohitse.

Kun ei ole ketään jota rakastaa on valittava uusi suunta.

Päässä huutavat haaveet väsyvät ja vaimenevat.

Mitä miehelle tapahtuu?

Työ, raha, vääristynyt ylemmydentunne valtaa monet.

Yksi menee hirteen, toinen tappaa itsensä työllä.

Kolmannen sinnikkyys palkitaan salaisilla Thaimaanlomilla. Viides löytää nettirakkauden, kuudes on piilohomo ikänsä eikä naista kaipaakaan.

Ja seitsemäs odottaa edelleen.

Entäs ne maajussit jotka parinsa löytävät?

Nuoret, opiskelleet, ulospäin suuntautuneet.

Tähän aikaan, elämänrytmiin syntyneet.

Moni kantaa tiedostamattaan sivistynyttä ja aktiivista kuorta syvemmillä isiensä perinnettä: puhuu ukkojen kanssa suu vaahdossa metsästyskoirista ja lannoitteista ja asuu hirvimetsällä tai traktorinpuhalla kunnes elämän ilta saaja kuvittelee emännän jaksavan pitää parisuhdetta pystyssä yksin.

Nainen on pojat rakennettu siten, että ellei hän saa olla rakastamansa miehen kylkiluuna, iholla ja aistein ylistettynä, hän takoo aikansa tyhjin lyönnein ja nalkutuksin oveanne. Ellette viimeistään siinä vaiheessa herää ja opettele uusia tapoja, tämän päivän vai mot ottavat ja lähtevät.

Pitäkää onnestanne kiinni kaksin käsin jos teille on suotu perhe.

Ja etsikää etsimästä päästyänne ellette vielä sellaista ole löytäneet.

Mikään muu ei tässä elämässä oikeastaan ole tärkeää.